

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

**Moralna panika kao čimbenik zakonodavnog procesa:
primjer Zakona o sprječavanju nereda na športskim
natjecanjima**

Zagreb, listopad 2013.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	4
2. MORALNA PANIKA	6
2.1. Definicija moralne panike.....	6
2.2. Ključni elementi moralne panike.....	7
2.2.1. Zabrinutost.....	7
2.2.2. Neprijateljstvo.....	7
2.2.3. Konsenzus.....	8
2.2.4. Disproporcija.....	8
2.2.5. Nestalnost.....	9
2.3. Akteri moralne panike.....	9
2.3.1. Mediji.....	10
2.3.2. Javnost.....	11
2.3.3. Agenti formalne društvene kontrole.....	12
2.3.4. Političari i zakonodavci.....	13
2.3.5. Grupe za akciju.....	13
2.4. Teorije pokretanja moralne panike.....	14
2.4.1. Model širokih masa.....	14
2.4.2. Elitno konstruiran model.....	15
2.4.3. Model interesnih grupa.....	15
3. PROBLEMATIKA NAVIJAČKOG NASILJA	17
3.1. Razvoj navijačkog nasilja.....	17
3.1.1. Korijeni nogometnog huliganstva.....	17
3.1.2. Nogometno huliganstvo u bivšoj SFRJ i Hrvatskoj.....	19
3.2. Društveni odgovor na navijačko nasilje.....	21
3.2.1. Strategije suočavanja s navijačkim nasiljem.....	21
3.2.2. Rezolucije i zakoni za prevenciju i sprječavanje navijačkog nasilja.....	22
4. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA	25
5. RAZVOJ ZAKONA O SPRJEČAVANJU NEREDA NA ŠPORTSKIM NATJECANJIMA - MORALNA PANIKA U PRAKSI	27
5.1. Izglasavanje Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima.....	27
5.1.1. Incidenti u Kranju- kap koja je prelila čašu.....	27
5.1.2. Medijske reakcije i izvještaji nakon nereda u Kranju.....	28

5.1.3.	Propisane sankcije za počinjenje prekršaja iz Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima.....	31
5.2.	Prve izmjene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima.....	33
5.2.1.	Izvješće MUP-a o stanju na sportskim natjecanjima nakon donošenja ZSNŠN-a.....	34
5.2.2.	Najznačajnije izmjene i dopune ZSNŠN-a iz 2006. Godine.....	37
5.2.3.	Medijsko tretiranje navijačkog nasilja u kontekstu predloženih izmjena i dopuna ZSNŠN-a.....	39
5.3.	Druge izmjene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima....	41
5.3.1.	Reakcije medija i javnosti na incidente ključne za pokretanje drugih izmjena i dopuna ZSNŠN-a.....	42
5.3.1.1.	Sukobi BBB-a s policijom prije utakmice Sparte i Dinama.....	42
5.3.1.2.	Bacanje pirotehnike u teren od strane BBB-a na utakmici Udinese- Dinamo.....	44
5.3.2.	Izvješće MUP-a o stanju na sportskim terenima nakon prvih izmjena ZSNŠN-a.....	46
5.3.3.	Najznačajnije izmjene i dopune ZSNŠN-a iz 2009. godine.....	49
5.4.	Treće izmjene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima.....	51
5.4.1.	Reakcije medija i javnosti na incidente na utakmici Dinama i Hajduka 1. svibnja 2010, godine.....	51
5.4.2.	Izvješće MUP-a o stanju na sportskim terenima nakon drugih izmjena ZSNŠN-a.....	55
5.4.3.	Najznačajnije izmjene i dopune ZSNŠN-a iz 2011. godine.....	56
5.5.	Situacija na sportskim terenima nakon posljednjih promjena ZSNŠN-a.....	58
5.5.1.	Perspektiva ZSNŠN-a u kontekstu općeg stanja u hrvatskom nogometu.....	59
5.6.	Reakcije navijača na ZSNŠN i primjeri njegovog provođenja.....	61
5.6.1.	Primjeri provođenja ZSNŠN-a u praksi.....	63
6.	RASPRAVA.....	66
6.1.	Postojanost konstitutivnih elementa moralne panike.....	66
6.1.1.	Zabrinutost.....	66
6.1.2.	Neprijateljstvo.....	67
6.1.3.	Konsenzus.....	68

6.1.4. Disproporcija.....	69
6.1.5. Nestalnost.....	73
6.2. Uloga aktera moralne panike u pokretanju i ekspresiji moralne panike vezane za nasilje na sportskim terenima.....	74
6.2.1. Mediji kao upaljač moralne panike.....	74
6.2.2. Javnost s ulogom statista moralne panike.....	76
6.2.3. Agenti formalne društvene kontrole kao katalizator rješavanja problema.....	77
6.2.4. Političari i zakonodavci u ulozi dežurnih vatrogasaca.....	79
6.2.5. Grupe za akciju.....	79
6.3. Provjera modela pokretanja moralna panike.....	80
7. ZAKLJUČAK	82
8. LITERATURA	85
8.1. Internetski izvori.....	90
9. SAŽETAK	96

1. UVOD

Svakodnevni rizici i prijetnje kojima smo okruženi s vremena na vrijeme postanu vidljiviji i opasniji za okolinu u kojoj živimo. Ponekad te prijetnje u našoj okolini izazivaju osjećaje ugroženosti i bespomoćnosti zbog nemogućnosti njihovog brzog i učinkovitog otklanjanja. Često se kao produkt takvih osjećaja javlja stanje panike. Panika uzrokovana nekom prijetnjom može dosegnuti različit stupanj intenziteta, a njeni razmjeri ovise o različitim elementima koji mogu doprinijeti njenom suzbijanju ili širenju. Jedan od najizraženijih stupnjeva panike koji se može prepoznati u društvu je moralna panika koja predstavlja pokušaj dominantne kulture da reintegrira vlastite vrijednosti upiranjem prsta u one aktere koji su prešli „granicu“ i postavili negativan primjer (Perasović, 2004: 121).

Nasilje na sportskim terenima i devijantno ponašanje navijača su društveni fenomeni koji zbog svoje pojavnosti izazivaju burne reakcije različitih društvenih aktera. Zbog svog asocijalnog ponašanja navijači često dolaze u konflikt s okolinom u kojoj djeluju. Odnos dominantne kulture koju predstavljaju određeni društveni akteri (mediji, političari i dr.) spram društvene skupine čije se određeno ponašanje karakterizira kao asocijalno smo odlučili analizirati kroz koncept moralne panike. Kao prizma kroz koju se najbolje može promatrati moralna panika nastala zbog incidenata na sportskim natjecanjima javlja se Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima kojim se nastoji suzbiti i regulirati nepoželjno ponašanje navijača i društveni kontekst u kojem se ovaj Zakon razvijao.

U ovom radu zastupamo i branimo tezu koja govori da Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima nije nastao samo kao produkt „prirodnog“ zakonodavnog procesa kojim se nastoje urediti određeni odnosi u demokratskom društvu, već su njegov nastanak i razvoj dobrim dijelom određeni moralnom panikom potenciranom od strane medija, javnosti i određenih interesnih skupina. Kako bi obranili tezu o nesvakidašnjem zakonodavnom procesu usredotočit ćemo se na prikaz konteksta unutar kojeg se Zakon razvijao tj. okolnosti koje su dovele do njegovog izglasavanja i njegovih kasnijih izmjena i dopuna.

Kao posljedicu utjecaja određenih društvenih aktera na razvoj Zakona i društvene atmosfere u kojoj se Zakon vidimo nepostojanje ravnomjernog korištenja

preventivnih i represivnih mjera koje u razvijenim zemljama zapadne Europe daju dobre rezultate u suzbijanju nasilja na sportskim terenima (Lalić i Biti, 2009: 263). Nadalje, Lalić i Biti navode (2009: 263) da u Hrvatskoj ne postoji platforma za efikasnu prevenciju nasilja u vidu unapređenja kvalitete klupskoga nogometa, uređenja stadiona, uvođenja modernih i visoko tehnologiziranih mjera sigurnosti, precizno normativno uređenje financijskih i drugih odnosa u nogometu i sportu, strogo poštovanje zabrane točenja alkohola u širem prostoru oko stadiona i slično. Na tragu Lalića i Bitia se nalazi i Mirko Smoljić koji ističe (2010: 10) da se postojeći Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima uglavnom primjenjuje samo na navijačima, a iako su u njemu definirane i dužnosti klubova, medija, organizatora i svih sudionika njihovi prekršaji su rijetko sankcionirani od domaćih represivnih organa. Kao vodeći razlog takve situacije vidimo burne reakcije i moralnu paniku nastale zbog devijantnog ponašanja navijača.

Kako bi pojasnili pojavu kojom se bavimo u ovom radu prezentirat ćemo teorije i definicije koje objašnjavaju koncept moralne panike, njegove ključne elemente na kojima se temelji i aktere koji sudjeluju u stvaranju moralne panike. Nadalje, prikazat ćemo problematiku navijačkog nasilja kroz opis nastanka nogometnog huliganstva u Europi i Hrvatskoj, te opis različitih metoda koje su se koristile kao društveni odgovor na navijačko nasilje. Idući dio rada ćemo posvetiti kronološkom prikazu nastanka Zakona, njegovih izmjena i dopuna, te društvenom kontekstu i situacijama unutar kojih se cijeli proces odvijao. Nakon toga dolazi cjelina u kojem razvijamo raspravu kroz koju nastojimo argumentima poduprijeti tezu o postojanju moralne panike nastale zbog ponašanja navijača i utjecaju iste na zakonodavni proces. U posljednjem dijelu rada iznosimo zaključna razmatranja vezana za ispunjavanje postavljenih ciljeva u ovom radu,.

2. MORALNA PANIKA

2.1. Definicija moralne panike

Koncept moralne panike kao pojavu u društvu prvi je konstatirao Jock Young, ali za njegovu detaljnu analizu zaslužan je Stanley Cohen i njegova rad „Folk Devils and Moral Panics“ (Thompson, 2003: 15). Analizirajući incidente koje su prouzročile skupine modsa i rockera na Uskrs 1964. godine na istočnoj obali Engleske, Cohen je ustanovio da su reakcije na te događaje bile neadekvatne i pretjerane tj. da nisu odražavale realno stanje stvari koje su se dogodile. Smatrao je da zajednicu koja je bila pogođena incidentima, a kasnije i dio društva koji nije direktno bio povezan s incidentima, zahvaća stanje moralne panike. Pod moralnom panikom smatra situaciju u kojoj se neko stanje, epizoda, osoba ili grupa osoba definira kao prijetnja društvenim vrijednostima i interesima; njihova je priroda prikazana na stiliziran i stereotipan način od strane masovnih medija; moralne barikade postavljaju urednici, biskupi, političari i drugi ljudi koji ispravno misle; društveno akreditirani stručnjaci objavljuju svoje dijagnoze i rješenja; stanje zatim nestaje ili se pogoršava i postaje vidljivije (Cohen, 2002: 1).

Za Ericha Goodea i Nachmana Ben-Yehudu (2009: 3) moralna panika predstavlja strah zbog prijetnje ili pretpostavku o prijetnji od „narodnih vragova“, kategorije ljudi koja je uključena u zle prakse i krivi se za prijetnju društvu, kulturi, načinu života i centralnim vrijednostima.

Kenetha Thompsona (2003: 17) na termin moralne panike gleda kao pretpostavku o prijetnji upućenoj nečemu što se smatra svetim ili izuzetno važnim za društvu. Za Thompsona (2003: 11) moralna panika predstavlja situaciju koja se javlja u obliku kampanja koje traju intenzivno kroz neko vrijeme; odgovara ljudima uznemirenim očiglednim raslojavanjem ili slomom određenog društvenog poretka, što ih na neki način ugrožava; nema jasne moralne smjernice; političari i dio medija žudi da započne kampanju i akcije za koje tvrde da će zaustaviti opasnost; zanemaruje prave razloge društvenog sloma.

2.2. Ključni elementi moralne panike

Ne može svaka prijetnja ili rizik u nekom društvu izazvati moralnu paniku, jer se ne percipira svaka prijetnja kao opasnost za opstojnost društva, njegov poredak i temeljne vrijednosti. Da bi se zaključilo kako se neko društvo nalazi u moralnoj panici, mora se ustanoviti dali postoje elementi koji su karakteristični za stanje moralne panike. Različiti autori koji su se bavili fenomenom moralne panike, oslanjajući se na Cohenov rad su ustanovili nekoliko elemenata koji su ključni za njen nastanak. U ovom radu ćemo se osloniti na Ericha Goodea i Nachmana Ben-Yehudu koji su istaknuli pet konstitutivnih elemenata moralne panike. To su (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 37): *zabrinutost, neprijateljstvo, konsenzus, disproporcija i nestalnost*. Nedostatak jednog od ovih elemenata prema Goodeu i Ben-Yehudi znači da ne možemo govoriti o slučaju moralne panike.

2.2.1. Zabrinutost

Prema navedenim autorima u nekom društvu mora postojati *zabrinutost* zbog ponašanja određene grupe ili kategorije ljudi i posljedica koje njihovo ponašanje uzrokuje za društvo. Zabrinutost se manifestira kroz različite načine kao što su puls javnog mijenja, javni komentari i intervjui, predložene pravne mjere, broj uhićenja i zatvaranja, aktivnosti društvenih pokreta i sl. (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 37). Benjamin Perasović (2004: 97) naglašava da je za nastanak zabrinutosti bitna percepcija opasnosti, a ne njeno stvarno postojanje.

2.2.2. Neprijateljstvo

Neprijateljstvo prema osobama koje se smatraju odgovornim za ugrožavanje društva i njegovih vrijednosti je element moralne panike kojim se jasno ističe distinkcija između dobra i zla tj. dobrih i zlih članova društva (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 38). Za koncept moralne panike vrlo je važno da postoji jasna predodžba o neprijatelju postojećeg društvenog poretka prema kojem se treba djelovati. Za jasno označavanje neprijatelja tj. Cohenovih narodnih vragova

najučinkovitija je metoda dodjeljivanja stereotipa. Delikventi, podzemlje, loši momci, provalnice i kriminalci su samo neki od stereotipa koje Goode i Ben-Yehuda (2009: 38) navode kao termine koji se dodjeljuju pojedincima i grupama kako bi se u društvu jasno stvorila slika tko mu je najveći neprijatelj.

2.2.3. Konsenzus

Kada se govori o *konsenzusu* kao elementu moralne panike, misli se na konsenzus o postojanju prijetnje unutar društva. Konsenzus po tom pitanju se postiže kada u društvu prevlada osjećaj da je prijetnja realna, ozbiljna i uzrokovana ponašanjem loših članova društva (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 38). Problematično kod ovog elementa je određivanje granice kada je postignut konsenzus tj. koji broj ili postotak ljudi je zadovoljavajući da možemo govoriti o društvu u kojem je raširena zabrinutost oko nekog problema. Nachman i Ben-Yehuda (2009: 39) smatraju da je moralna panika stvar stupnjevanja, zato što dolazi u različitim razmjerima pa ponekad zahvaća cijelo društvo, a ponekad samo njegove dijelove. Različiti kontekstualni uvjeti u kojima nastaju moralne panike onemogućavaju postavljanje univerzalne granice po kojoj bi se mogli orijentirati u sagledavanju ove problematike.

2.2.4. Disproporcija

Disproporcija podrazumijeva situaciju u kojoj su zabrinutost i strah od nekog problema ili prijetnje puno veći od stvarne opasnosti koju taj problem ili prijetnja stvaraju. Goode i Ben-Yehuda (2009: 41) ističu da se koncept moralne panike oslanja na nesrazmjer percipirane i objektivne opasnosti. Nadalje, isti autori navode pet indikatora preko kojih možemo ustanoviti dali postoji element disproporcije. To su (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 44): *preuveličavanje brojki, falsificiranje brojki, glasine o šteti, povećana pažnja i zabrinutost oko nekog problema, pojave, ponašanja i sl. čija je štetnost ista kao i kod onih problema, pojava i ponašanja kojima se ne daje posebna pozornost i pažnja, promjena*

intenziteta zabrinutosti kroz vrijeme oko problema koji se kroz isti period nije promijenio.

2.2.5. Nestalnost

Posljednja karakteristika fenomena moralne panike je njena nestalnost tj. *promjenjivost*. Moralna panika se može iznenadno pojaviti, a isto tako može i nestati. Osim što se može iznenadno pojaviti i nestati, Goode i Ben-Yehuda (2009: 41) navode da moralna panika može postati rutina tj. može se institucionalizirati. Prema njima, to se događa u onom trenutku kada zabrinutost zbog nekog ponašanja rezultira stvaranjem društvenog pokreta, zakonske odredbe i slično. U slučaju da moralna panika ne poprimi formalizirani oblik unutar društvenih struktura, ona nestaje, što ne znači da se ne može opet pojaviti zbog identičnog problema. Goode i Ben-Yehuda (2009: 42) kao uzrok tome navode činjenicu da su neke prijetnje konstantno prisutne, ali izađu na površinu tek nakon nekog događaja koji je skrenuo pozornost društva na određenu problematiku. Osim toga, prema Goodeu i Ben-Yehudi (2009:49) moralna panika oko neke prijetnje može biti kulminacija kraćih, slabijih i diskretnijih panika na nekom manjem lokaliziranom nivou.

2.3. Akteri moralne panike

Analizirajući Cohenov rad o moralnoj panici izazvanoj neredima u Clactonu 1964. Goode i Ben-Yehuda (2009: 23) navode da je Cohen promatrao pojavu moralne panike kroz reakcije pet različitih segmenata unutar društva. Ti segmenti društva su *mediji, javnost, agenti formalne društvene kontrole, političari i zakonodavci, te grupe za akciju*. Oni predstavljaju glavne aktere kroz koje se moralna panika izražava od kojih svaki ima svoju specifičnu ulogu za njen nastanak, trajanje i završetak.

2.3.1. Mediji

Različite tiskovine, televizijske i radio emisije, internet portali i mnogi drugi oblici medijskog izvještavanja predstavljaju glavni izvor informacija o određenim događajima za većinu ljudi koji nisu neposredni akteri istih. S obzirom na tu činjenicu, razumljivi su snaga i moć utjecaja medija na široke mase. Često se može čuti tvrdnja da događaj koji nije bio u udarnom terminu vijesti ili u najčitanimim novinama, nije se ni dogodio. Prema tome, logično je da mediji imaju vrlo važnu ulogu i za koncept moralne panike.

Masovni mediji stvaraju najučinkovitiju iskru za pokretanje moralne panike (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 89). Tu iskru mediji stvaraju kroz tri procesa (Ericson, Baranek i Chan, 1987; Ericson, 1995 prema Goode i Ben-Yehuda, 2009: 89): *vizualizacija devijantnosti, prenošenje zabrinutosti javnosti i davanje perspektive društvene kontrole*. Na temelju toga Goode i Ben-Yehuda (2009: 90) ističu tri najvažnije funkcije medija kod pokretanja moralne panike: *osvjetljavanje prijetnji, podizanje alarma u društvu i usmjeravanje pozornosti na „narodne vragove“*.

Medijske izvještaje o nekom događaju koji pokreću moralnu paniku može se prepoznati po karakteristikama koje je primijetio Stanley Cohen proučavajući različite tekstove u dnevnim tiskovinama o incidentima koji su se dogodili u Clactonu 1964. godine. To su *pretjerivanje i iskrivljavanje podataka u izvještavanju, predviđanje ponavljanja incidenta i simbolizacija* (Cohen, 2002: 25).

Pretjerivanje u podacima o nekom događaju podrazumijeva (Cohen, 1972 prema Goode i Ben-Yehuda, 2009: 101): napuhavanje veličine opasnosti, štete i ozbiljnosti fenomena o kojem se izvještava; stvaranje netočnih tvrdnji o fenomenu; posvećivanje značajno više pažnje manje ozbiljnom problemu nego mnogo ozbiljnijem; posvećivanje više pažnje fenomenu u vrijeme kada je manje ozbiljan nego u vrijeme kada je mnogo ozbiljniji; posvećivanje više pažnje fenomenu među grupama kod kojih je rjeđi.

Iskrivljavanje podataka se najbolje vidi kroz senzacionalističke naslove, melodramatični vokabular i namjerno potenciranje onih elemenata u priči koji se smatraju novostima (Cohen, 2002: 26).

Kada govori o predviđanju ponavljanja incidenta u novinarskim izvještajima Cohen se osvrće na fenomen samo-ostvarivog proročanstva. On tvrdi (2002: 26) da za razliku od prirodnih katastrofa gdje odsustvo predviđanja može uzrokovati novu katastrofu, kod društvenog fenomena kao što je devijantnost sama prisutnost predviđanja može biti katastrofalna. U slučaju da se predviđanje ne ostvari stvara se pseudo-događaj, ili se izvještava o ne-događaju, kako bi priča o problemu i dalje bila relevantna. Na stvaranje pseudo-događaja iznimnu veliki utjecaj ima pojava glasina. Za Goode i Ben-Yehuda (2009: 131) glasine su krive priče koje nisu dokumentirane i dokazive, te predstavljaju zamjenu za vijesti kada se raspadnu institucionalni kanali komunikacije.¹

Simbolizacija je proces iznimno važan za masovnu komunikaciju, jer na taj način prema Cohenu (2002: 36) neutralne riječi kao što su imena mjesta mogu predstavljati kompleks ideja i osjećaja². Simbolizacija se odvija na način da neka riječ postane simbol određenog statusa, zatim neki objekt simbolizira riječ, i na kraju sam objekt postane simbol statusa (Cohen, 2002:36).

2.3.2. Javnost

Mediji mogu izvještavati o nekom događaju, pitanju ili fenomenu, ali ako svojim izvještavanjem ne potaknu i generiraju zabrinutost javnosti ne može se govoriti o slučaju moralne panike (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 25). Ono što omogućava erupciju moralne panike je konstantna prisutnost latentnog potencijala kod javnosti da reagira na neko pitanje (Goode i Ben-Yehuda, 2009:24). To znači da se javnost konstantno mora nalaziti u stanju osjetljivosti tj. u latentnom strahu zbog neke prijetnje. Stanje osjetljivosti je oblik najjednostavnijeg tipa generaliziranog sistema vjerovanja i histerije koji transformiraju dvosmislenu situaciju u apsolutno generaliziranu prijetnju (Smesler, 1962: 83 prema Cohen,

¹ Goode i Ben-Yehuda (2009: 130) navode da je Cohen uz glasine identificirao još nekoliko formi kolektivnog ponašanja koje su povezane s nastankom moralne panike kao što su urbane legende, masovna histerija, kolektivna obmana i katastrofe.

² Kao primjere Cohen navodi Pearl Harbor i Hiroshimu koji simboliziraju uništenje, katastrofu i slično, a kasnije je u svojoj studiji prepoznao identičan proces s imenom mjesta Clacton kao riječi koja je u to vrijeme u Engleskoj simbolizirala delikvenciju mladih.

2002: 81). Prema Thompsonu (2003: 46) stanje osjetljivosti na znakove opasnosti je ponajviše posljedica procesa simbolizacije.

2.3.3. Agenti formalne društvene kontrole

Kada govori o agentima društvene formalne društvene kontrole, Stanley Cohen prema Goode i Ben-Yehudi (2009: 25) govori o provođenju zakona od strane policije i sudova. Cohen je djelovanje agenata formalne društvene kontrole promatrao kroz prizmu koncepta kulture društvene kontrole Edwina M. Lemerta. Lemert (1951: 447 prema Cohen, 2002: 90) pod kulturom društvene kontrole smatra zakone, procedure, programe i organizacije koji u ime kolektivne pomoći rehabilitiraju, kažnjavaju ili drugačije manipuliraju devijantnim osobama.

Kao još jedan važan faktor za koncept moralnu panike Cohen ističe svakodnevnne elemente koji se pojavljuju unutar kulture društvene kontrole tj. kod djelovanja agenata formalne društvene kontrole. To su (Cohen, 2002: 90): *difuzija, eskalacija i inovacija*.

Difuzija predstavlja širenje područja koja se bave određenim problemom, te povećanje broja aktera društvene kontrole zbog nekog problema. Taj proces se odvija na način da se u rad lokalnih aktera društvene kontrole uključuju akteri na nacionalnom i internacionalnom nivou koji nisu direktno povezani s nekim događajem.³

Eskalacija se odnosi na proširenje svrhe i intenziteta kulture kontrole tj. mjera koje se koriste pri rješavanju nekog problema (Cohen, 2002: 91). Cohen (2002: 91) kao glavnu determinantu procesa eskalacije navodi generalizirani sustav vjerovanja koji proizlazi iz izvještaja o nekom događaju i daje legitimitet za poduzimanje akcije. Koristeći se pretjerivanjem i negativnim simboliziranjem u svojim izvještajima, predstavnici formalne društvene kontrole izazivaju reakciju javnosti koja im omogućava da koriste i opravdaju, kako definiraju Goode i Ben-

³ Cohen je u svojoj studiji kao primjer difuzije naveo suradnju policije iz Clactona s policijom iz okolnih mjesta i susjednih regija, te uključivanje Scotland Yarda i RAF-a u rješavanje problema koji je nastao.

Yehuda (2009: 25), kaznene i previše revne mjere koje se baziraju na gnusnosti prijetnje s kojom se društvo suočava.

Inovacija podrazumijeva uvođenje novih mjera i metoda koje omogućavaju efikasniju borbu s određenim problemom.

2.3.4. Političari i zakonodavci

Uloga političara i zakonodavaca dolazi na vidjelo kada neki problem ili pojava dosegnu nivo važnog državnog pitanja. Thompson (2003: 48) ističe da je najvažniji oblik suradnje u kulturi kontrole taj da državna kontrola, u obliku zakonodavstva i zakonodavaca, izlazi u susret pritisku javnog mijenja usmjerenog grupama za postavljanje zahtjeva i moralnim aktivistima. Političari često pod pritiskom medija i javnosti preuzimaju ulogu moralnih aktivista, te predlaganjem novih rješenja pokušavaju doprinijeti otklanjanju opasnosti.

2.3.5. Grupe za akciju

Pojava prijetnji u društvu osim što izaziva reakciju formalnih institucija kojima je to primarna zadaća, može izazvati pokretanje organizacija koje su neformalnog karaktera tj. mogu preuzeti ulogu neformalnih aktera društvene kontrole. Uloge grupa za akciju mogu bit različite, od javnih apela i postavljanja zahtjeva do konkretnih akcija.⁴ Vodeći ljudi takvih grupa su „moralni poduzetnici“ koji vjeruju da su postojeće mjere namijenjene za otklanjanje prijetnje nisu dovoljne (Goode i Ben-Yehuda, 2009:26). Grupe za akciju mogu trajati koliko i neka prijetnja u društvu, pa s nestankom prijetnje nestaju i takve grupe, no ponekad grupe za akciju mogu prerasti u društvene pokrete (Cohen, 1972: 120 prema Goode i Ben-Yehuda, 2009: 26)

⁴ Dobar primjer neformalnih aktera društvene kontrole i konkretnih akcija su civilne patrole organizirane od strane građana pojedinih dijelova Londona koji su bili pogođeni nasiljem i vandalizmom emigranata 2010. godine. Njihova uloga je bila pomoć policiji u sprječavanju devastiranja imovine u vlastitim četvrtima, što je uključivalo dano-noćne straže na kritičnim mjestima, prijavljivanje sumnjivih osoba policiji, te na kraju i sukobljavanje s izgređnicima.

2.4. Teorije pokretanja moralne panike

Erich Goode i Nachman Ben-Yehuda su iznijeli i objasnili tri različita modele moralne panike. U njima predstavljaju svoje teorije zbog čega nastaje ovaj fenomen i zašto određeni dijelovi društva pokreću moralnu paniku. Svoje viđenje moralne panike u društvu gledaju kroz tri različite razine unutar piramide koja predstavlja društvo. Prema toj viziji su razvili slijedeće modele moralne panike (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 54): *model širokih masa, elitno konstruiran model i model interesnih grupa.*

2.4.1. Model širokih masa

Prema ovom modelu moralna panika egzistira paralelno s javnim mišljenjem. Temelj moralne panike je zabrinutost opće javnosti zbog osjećaja, stavova i vjerovanja da postoji stvarna prijetnja za vrijednosti, sigurnost i opstanak društva (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 55). Zabrinutost koju izražavaju mediji, grupe za akciju ili političari je samo manifestacija zabrinutosti cjelokupnog društva (Goode i Ben-Yehuda, 2009:55). U slučaju da u društvu ne postoji zabrinutost zbog neke prijetnje, sva nastojanja političara medija i drugih da probude zabrinutost zbog nekog problema u javnosti su uzaludna. Prema tome, u društvu mora postojati latentni strah od neke prijetnje i on ne može bit konstruiran izvana tj. s vrha od strane neke društvene elite. Kao najjednostavniji primjer moralne panike koji se uklapa u ovu teoriju Goode i Ben-Yehuda (2009: 56) navode slučaj suđenja vješticama iz Salema, za koje se smatralo da surađuju s vragom i tako krše pravila ponašanja koja zajednica strogo poštuje (Erikson, 1966: 4 prema Goode i Ben-Yehuda, 2009: 56). U prilog tome Thompson (2003: 27) ističe da u ovom slučaju nisu postojale interesne elite ili grupe koje su imale korist od potenciranja zabrinutosti i straha, te da moralna panika predstavlja direktan i spontan izraz zabrinutosti i anksioznosti širih razmjera zbog zapažene opasnosti.

2.4.2. Elitno-konstruiran model

Elitno- konstruiran model moralne panike zastupa teoriju prema kojoj vladajuće elite uzrokuju i kreiraju moralnu paniku (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 62). Kako dalje navode Goode i Ben-Yehuda (2009: 62), najbogatiji i najmoćniji članovi društva poduzimaju kampanje kako bi generirali i zadržali zabrinutost, strah i paniku u jednom dijelu javnosti oko pitanja koje se ne percipira kao užasno štetno za društvo u cijelosti s ciljem skretanja pozornosti sa stvarnih problema koji bi mogli naškoditi poziciji elite u društvu. Ovakvo viđenje moralne panike pretpostavlja prema Goodeu i Ben-Yehudi (2009: 62) da društvene elite vladaju medijima, kontroliraju mehanizme za provođenje zakona, određuju zakonske akte koje zakonodavci izglasavaju i slično. Prema navedenom opisu, zabrinutost u javnosti se potencira s vrha društvene piramide. U ovom modelu moralne panike najširi dio javnosti uopće nije svjestan potencijalne opasnosti tj. nekakav problem se u javnosti uopće ne percipira kao prijetnja za društvo sve do onog trenutka kada društvene elite manje ili više suptilnim metodama izazivaju zabrinutost javnosti zbog tog problema.

2.4.3. Model interesnih grupa

Treći pristup nastanku moralne panike identificira njene pokretače u sredini društvene piramide. Religijske grupe, dijelovi medija, profesionalne organizacije, policijski odijeli, obrazovne organizacije i mnogi drugi mogu imati nezavisnu ulogu u dovođenju nekog pitanja na površinu fokusiranjem medijske pažnje na njega, uzbunjivanjem zakonodavaca, zahtijevanjem striktnije primjene zakona, stvaranjem novih obrazovnih kurikuluma i drugo (Goode i Ben-Yehuda, 2009: 67). Goode i Ben-Yehuda (2009: 67) ističu da je u stvarnosti vrlo teško razlučiti interesne grupe koje motive stvaranja moralne panike vide u plemenitim ciljevima koje žele postići za dobrobit društva i u koje iskreno vjeruju od onih grupa koje motive pronalaze u svojim privatnim interesima. Kao primjer navode dio političara SAD-a koji su 1986. godine pomagali pokrenuti moralnu paniku zbog upotrebe droge kako bi ponovno bili izabrani na funkciju, dok je drugi dio političara pomagao u pokretanju

moralne panike jer je stvarno vjerovao da je upotreba droge najveći problem nacije (Jensen, Gerber, i Babcock, 1991 prema Goode i Ben-Yehuda 2009: 67).

3. PROBLEMATIKA NAVIJAČKOG NASILJA

3.1. Razvoj navijačkog nasilja

3.1.1. Korijeni nogometnog huliganstva

Navijačko nasilje koje se ponajviše veže za nogomet je od svojih samih početaka do današnjeg vremena poprimilo različite oblike i karakteristike, a njegove korijene pronalazimo u društvenim promjenama koje su se dešavale u velikoj Britaniji tijekom druge polovice 20. stoljeća. Nasilje koje je početkom 60.-ih godina pogađalo područja oko nogometnih stadiona Velike Britanije, ali i sve više zahvaćalo područja unutar sportskog borilišta bilo je različito od nasilja koje se dešavalo ranijih godina (Bodin, Heas i Robene, 2007:25). Kako navodi Bodin (1999 prema Bodin, Heas i Robene, 2007:26) sve manje je bilo „ritualnog, dionizijskog nasilja“, vezanog uz logiku igre i antagonizme koja ona pobuđuje, a sve više promišljenog nasilja. Bodin, Heas i Robene smatraju da su novonastali oblici nasilja prvenstveno bili izraz kulturne i društvene podjele.

Jedan od uzroka tome pronalaze u promjeni sastava nogometne publike. Faktori koji su doveli do toga su (Bodin, Heas i Robene 2007: 28-29): profesionalizacija nogometa, povećanje komfora i kapaciteta stadiona, promicanje nogometa u osnovnim školama koje je dovelo do toga da je stadionska publika sve mlađa, jeftinije karate za nove dijelove stadiona koji su se nalazili iza gola, što je potaknulo mlade ljude da se tamo okupljaju i pojava različitih adolescentskih subkultura – razbijači, teddy boys, skinheads i pankeri. Svi ti procesi su doveli do specifične situacije u kojoj su krajevi stadiona postali teritorij mladih koji su se počeli grupirati ne smo prema momčadima koje su podržavali nego prije svega po područjima iz kojih su potjecali i subkulturama kojima su pripadali (Bodin, Heas i Robene, 2007: 29). Bodin, Heas i Robene (2007: 29) uočavaju fenomen *kulture suprotstavljanja* koji nije usko vezan za sport, te preuzima primat nad sportskim suparništvom na temelju sukoba identiteta i različitih oblika kulturoloških i društvenih antagonizama, što je u konačnici prema njima dovelo do porasta nasilja.

Sljedeći uzrok eskalacije i zaoštavanja nasilja vezanog za nogometne susrete Bodin, Heas i Robene vide u ekonomskim poteškoćama koje su pogodile

Veliku Britaniju 70-ih i 80-ih godina. Ključan moment je dolazak na vlast vlade Margaret Thatcher koja uvodi rigorozne mjere štednje, provodi privatizaciju i potiče ekonomiju slobodnog tržišta, a sve se to odvijalo „preko leđa“ radničke klase i društveno zanemarenih (Bodin, Heas i Robene, 2007: 31). Huliganstvo na nogometnim stadionima nije predstavljao obranu radničke klase, ali su stvoreni određeni uvjeti koji su ga na neki način potencirali i opravdavali. Taylor i Clarke (1973 prema Bodin, Heas i Robene 2007: 32) smatraju da su u to vrijeme navijačke skupine nudile svojim članovima potvrdu, potporu i solidarnost, te su djelovale kao sustav obrane od „stranaca“ koji su krali britanske poslove. Navijačko nasilje je nudilo alternativu bijedi svakodnevnog egzistencije i osjećaj svrhe ljudima kojima je nedostajala vizija budućnosti (Bodin, Heas i Robene 2007: 32). Profesionalizacija nogometa je uz pomoć popularizacije koja je omogućila veća financijska sredstva u nogometu, prvenstveno veće plaće nogometašima, dovela do situacije da se pripadnici navijačkih skupina koji su dobrim djelom bili iz radničke klase više ne poistovjećuju s igračima kluba za koji navijaju. Nasilje navijača je krajnji rezultat tog procesa, a služilo im je kako navode Bodin, Heas i Robene (2007: 33) kao sredstvo opravdanja egzistencije i da se ostane društveno vidljivim.

Blizina nogometnih klubova je još jedan element koji je za Bodina, Heasa i Robenea (2007: 39) doprinio razvoju nogometnog huliganstva u Velikoj Britaniji, pogotovo u Engleskoj. Bromberger (1995: 242 prema Bodin, Heas i Robene, 2007:39) smatra da su zbog blizine klubova navijači često naglašavali lokalne i teritorijalne antagonizme čiji su korijeni se nalazili u specifičnoj povijesti gradova, društvenih slojeva i razdoblju recesije

Finalni kotačić u valu nasilja koji se razvijao bili su mediji. Pokušavajući javno osuditi nasilnike njihovim prokazivanjem u novinama, udarnim terminima vijesti i sl. postignut je kontraefekt. Nasilni navijači su u kroz senzacionalističke izvještaje o incidentima dobili sredstvo kojim su potvrđivali svoju ulogu kao jednog od aktera sportskog događaja. Osim toga navijačima se pružila prilika da se međusobno uspoređuju i natječu u „razbijačkoj ligi“ koja je služila kao gorivo za rivalstvo i nasilje među navijačkim skupinama (Bodin, Heas i Robene, 2007: 39). Važnost medija u razvoju huliganstva najbolje se vidi na primjeru tragedije koja se dogodila na utakmici finala Kupa prvaka između engleskog Liverpoola i talijanskog

Juventusa na stadionu Heysel u Bruxellesu 1985. godine. Na toj utakmici je poginulo više desetaka navijača Juventusa koji su bježeći pred navijačima Liverpoola potisnuli donje redove na ogradu dijela tribine rezerviranog za njih. Bodin, Heas i Robene tvrde (2007: 38) da je do tragedije na Heyselu huliganstvo predstavljalo najtvrdi izraz navijačke kulture u svrhu podupiranja momčadi, ali nakon nje huliganstvo je postalo fenomen sveopće prepoznatljivosti navijača u kojoj su oni uživali. Iako su nasilnički incidenti zabilježeni početkom 80-ih i u drugim zemljama poput Francuske i Njemačke događaji na Heyselu su, na krilima medija koji su nasilju dali do tada neviđen publicitet (Bodin, Heas i Robene, 2007:38), ubrzali domino efekt navijačkog nasilja koji je poharao Europu. Engleski huligani su postali idoli različitim navijačkim skupinama koje su ih oponašale, a huliganstvo je postalo poželjan obrazac ponašanja svakog „pravog“ navijača.

3.1.2. Nogometno huliganstvo u bivšoj SFRJ i Hrvatskoj

Navijačke skupine koje su nastajale u bivšoj Jugoslaviji tijekom 80-ih godina, svoj su identitet gradile oponašajući ponajviše engleske navijače o kojima su mogli često vidati u medijima, te talijanske navijače koji su geografski bliže i o kojima se moglo puno saznati iz časopisa Super Tifo koji se bavio ponajviše izvještajima s talijanske navijačke scene i razvojem navijačke subkulture. Relativna blizina talijanskih gradova je omogućavala navijačima iz Jugoslavije da ponekad odu na utakmice Serie A i iz prve ruke vide svoje uzore, te nabave određene stvari potrebne za navijačke aktivnosti.

Srđan Vrcan (2004) vidi događaje na Heyselu kao „urbi et orbi“ nogometnog huliganstva na ovim prostorima. Nadalje, Vrcan (1990: 31-42) iznosi trendove koji su bili karakteristični za nogomet i navijačke skupine u Europi, pa tako i u Jugoslaviji tijekom druge polovice 80-ih godina: porast broja nogometnih utakmica s atributom visokog rizika, učestalost incidentnih situacija i povećanje broja sudionika u nasilničkom ponašanju, vremenska i prostorna dislokacija incidenata, širenje huliganstva i na druge sportove, nadopunjavanje i nadogradnja ekspanzivne agresivnosti s novim sadržajem, širenje navijačkog ponašanja s nasilničkim nabojem van sporta- koncerti i političke manifestacije, obrasci navijačkog

ponašanja postaju životni stil, porast organizacijske komponente u nasilničkom ponašanju, militarizacija navijačkog ponašanja, uspostavljanje grupnog identiteta svojstven značajnom dijelu muške omladine, te pojačavanje homogenosti i radikalnosti navijačkih skupina kao posljedica javnih reakcija u obliku etiketiranja i stigmatiziranja.

Raspadom Jugoslavije nestala su tradicionalna rivalstva „velike četvorke“⁵ koja su prednjačila u nasilničkim incidentima, pogotovo posljednjih sezona prve lige gdje su incidenti bili obilježeni nacionalnim nabojem i tadašnjom političkom situacijom. Najtvrdokorniji navijači Dinama, Hajduka, Rijeke te drugih manjih klubova samo su na neko vrijeme zapustili svoja rivalstva te ih podredili sudjelovanju u obrani Hrvatske od agresije. Incidenti BBB-a u Auxereu 1994. godine, neredi na finalu kupa prvaka u rukometu 1995. godine protiv Elgoriage u Zagrebu, te „manji“ incidenti koji su se dešavali u HNL-u dali su još jednom do znanja da je nasilje postalo trajno prisutan element navijačke subkulture u Hrvatskoj. Druga polovica 90-ih godina je donijela snažno izraženu polarizaciju na nogometnoj i navijačkoj karti Hrvatske. Najžešći nasilnički incidenti su bili između BBB-a iz Zagreba i Torcida iz Splita, no za njima nisu previše zaostajale skupine iz manjih sredina kao što su Varaždin, Vinkovci i Rijeka. Početkom 21. stoljeća počeli su se mijenjati određeni trendovi unutar navijačke subkulture, ali nasilnička komponenta je i dalje ostala čvrsto prisutna.

O kojem god razdoblju navijačke subkulture na ovim prostorima govorili nasilje je neizostavan element, a njegove funkcije nisu se mijenjale i više manje su identične u svim zemljama koje su zahvaćene huliganstvom. Prema Vrcanu (1990: 81-86) funkcije nasilja u nogometu su: najpogodniji i najsigurniji način da se postane društveno vidljiv, spajanje, povezivanje i organiziranje i proizvodnja grupnih simbola i identiteta, dokazivanje maksimalne ljubavi, privrženosti i vjernosti nekom kolektivitetu, dehumanizacija i depersonalizacija protivnika, osobita unutar-grupna promocija, izvođenje iz postojeće i institucionalno uspostavljene društvene marginalnosti i inferiornosti, ukidanje birokratski uspostavljenih pravila igre, reakcija na obesmišljavanje svijeta i života, otkrivanje dubine i oštine raskida s postojećim sistemom.

⁵ Termin „velika četvorka“ se odnosi na četiri najtrofejnija kluba iz bivše Jugoslavije. To su bili FK Crvena Zvezda iz Beograda, NK Dinamo iz Zagreba, HNK Hajduk iz Splita i FK Partizan iz Beograda.

3.2. Društveni odgovor na navijačko nasilje

3.2.1. Strategije suočavanja s navijačkim nasiljem

Reakcije na pojavu navijačkog nasilja su rezultirale strategijama koje su bile odraz različitog odnosa spram navijača i navijačkog nasilja od različitih aktera kao što s mediji, sportski djelatnici, tijela zakonodavne i izvršne vlasti i drugi. Istaknut ćemo nekoliko strategija koje je Srđan Vrcan (1990: 94-101; 2003: 189-196) objasnio i identificirao kao dominantne u borbi protiv nasilja.

Prva je strategija sistematskog zabašurivanja i prešućivanja. Prema toj strategiji nasilje se treba prešućivati tj. nužno je gurnuti nasilje „pod tepih“ i pobrinuti se da ne bude eksponirano u masovnim medijima. Vrcan je ustvrdio da je ta strategija nedjelotvorna jer je nemoguće u svrhu tog cilja ograničavati slobodu medija, pogotovo ako se uzme u obzir njihova razvijenost i pluralizacija, te težnja da se ostvari što veći komercijalni uspjeh.

Sljedeća je strategija indignirane moralnosti . Ova strategija podrazumijeva da se s nasiljem suočava kroz javne i moralne osude koristeći se etiketiranjem i stigmatizacijom, što rezultira ideološkim kampanjama protiv navijačkih skupina. Ograničenost ove strategije Vrcan vidi u osobitom životnom stilu navijačkih skupina koje svoje definicije realnosti kreiraju „odozdo“, pa im stoga moralne osude i kritike „odozgo“ ne predstavljaju nikakav značaj. Dapače, postiže se kontraefekt jer navijači preuzimaju etikete i pretvaraju ih u svoje identitete u vidu jačanja javne prepoznatljivosti, konsolidacije grupne homogenosti i legitimacije demoniziranog ponašanja.

Treća strategija se odnosi na edukativno- prosvjetiteljske mjere i akcije usmjerene na primarnu i sekundarnu socijalizaciju. Kao glavni nedostatak ove strategije Vrcan navodi zanemarivanje osobitog društvenog i kulturnog okvira unutar kojeg se odvija socijalizacija, te zanemarivanje socijalizacijskog djelovanja navijačkih grupa koje svojim članovima pružaju već gotov sklop normi i obrazaca ponašanja.

Četvrta strategija je utjecaj klubova na navijačke skupine gdje se navijače integrira u institucionalne okvire nogometnog pogona tj. daje im se status

legitimnog aktera. Različitim ustupcima prema navijačima se pokušava pripitomit njihov najagresivniji dio, ali Vrcan naglašava da se tu otvara mogućnost unutar-klupske legitimizacije nasilja.

Peta strategija kao osnovu za borbu protiv nasilja koristi tehničko-organizacijske mjere na stadionima i organizaciju nogometnih susreta. Kao najčešće korištene mjere unutar ove strategije Vrcan spominje su zabranu točenja alkohola na stadionu, zabranu unošenja određenih predmeta, striktno pridržavanje rasporeda sjedala na stadionu, onemogućavanje grupiranja određenog tipa navijača i slično.

Šesta strategija se oslanja na preventivno i represivno djelovanje policije i sudova. Kao temelj ove strategije Vrcan naglašava proces kriminaliziranja navijačkih aktivnosti. Povećavanje i zaoštavanje zakonskih kazni, postavljanje sredstava kontrole stadiona i okoline, osnivanje posebnih odjela za navijače i međunarodna suradnja policija su samo prvi dio represivnih mjera. Drugi dio se odnosi na puno suptilnije mjere koje se oslanjaju na sustavnu pomoć državne politike, kao što je stalan policijski nadzor pojedinih navijača.

Osim što se pokušava eliminirati mogućnost izbijanja nasilja, Vrcan smatra da se na krilima državne podrške pokušava i reducirati sklonost nasilju. To se pokušava provesti procesom mijenjanja društvenog sastava publike. Tipični zahvati s tim ciljem su promjena lokacije stadiona, povećavanje cijena ulaznica, raskidanje svih odnosa s navijačkim skupinama i slično.

3.2.2. Rezolucije i zakoni za prevenciju i sprječavanje navijačkog nasilja

Prvi važniji dokument na međunarodnoj razini je Europska konvencija o nasilju i nedoličnu ponašanju gledatelja na sportskim priredbama Vijeća Europe donesena 1985. godine kao reakcija na Heyselsku tragediju (Bodin, Heas i Robene, 2007:51). Osnovni cilj konvencije da sve države članice Vijeća Europe i drug države stranke, potpisnice Europske kulturne konvencije poduzmu odgovarajuće mjere te u svoja zakonodavstva, sukladno ovlastima, ugrade odredbe koje bi mogle spriječiti i nadzirati protupravna ponašanja na sportskim natjecanjima (Duvnjak, Primorac i Roso, 2010: 337). Nakon tog dokumenta donesen je još niz preporuka

koje su ga nadopunjavale i proširivale. Velika Britanija je pod vodstvom Margaret Thatcher tu problematiku regulirala pravnim aktima već 1985., 1986. i 1989. godine, Francuska 1992. i 1993. itd.. Republika Hrvatska je potpisala Konvenciju 1993. godine, ali sve do 2003. nije donijela nijedan akt koji bi se direktno odnosio na problematiku nereda na sportskim natjecanjima, te bio usklađen s Konvencijom. S obzirom da neki zakoni kao Zakon o javnom okupljanju, Zakon o javnom redu i miru te neki drugi nisu ni približno obuhvaćali navedenu problematiku, očito je bilo da se mora donijeti konkretniji zakonski akt.

Nakon incidenata na utakmici finala europskog prvenstva u vaterpolu između reprezentacija Hrvatske i Srbije i Crne Gore održanoj u Kranju sredinom lipnja 2003. godine stavljen je u hitnu proceduru Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima. Zakon je izglasan u srpnju iste godine.

Svrha ovoga Zakona je osiguravanje sigurnosti gledatelja, natjecatelja i drugih sudionika sportskog natjecanja ili sportske priredbe i stvaranje okruženja koje sprječava, suzbija i sankcionira nedolično ponašanje, nered, te nasilje, prije, za vrijeme i nakon sportskog natjecanja ili sportske priredbe, zaštita gledatelja koji se dolično ponašaju, zaštite drugih građana i njihove imovine i imovine pravnih osoba te stvaranje uvjeta da sportsko natjecanje ili sportska priredba što više pridonosi kvaliteti života građana, osobito mladeži (NN, 2003; 2006; 2009; 2011).

Zakon ponajviše odražava primjenu pete i šeste strategije za suzbijanje nasilja, te u svom tekstu propisuje (NN, 2003; 2006; 2009; 2011): protupravna ponašanja prije, za vrijeme i nakon sportskog natjecanja ili sportske priredbe, obveze i odgovornosti sportskih udruga, ustanova i trgovačkih društava koji su organizatori ili sudjeluju u sportskom natjecanju, te sportskih saveza i drugih sportskih udruga više razine, posebne uvjete koje mora ispunjavati sportski objekt i obveze vlasnika ili korisnika sportskog objekta, obveze i odgovornosti gledatelja sportskog natjecanja, osobito ograničavanja u mogućnosti prisustvovanja sportskom natjecanju, obveze i odgovornosti sportaša, trenera, sudaca i drugih osoba koje vode sportsko natjecanje, obveze i odgovornosti sredstava javnog priopćavanja, obveze i ovlasti ministarstva nadležnog za poslove športa i ministarstva nadležnog za unutarnje poslove u provođenju ovoga Zakona, kaznena djela, prekršaje i sankcije za protupravna ponašanja propisana ovim Zakonom.

Donošenje zakona, njegove kasnije promjene i dopune su u očima šire javnosti dobivale apsolutnu podršku, no navijači i navijačke udruge su protestirale. U jednom od svojih glasila navijačka skupina Bad Blue Boys je iznijela mišljenje svojih članova da je zakon na brzinu napisana gomila represivnih mjera nametnutih od strane državnog aparata, koju su donosili nekompetentni ljudi te kojom navijači postaju građani drugog reda, ostajući pritom čak i bez nekih temeljnih Ustavnih prava (BBB, 2006: 5). Navijači su priznavali postojanje problema nasilja, ali su smatrali da se na njih bezrazložno provodi hajka, prvenstveno medijska, pod kojom političari popuštaju javnom pritisku i izglasavaju akte kojima se degradira određena skupina ljudi u društvu i krše temeljna ljudska prava.

4. CILJEVI I METODOLOGIJA RADA

Ovim radom želimo prikazati određene specifične okolnosti koje su imale utjecaj na donošenje Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima i njegovih kasnijih izmjena, te ulogu fenomena moralne panike u cijelom zakonodavnom procesu. Prema tome, ciljevi ovoga rada su;

1. Utvrditi postojanje elemenata moralne panike u hrvatskom društvu zbog ponašanja navijača neposredno nakon određenih incidenata na sportskim događajima
2. Prikazati vezu između incidenata na pojedinim sportskim događajima i moralnom panikom nastalom nakon istih s procesom donošenja Zakona i njegovim izmjenama i dopunama koje su uslijedile

Navedene ciljeve rada smo odlučili postići kroz analizu materijala i dokumenata na temelju kojih možemo zaključivati o postojanosti elemenata moralne panike, te dobiti uvid u ulogu i funkciju pojedinog aktera važnog kako za stvaranje moralne panike, tako i za stvaranje Zakona.

Prvenstveno se to odnosi na analizu medijskog odnosa spram asocijalnog ponašanja navijača kroz sadržaj dnevnih tiskovina nakon incidenata koji su prethodili izglasavanju ZSNŠN-a⁶ i njegovih izmjena i dopuna. To su neredi u Kranju iz lipnja 2003. godine, neredi u Pragu i Udinama iz listopada i prosinca 2008. godine, te neredi u Zagrebu iz svibnja 2010. godine. Analizom sadržaja smo obuhvatili Jutarnji list, Večernji list i Sportske novosti, a primaran fokus je bio na načinu na koji pojedine novine izvještavaju o incidentima tj. korištenom vokabularu novinara, pozicioniranju izvještaja o incidentima u novinama, sadržaju članka o incidentima i slično. Navedene dnevne tiskovine smo analizirali nakon pojedinog incidenta u izdanjima narednih deset dana tj. brojeva.

Kako bi dali opis pojedinih incidenata koristili smo videozapise s internetskog kanala Youtube i članke s internetskih portala Index.hr, Sportske

⁶ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

Novosti, Gol.hr i dr. koji su opisivali iste. Osim za opis pojedinih incidenata na sportskim susretima internetske portale smo koristili za davanje slike o društvenom kontekstu pojedinih događaja iz hrvatskog sporta, prvenstveno nogometa, unutar kojih se Zakon razvijao.

Izvještaje MUP-a o sigurnosnom stanju na sportskim terenima koji se nalaze u prijedlozima izmjena i dopuna ZSNŠN-a Vlade Republike Hrvatske smo koristili za dobivanje slike kako MUP sagledava problematiku nasilja na sportskim terenima i ustanovljavanje načina na koji se interpretiraju i tumače određeni podaci.

Izvještaji sa sjednica saborskih odbora koji su se bavili problematikom nasilja navijača i reguliranjem istog putem Zakona su poslužili za dobivanje slike na koji način političari sagledavaju ovu problematiku i kako tumače informacije koje im se dostavljaju kroz medije i izvještaje nadležnih institucija.

Za provjeru postojanja povezanosti određenog incidenta tj. njegovog izvještavanja i tretiranja s pojedinim izglasanim mjerama analizirali smo konkretne izmjene ZSNŠN-a iz 2006., 2009. i 2011. godine uspoređujući ih sa zahtjevima i prijedlozima medija, javnosti i drugih društvenih aktera zabrinutih zbog devijantnog ponašanja navijača.

Kako bi pokazali neke posljedice određenih akata ZSNŠN-a u praksi koji su usvojeni izmjenama i dopunama iskoristili smo pravne dokumente kao što su pravomoćno sudsko rješenje i izvadak iz sudskog spisa konkretnih slučajeva vezanih za prekršaje iz ZSNŠN-a, te dokument Ustavnog suda kojim se isti očituje na pojedine akte iz ZSNŠN-a.

5. RAZVOJ ZAKONA O SPRJEČAVANJU NEREDA NA ŠPORTSKIM NATJECANJIMA - MORALNA PANIKA U PRAKSI

5.1. Izglasavanje Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

5.1.1. Incidenti u Kranju- kap koja je prelila čašu

Sukobi s policijom i demoliranje nove sjeverne tribine na stadionu u Maksimiru 1999. godine, neredi u Splitu 2000. i 2001. godine na utakmicama finala nogometnog kupa Hrvatske, sukob navijača s policijom nakon pada jednog navijača sa sjeverne tribine maksimirskog stadiona 2001. godine, incidenti na finalu nogometnog kupa u Varaždinu 2002. godine, te drugi manji incidenti su ukazivali konstantnost problema nasilja na sportskim terenima i oko njih. Prekretnica *statusa quo* je bila utakmica između NK Dinamo i HNK Hajduk odigrana 1. prosinca 2002. godine u Zagrebu (Vuković, 2007: 6). Navijači NK Dinamo su objesili transparent sa slikom svinje obučene u dres HNK Hajduk s pratećom porukom „Tovarske svinje danas je kolinje“ upućene gostujućim navijačima i igračima. Vuković (2007: 6) dalje navodi da su tu poruku mediji okarakterizirali kao poziv na nasilje, te je Večernji list potaknut tom utakmicom pokrenuo kampanju pod nazivom „Stop nasilju na sportskim terenima“ kojom se tražilo hitno donošenje zakona o navijačima.

U lipnju 2003. godine u Sloveniji se održavalo europsko prvenstvo u vaterpolu. Pobjeđivši Mađare u polufinalu, Hrvatska reprezentacija je dobila priliku boriti se za zlato u susretu s reprezentacijom Srbije i Crne Gore. Susreti hrvatskih i srpskih klubova i reprezentacija na krilima događaja iz bliske prošlosti predstavljaju susrete velikih tenzija i visokog rizika. Iznimka nije bio ni ovaj susret. U Kranj se uputilo više tisuća hrvatskih navijača, među kojima je bilo i pripadnika navijačkih skupina vezanih većinom za nogomet. S obzirom na mali kapacitet tribina oko bazena, dobar dio navijača nije imao ulaznicu. Slovenska policija je nakon utakmice izjavila da ih je iznenadila brojka pristiglih navijača, s obzirom na posjećenost u ranijim susretima (HINA, 2006). Mnogi

navijači su na tribine pokušali ući preskačući ogradu jer su organizatori sat vremena prije početka susreta zatvorili ulazak na tribine oko bazena, a neki su susret odlučili pogledati s krova kuće u blizini. Prema izjavi načelnika Ureda policije Kranja Vojka Muleca (HINA, 2006) taj potez organizatora je doveo do počinjenja prekršaja iz domene javnog reda i mira. Na utakmici u Kranju je bilo puno manje navijača srpske reprezentacije nego hrvatske. Bili su smješteni na centralnoj tribini kako bi ih se u potpunosti odvojilo od većine hrvatskih navijača koji su se nalazili na suprotnoj strani.

Utakmica je prolazila relativno mirno, no pred sam kraj situacija na tribinama je počela eskalirati. Hrvatski navijači su počeli lomiti stolice, te bacati ih prema plivalištu. Intervenirala je policija pokušavajući smiriti situaciju, no nije pomoglo. Dio navijača je izašao van s tribina, dok je dio pokušao doći do srpskih navijača na suprotnoj tribini. Situaciju su nakon izgubljene utakmice pokušali smiriti i hrvatski vaterpolisti moleći navijače da se smire, no uzalud. Sve se to odvijalo u izravnom prijenosu različitih regionalnih i europskih medija koji su prenosili utakmicu.

5.1.2. Medijske reakcije i izvještaji nakon nereda u Kranju

Dan nakon incidenata Večernji list na naslovnoj strani donosi naslov „Divljanje hrvatskih navijača u Kranju“, dok u sportskoj rubrici novinar konstatira da je osvojeno srebro hrvatskih vaterpolista zaprljano nasilništvom. 18. lipnja Večernji list donosi članak pod naslovom „Huligani će biti protjerani sa stadiona na tri godine“ o zakonu koji bi trebao ući u saborsku proceduru, a odnosio bi se na nedolično ponašanje na sportskim natjecanjima. 22. lipnja Večernji list prenosi izjavu premijera Ivice Račana koji izjavljuje da se one koji nas sramote mora strogo kazniti. U nastavku teksta se spominje dobar primjer Engleske i njenih zakona.

Jutarnji list na drugoj strani dan nakon incidenata donosi naslov „Hrvatskoj srebro i velika sramota“ s opisom incidenata. 17. lipnja Jutarnji list prenosi izjavu premijera Račana u kojoj govori o nužnosti čvrstog zakona protiv nasilja na stadionima. Na trinaestoj stranici novinar kolumnist komentira incidente u

Kranju u tekstu pod naslovom „Nulta tolerancija na huligane“ u kojem zaključuje da su glavna zabava navijača alkohol i nasilje i da će se bez snažne represije s nultom točkom tolerancije dogoditi lokalni Heysel. U djelu novina namijenjenom za sport stoji tekst sa zaključcima da je Zakon o navijačima nužnost i da se Englezi smiju Europljanima u kojem se donosi opis kako bi engleska policija reagirala u situaciji iz Kranja, te se navodi kako je takav scenarij u Engleskoj nemoguć.

Sportske novosti na naslovnoj strani u svom prvom izvještaju o incidentima donose naslov „Srebro u sjeni divljanja navijača“ i tekstom ispod u kojem se navodi o 40 prekršajnih i 1 kaznena prijava za hrvatske navijače. Na sljedećoj stranici stoji naslov članka „Vaterpolski Heysel“ u kojem se govori o pijanoj rulji koja je željna krvi i, tučnjave i ubijanja. Nadalje se navodi kako su hrvatski navijači bacili navijača Srbije s tribine. Na petoj strani Sportske novosti donose razvoj događaja u Kranju pod naslovom „BBB i Torcida pili su od jutra“. 17. lipnja moglo se čitat o divljoj hordi bez kontrole, o pravim navijačima koji su u utakmici za treće mjesto navijali za Mađarsku protiv Rusije dok su oni željni krvi divljali u okolini bazena. Dan kasnije Sportske novosti donose članak pod naslovom „Stipe Mesić zabrinut za mir“ u kojem se prenosi zabrinutost predsjednika Republike Hrvatske za kandidaturu Rijeke za dobivanje organizacije Mediteranskih igara zbog incidenata koji su se dogodili u Kranju. 20. lipnja se predstavlja prijedlog ZSNŠN-a i izdvaja se izjava Mate Crkvenca koji smatra da je kazna od 3 do 30 dana za nered na stadionima mala te da bi izgređnike trebalo kažnjavati s deset godina zatvora

U izvještajima koji su se osvrtni na icidente iz Kranja prevladavalo je pretjerivanje u opisivanju reakcija pojedinih državnika i interpretaciji ponašanja navijača. Osim toga vršila se usporedba tragedije na Heyselu s incidentima u Kranju, a naglasak je bio na stvaranju kataklizmičkog karaktera događaja koji to nije. Sadržaj svih izvještaja i komentara se svodi na problem nepostojanja zakonskih akata uz pomoć kojih bi se suzbilo navijačko nasilje.

Razni političari i sportski djelatnici jasno ističu nužnost jednog takvog Zakona. Internetski sportski portal Nogometni magazin se u jednom svom članku detaljnije bavio Zakonom koji se pripremao za stavljanje u saborsku

proceduru, te je u svrhu toga objavio izjave ljudi usko povezanih sa sportom. Glavni tajnik HOO-a Ivica Miočić Stošić izjavljuje da u potpunosti podržava prijedlog Zakona kojeg treba doslovce primjenjivati, jer se HOO muči da dovede pravu publiku na stadione, a ispadi demotiviraju i ono malo sportskih kibica što dođu na utakmice. Nadalje, tadašnji predsjednik HNS-a Vlatko Marković naglašava daje uz Zakon o sportu za budućnost hrvatskog sporta nužan i Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Na sve to se nadovezuje tadašnji nositelj dužnosti načelnika Uprave policije MUP-a Vladimir Faber koji ističe da je rigoroznim kaznama i policijskim mjerama suzbijeno nasilje u Engleskoj, a da u Njemačkoj navijači sa zabranama prilaska stadionima moraju boraviti u policijskim postajama prije i nakon nogometnih susreta.

Nakon što je prijedlog Zakona upućen kroz hitnu proceduru u Sabor, počela je rasprava pred gotovo praznom sabornicom. Slobodna Dalmacija je detaljno poprtila prve rasprave o predloženom Zakonu pa je istaknula da su prve nesuglasice nastale zbog pokretanja rasprave o Zakonu o kojem se nisu očitovali svi relevantni odbori. To ukazuje na činjenicu koliko su incidenti iz Kranja utjecali na zabrinutost političara zbog nasilja na sportskim terenima, te njihovu percepciju o nužnosti predloženog Zakona. Sve naknadne izmjene i dopune Zakona koje su uslijedile su prolazile kroz nekoliko radnih tjela Sabora koja su davala svoje ocjene, komentare i amandmane što ovdje nije bio slučaj. Damir Kajin iz IDS-a je rekao da nasilje zahtjeva hitno djelovanje i raspravu jer se zbog nereda u Kranju skoro zaratilo sa Slovenijom, te da ljudi više ne dolaze gledat sportsko natjecanje već tučnjave i juriš policije. Zastupnica Vesna Škare-Ožbolt smatrala je da kao dobar predložak za zakon mogu poslužiti drakonski propisi iz Velike Britanije, dok je Zdenko Haramija iz HSS-a predložio da se mora ostvariti mogućnost kažnjavanja izgreznika koji su počinili prekršaje van granica Hrvatske jer je ugledu zemlje nanesena šteta. Zakon je izglasan 15. srpnja 2003. godine.

5.1.3. Propisane sankcije za počinjenje prekršaja iz Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

Od novog Zakona i specificiranih akata se očekivalo da će regulirati problematiku koja do sad nije bila obuhvaćena ni jednim prekršajnim ili kaznenim zakonom. Ovim Zakonom su se po prvi puta propisala konkretna protupravna djela na sportskim natjecanjima s pripadajućim sankcijama. Po uzoru na zemlje zapadne Europe uveden je institut zabrane prisustvovanja sportskom natjecanju. Istaknut ćemo one članke zakona koje se odnose na osobe koje krše zakon, a nalaze se u svojstvu gledatelja tj. navijača.

Prema 4. članku ZSNŠN-a protupravnim ponašanjem u smislu ovoga Zakona smatra se:

1. posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića (osim bezalkoholnog piva) ili opojnih droga, te posjedovanje pirotehničkih sredstava, oružja i drugih sredstava pogodnih za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja od strane osoba koje dolaze na športska natjecanja, u razdoblju od dva sata prije početka do dva sata nakon završetka športskog natjecanja, a u sredstvima javnog prijevoza tijekom čitavog razdoblja od početka odlaska na športsko natjecanje pa do dolaska na prostor športskog objekta
2. unošenje u športski objekt alkoholnih pića, opojnih droga, pirotehničkih sredstava, oružja i drugih sredstava pogodnih za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja
3. unošenje i isticanje transparenta, zastave ili druge stvari s tekстом, slikom, znakom ili drugim obilježjem koje iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti
4. bacanje predmeta u natjecateljski prostor ili gledateljski prostor
5. pjevanje pjesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti
6. paljenje i bacanje pirotehničkih sredstava

7. paljenje navijačkih rekvizita i drugih predmeta
8. pozivanje i poticanje na tučnjavu ili na napad na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, sportaše i druge sudionike u športskom natjecanju
9. sudjelovanje u tučnjavi ili napadima na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, sportaše i druge sudionike u športskom natjecanju
10. nedozvoljen ulazak u natjecateljski prostor
11. oštećenje ili uništavanje dijelova športskog objekta, te prijevoznih sredstava i druge imovine prilikom dolaska, za vrijeme održavanja ili nakon športskog natjecanja, u razdoblju od dva sata prije početka do dva sata nakon završetka natjecanja.

Sankcije za počinjenje navedenih djela propisane člankom 39. Zakona su novčana kazna od 500,00 do 10.000,00 kuna ili kazna zatvora u trajanju od najmanje tri dana do najdulje 30 dana.

U članku 32. ZSNŠN-a stoji da Prekršajni sud može počinitelju prekršaja propisanog ovim Zakonom uz novčanu kaznu i kaznu zatvora, pored zaštitnih mjera propisanih Zakonom o prekršajima, izreci i zaštitnu mjeru zabrane prisustvovanja športskim natjecanjima u trajanju koje ne može biti kraće od jedne godine niti duže od dvije godine računajući od pravomoćnosti sudske odluke. Zaštitna mjera zabrane prisustvovanja športskim natjecanjima može se izreci i bez izricanja kazne.

Prema članku 34. ZSNŠN-a počinitelju kaznenog djela učinjenog za vrijeme održavanja športskog natjecanja sud može pored kazne i sigurnosnih mjera propisanih Kaznenim zakonikom izreci i sigurnosnu mjeru zabrane prisustvovanja športskim natjecanjima u trajanju koje ne može biti kraće od jedne godine niti duže od pet godina računajući od pravomoćnosti sudske odluke.

Člankom 35. ZSNŠN-a se omogućava da osobi za koju postoje saznanja da se već ranije protupravno ponašala za vrijeme dolaska, održavanja ili odlaska s nekoga športskog natjecanja prekršajni sud na prijedlog policijske uprave nadležne za mjesto održavanja športskog natjecanja ili policijske uprave nadležne za područje na kome se nalazi prebivalište takve osobe može izreći zabranu prisustvovanja određenom športskom natjecanju ili zabranu prisustvovanja športskim natjecanjima za vrijeme koje ne može biti kraće od šest mjeseci niti duže od godinu dana.

U članku 36. ZSNŠN-a stoji da će policija o maloljetnim osobama za koje je ocijenila ili utvrdila da su protupravno postupale u smislu ovoga Zakona obavijestiti njihove roditelje, odnosno staratelje, nadležni centar za socijalnu skrb i obrazovnu ustanovu, a o studentima visokoškolsku ustanovu u kojoj se školuju.

5.2. Prve izmjene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

Nakon što je zakon izglasan, do novih incidenata se čekalo puna 24 sata. Dinamovi navijači su se sukobili s navijačima Partizana u Kriensu, malom mjestu u Švicarskoj. Utakmica je prekinuta, i nije odigrana do kraja jer se sukob odvijao na nogometnom terenu. U prosincu iste godine nakon utakmice između HNK-a Hajduk i NK-a Dinamo skupina Torcidaša je napala pripadnike BBB-a, te im pritom zapalila osobno vozilo u kojem su putovali. U veljači 2004. godine na turniru u Širokom Brijegu su se sukobili pripadnici BBB-a i Torcide, a utakmica nije završena jer je momčad Dinama s terena povukao izvršni predsjednik kluba Zdravko Mamić, zbog ubacivanja različitih predmeta u teren. U rujnu 2009. godine hrvatski su se navijači sukobili s policijom na Malti nakon neodlučenog rezultata između reprezentacija Malte i Hrvatske.

Zakon na počinitelje prekršaja na sportskim natjecanjima nije djelovao kako se očekivalo, te se počelo razmišljati o njegovoj izmjeni tj. nadopuni. Prvi akter koji je sugerirao potrebu za izmjenama u zakonu i aktivno sudjelovao u

njihovoj izradi je MUP Republike Hrvatske. Povod tome nije konkretan događaj već kontinuiranost nereda na sportskim susretima i manjkavost u definiranju pojedinih situacija prve verzije Zakona.

5.2.1. Izvješće MUP-a o stanju na sportskim natjecanjima nakon donošenja ZSNŠN-a

U prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama ZSNŠN-a kojeg je sastavila Vlada Republike Hrvatske, MUP podnosi izvješće o stanju na sportskim terenima te navodi kako je od početka primjene zakona do 31. prosinca 2005. godine sukladno članku 25. i 26. ZSNŠN-a preventivno privedeno 2255 osoba.⁷ MUP ne raščlanjuje dani podatak tj. ne navodi koliko je osoba privedeno prema članku 25. (zbog osnovane sumnje o protupravnom ponašanju) ili zbog članka 26. (zbog protupravnog ponašanja) Nadalje, MUP daje na uvid sljedeću tablicu:

⁷ Članak 25.

Policija je ovlaštena osobi koja se izjasni ili je prema okolnostima očigledno da ide na sportsko natjecanje, a svojim ponašanjem izaziva osnovanu sumnju da je pod utjecajem alkohola ili droga ili se drugačije protupravno ponaša utvrditi identitet, pregledati nosi li alkoholno piće ili droge, pirotehnička sredstva, oružje i druga sredstva pogodna za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja, nosi li transparente, zastave, simbole i sl. koji sadržavaju rasističke ili druge poruke koje mogu izazvati nesnošljivost, oduzeti joj takve stvari, podvrgnuti je utvrđivanju prisutnosti alkohola u organizmu mjerenjem količine alkohola u litri izdahnutog zraka odgovarajućim mjernim uređajem, udaljiti je iz sredstava javnog prometa, zabraniti joj dolazak u mjesto sportskog natjecanja ili ulazak u sportski objekt, zadržati je do isteka vremena od dva sata nakon završetka sportskog natjecanja.

Članak 26.

Policijski službenici, pored ovlasti propisanih drugim propisima, imaju i ovlasti koje prema ovom Zakonu imaju redari; Policijski službenici mogu gledatelje koji se protupravno ponašaju zadržati u sportskom objektu ili u okolici sportskog objekta do dva sata nakon završetka sportskog natjecanja i prema njima poduzeti i druge mjere propisane ovim Zakonom i posebnim zakonima; Prilikom poduzimanja mjera iz stavka 2. ovoga članka vodit će se računa da se ne ugrozi sigurnost drugih gledatelja, natjecatelja i da se ne onemogući odvijanje sportskog natjecanja.

Tablica 1:

Struktura najčešće zabilježenih protupravnih ponašanja s brojem počinitelja :

PROTUPRAVNO PONAŠANJE	SUDJELOVALO POČINITELJA
Posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića, posjedovanje pirotehničkih sredstava i predmeta pogodnih za nanošenje ozljeda i stvaranje nereda za vrijeme dolaska na natjecanje	786
Paljenje i bacanje pirotehničkih sredstava	175
Sudjelovanje u tučnjavi i neredima	134
Unošenje u športski objekt alkoholnih pića, droge i pirotehničkih sredstava	73
Nedozvoljen ulazak u natjecateljski prostor	61
Bacanje predmeta u natjecateljski prostor	28
Oštećenje i uništenje imovine	18
Ostala protupravna ponašanja	306
UKUPNO	1581

Iz tablice je vidljiva diskrepancija između broja privedenih osoba (2255) i ukupnog broja osoba koje se vode kao počinitelji protupravnog ponašanja (1581). MUP ne daje podatak što je s razlikom od 836 osoba koje su preventivno privedene. U prvoj kategoriji protupravnih ponašanja navedeno je više prekršaja objedinjenih pod jednom brojkom, ali nije razjašnjeno koliko je osoba posjedovalo alkoholna pića a koliko predmete pogodne za nanošenje ozljeda.⁸ Identičan problem nalazimo i u četvrtoj kategoriji protupravnih ponašanja, kod prekršaja unošenja u športski objekt alkoholnih pića, droge i pirotehničkih sredstava.

Idući podatak koji ukazuje nelogičnosti u izvješću postojećeg stanja je brojka koja se vodi kao ukupan broj počinitelja protupravnog ponašanja iz ZSNŠN-a. Podatak iz te kategorije sugerira da je zbog protupravnog ponašanja iz ZŠŠNN-a privedena, uhićena, optužena i pravomoćno osuđena 1581 osoba. Ta

⁸ S obzirom na objedinjenost pojmova alkoholnih pića i opojnih droga s pojmom predmet za nanošenje tjelesnih ozljeda u istom članku zakona MUP tehnički nije pogriješio, ali zauzimamo stajalište da je za stvaran prikaz stanja nužno raščlaniti podatke vezane za ova prekršajna djela.

brojka i ne bi bila toliko sporna da MUP u nastavku ne iznosi podatak kako je u istom vremenskom periodu podnijeto 1355 zahtjeva za pokretanjem prekršajnog postupka od kojih je riješeno njih 749. Opravdano je pitanje, kako je MUP došao do brojke od 1581 počinitelja prekršaja iz ZSNŠN-a , ako je za 1355 osoba podnio prijavu, od kojih je 55.2% riješeno?

Sljedeća diskutabilna informacija je zaključak da u neredima sudjeluje znatan broj mladih osoba, a pod tim se misli na maloljetnike i mlađe punoljetnike. Navodi se da je protiv mladih osoba pokrenuto 407 prekršajnih postupaka iz ZSNŠN-a što predstavlja 30.03% od ukupnog broja zahtjeva za pokretanjem prekršajnog postupka, te 26 kaznenih, a sveukupno je riješeno 27 postupaka (ne navodi se koji su postupci i kako riješeni). Ako krenemo s pretpostavkom da je riješeno 27 prekršajnih postupaka u korist tužitelja, dobivamo podatak da se od 749 riješenih slučajeva 3.6% odnosi na osobe mlađe životne dobi, što se ne bi smjelo tumačiti kao „znatan broj mladih osoba koji sudjeluje u neredima“.

U prijedlogu za izmjene zakona MUP dalje navodi da su kod većine navijača protupravna ponašanja povezana s konzumiranjem alkoholnih pića, što je samo po sebi protupravno ponašanje, te su takvi navijači i znatno agresivniji. Ova informacija se ne potkrepljuje podacima o osobama koje su npr. sudjelovale u tučnjavi, a bile su pod utjecajem alkohola i sl., na temelju kojih bi mogli vjerodostojno prikazati vezu alkoholiziranosti i agresivnosti navijača. Dodatni apsurd vezan za zabranu i kažnjavanje alkoholiziranosti i posjedovanja alkohola na sportskim natjecanjima je glavni sponzor prve nogometne lige, Zagrebačka pivovara sa svojim najpoznatijim proizvodom Ožujkim pivom. Tako se od 2003. godine do 2007. godine u Hrvatskoj najelitniji rang nogometnog natjecanja zvao 1. HNL Ožujsko, u kojem nije bilo dozvoljeno posjedovati ili konzumirati isto, te ga distribuirati na stadionu.

MUP predočava podatak da je u periodu od stupanja na snagu ZSNŠN-a do 31. prosinca 2005. zabilježeno nereda na 278 različitih sportskih natjecanja, među kojima dominira nogomet, ali ne daje podatak o kakvim se točno neredima radi, u kojima je lakše ozlijeđeno 102 navijača i 18 policijskih službenika, te teže 8 navijača i 1 policijski službenik. U MUP-u su prema njihovom izvješću uočili da je u ovom vremenskom periodu glavno obilježje nasilja oštećivanje

automobila, autobusa i vlakova kojima navijači putuju, krađe iz trgovina, ugostiteljskih objekata i benzinskih postaja na pravcima putovanja i sukobi organiziranih skupina na određenim punktovima. Nije objašnjeno na temelju čega se krađa nečega iz nekog objekta klasificira kao djelo nasilja, kada su ta djela propisana i opisana u prekršajnom i kaznenom zakonu kao dva različita djela.

Kao poseban problem koji prema MUP-u nije riješen Zakonom ističe se nemogućnost provedbe zaštitne mjere, tj. navijači kojima je izrečena zaštitna mjera prisustvovanja nisu bili dužni javljati se policijskim postajama što im je otežalo nadzor na njima, pogotovo ako se uzme u obzir činjenica da većina stadiona nema infrastrukturu (kvalitetan video nadzor) uz pomoć koje bi se moglo identificirati neku osobu na stadionu, a da ista tamo ne smije bit. Unatoč tome što MUP iznosi pretpostavku o ovom problemu, ne iznosi i podatke koliko je osoba od njih 36 kojima su izrečene zaštitne mjere, prekršilo tu mjeru na temelju čega bi mogli zaključivati o relevantnosti navedene tvrdnje. Sljedeća činjenica koja zabrinjava MUP je izricanje novčanih kazni za prekršaje koje su bliže donjem minimumu (981 kn), što prema njima ne doprinosi bitnoj promjeni ponašanja počinitelja prekršaja. Osim što se ponovno izvodi zaključak koji nije podržan odgovarajućim podacima u vidu broja recidivista, izostavlja se podatak kolika je novčana kazna izrečena za pojedine prekršaje.

Na kraju izvješća MUP iznosi mišljenje da bi se predloženim izmjenama i dopunama ZSNŠN-a učinkovitije utjecalo na suzbijanje protupravnog ponašanja, a oštrica kaznene politike usmjerila na one koji čine teže prekršaje te na one počinitelje koji prekršaje čine u povratu.

5.2.2. Najznačajnije izmjene i dopune ZSNŠN-a iz 2006. godine

Najznačajnijim izmjenama i dopunama smatramo one koje se izričito tiču sankcija za fizičke osobe koje prekrše ZSNŠN, a na koje se referirao MUP u svom izvješću. Ovim izmjenama i dopunama su definirane obveze osobe kojoj se zabranjuje odlazak na sportski susret, definiraju se sankcije prema težini prekršaja i sankcije za nepoštivanje zabrane prisustvovanja sportskom susretu.

Prva dopuna koju ćemo istaknuti je članak 35.a ZSNŠN-a kojim se obvezuje osoba s mjerom opreza ili zaštitnom mjerom zabrane prisustvovanja određenim sportskim natjecanjima da najkasnije dva sata prije utakmice pristupi u nadležnu policijsku postaju i izvijesti policiju gdje će se nalaziti dva sata prije, za vrijeme i dva sata poslije utakmice.

Članku 39. ZSNŠN-a se dodaje članak 39.a kojim se redefiniraju kazne za pojedina djela iz članka 4. tj. povećavaju minimalne kazne, propisuju kazne za kršenje članka 35.a, propisuju kazne za osobe koje od dana počinjenog prekršaja u razdoblju od dvije godine unatrag budu dva ili više puta pravomoćno kažnjena za djela 4,6,7,9 i 10 članka 4. ZSNŠN-a, te boravak na sportskom susretu unatoč sudskoj zabrani.

Iza članka 39.a dodaje se članak 39.b u kojem se navodi da MUP ustrojava i vodi zbirku podataka prijestupnika i događaja na športskim natjecanjima koja se čuva deset godina i može se mogu koristiti za razmjenu u okviru međunarodne policijske suradnje, a može se davati i drugim korisnicima sukladno propisu kojim se uređuje zaštita osobnih podataka.

U tablici 2 nalazi se pregled sankcija nakon izmjena i dopuna ZSNŠN-a i način na koji su sankcije podijeljene prema klasifikaciji prekršaja. Osim što su propisani novi akti, u novoj verziji ZSNŠN-a su povećane minimalne kazne za pojedine prkrekršaje, što je vidljivo u tablici.

Tablica 2:

Sankcije za pojedina djela nakon izmjena i dopuna ZSNŠN-a iz 2006. godine

	Min. kazne iz 2003.god	Maks. kazne iz 2003. god.	Min. kazne iz 2006. god.	Maks. kazne iz 2006. god
Djela 1,2,3,5 iz članka 4. ZSNŠN-a	500 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	1000 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora
Djela 4,6,7,8,9,10,11 iz članka 4. ZSNŠN-a	500 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	2000 kn ili 10 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora
Prekršaj članka 35.a ZSNŠN-a	–	–	2000 kn ili 10 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora
Djela 4,6,7,8,9,10,11 iz članka 4. ZSNŠN-a počinjena u recidivu	–	–	5000 kn ili 30 dana zatvora	60 dana zatvora
Boravak na prostoru sportskog objekta pod sudskom zabranom	–	–	5000 kn ili 30 dana zatvora	60 dana zatvora

5.2.3. Medijsko tretiranje navijačkog nasilja u kontekstu predloženih izmjena i dopuna ZSNŠN-a

Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je definirao svrhu medija u praćenju sporta, koja se ne svodi samo na izvještaj sa sportskog događaja već da praćenjem sportskih događaja mediji moraju pridonositi razvijanju športskog duha, stvaranju osjećaja sigurnosti građana, te promoviranju tolerancije i atmosfere nenasilja.

Zakonodavac se u ZSNŠN-u s 30. člankom dotaknuo sredstava javnog priopćavanja tj. propisao što dotična sredstva ne smiju u odnosu na sportski događaj, no nisu predviđene sankcije za kršenje propisa.⁹ Na naputak za medije Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina gledamo kao produkt medijskog izvještavanja koje je često bilo u suprotnosti s istim te u suprotnosti s 30. člankom ZSNŠN-a i načelima novinarske etike.

U prilog tome istaknut ćemo rezultate istraživanja Đorđa Obradovića (2007: 45-72) objavljenih u članku pod nazivom „Nasilnici stvaraju medijski događaj-etičnost pisanja o nasilju na nogometnim utakmicama“. Autor ovog članka je želio ukazati na problematiku izvještavanja s nogometnih utakmica. Analizom sadržaja dnevnih listova želio je provjeriti dali mediji imaju za cilj stvaranje nasilničkih događaja kako bi mogli poslije pisati o njima, ili pak nastoje stvoriti pseudo-događaje kako bi se više čitale najave utakmice. U tu svrhu analizirao je izvještavanje o incidentima na Malti u 7. rujna 2005. godine, najavu derbija NK Dinamo- HNK Hajduk koja se igrala četiri dana kasnije te najave utakmica istih protivnika u travnju i svibnju 2006. godine.

Obradović je ustanovio da su dnevni listovi nakon incidenata na Malti više medijskog prostora posvetili samim incidentima nego nogometnom susretu

⁹ Članak 30.

Sredstva javnog priopćavanja ne smiju iznositi ili objavljivati stavove uredništva ili svojih novinara, koji izražavaju rasistički ili drugi nesnošljiv pristup prema nekom športskom klubu, njegovim športašima i njegovim navijačima.

Sredstva javnog priopćavanja ne smiju iznositi ili objavljivati stavove drugih osoba, koji izražavaju rasistički ili drugi nesnošljiv pristup prema nekom športskom klubu, njegovim športašima i njegovim navijačima, osim ako istovremeno na nedvojben način osuđuju društvenu i zakonsku neprihvatljivost takovih stavova.

navodeći kontradiktorne i neprovjerene informacije. U Večernjem listu se moglo čitati o oduzimanju mobitela od strane malteške policije uz prateću sliku na kojoj hrvatski navijač razgovara na mobitel, na naslovnoj strani Sportskih novosti se moglo pročitati kako su privedeni nedužni dok su se huligani izvukli, prikazivane su slike privedenih navijača koji se smiju u kameru i sl. (Obradović, 2007: 62). Nadalje Obradović (2007: 66) navodi da u najavama utakmice NK Dinamo- HNK Hajduk za razliku od najave utakmice Malta- Hrvatska pronalazi puno više članaka o navijačima i potencijalnom nasilju koja se igrala nekoliko dana ranije. Obradović to tumači kao reakciju urednika novina koji su primijetili porast broja kupljenih novina, te komentara članaka ostavljenih na internetskim verzijama istih nakon nereda na Malti, pa su na krilima nedavnih nereda s najavom potencijalnog nasilja željeli održati povećanu tiražu novina. U najavi derbi utakmice Večernji list na naslovnoj stranici koristi sliku raspjevanih BBB-a i Torcide koja pali baklje, Slobodna Dalmacija najavljuje utakmicu s naslovom „Tempirana bomba u Zagrebu“ i podnaslovima „ BBB spremaju dvjesto raketa, dalmatinski studenti na oprezu“ i „BBB-i se oštire na Torcidu“ , Sportske Novosti pišu o svinji obučenj u dres Nike Kranjčara i mogućem uvredljivom transparentu „Svinjo debela“ (Obradović, 2007: 67). S obzirom da na derbiju nisu zabilježeni predviđeni incidenti, Obradović navodi (2007: 67) primjer lista 24 sata koji u nedostatku incidenata izvještava o ogromnom osiguranju na utakmici, gradu pod opsadom, navijačima koji bježe od policije bez ikakve slike kao dokaza, helikopteru koji je pratio vlak s navijačima Hajduka, a na kraju donose sliku na kojoj njihov novinar stoji nasmiješen kraj svog „demoliranog“ auta na kojem se ne vidi da je demoliran. Takve napise u novinama možemo tumačiti kao očekivane s obzirom na prijašnje incidente vezane za ovu utakmicu, ali ono što Obradoviću ide u prilog je njegova ponovljena analiza sadržaja s derbija odigranih u travnju i svibnju 2006. godine gdje navijačima i potencijalnom nasilju dnevni listovi ne posvećuju ni približno pažnje i prostora kao derbiju odigranog nakon nereda na Malti. Na temelju toga Obradović (2007: 69-70) zaključuje da cilj novina nije bio proizvoditi stvarno nasilje, nego tek medijske pseudo-događaje, kako bi se povećala tiraža i privukla pozornost na čitanje najava nogometnog susreta.

Važno je istaknuti sadržaj tekstova i terminologiju koja se koristi pri izvještavanju, a ne razlikuje se od terminologije korištene u izvještajima o incidentima iz Kranja. Najavljuju se incidenti s potencijalnim tragičnim posljedicama, te potenciraju i preuveličavaju stvari koje se tiču sigurnosti na sportskom događaju.

5.3. Druge izmjene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

Od izmjena i dopuna ZSNŠN-a se očekivalo da će reducirati nasilje na sportskim natjecanjima, no očekivani rezultati su izostali. Incidenti BBB-a u Auxerreu, Kapfenbergu, Pragu i Udinama su uz međusobne sukobe BBB-a i Torcide u Metkoviću, Korenici i Čakovcu ukazali na nedjelotvornost usvojenih mjera. Nije bilo realno očekivati značajnije promjene kao što je najavljivao MUP, jer sve navedene izmjene i dopune zakona su bile usmjerene prema represivnim mjerama nakon počinjenja prekršaja. Hrvatski nogometni savez je u međuvremenu u suradnji s MUP-om pokrenuo program Sport Junior namijenjen najmlađim uzrastima koji bi ih trebao educirati o pozitivnoj svrsi sporta i izbjegavanju nasilja, kako u sportu tako i u cjelokupnom životu. Osim toga, HNS je pokrenuo akciju kojom bi se nagrađivalo navijače klubova koji bi svojim ponašanjem promovirali toleranciju i nenasilje, no sve to nije imalo učinka kao ni osnivanje navijačke udruge hrvatske nogometne reprezentacije Uvijek Vjerni pod njihovim pokroviteljstvom.

Incidenti koji su izazvali najveću „buru“ oko funkcioniranja postojećeg ZSNŠN-a su incidenti BBB-a na međunarodnim utakmicama GNK-a Dinamo. Direktan televizijski prijenos incidenta i neposredan izvještaj s njegovog mjesta su još jedanput izazvali šok u hrvatskoj javnosti, koja je putem medija zatražila hitne reakcije vodećih ljudi u državi.

5.3.1. Reakcije medija i javnosti na incidente ključne za pokretanje drugih izmjena i dopuna ZSNŠN-a

5.3.1.1. Sukobi BBB-a s policijom prije utakmice Sparte i Dinama

NK Dinamo se u rujnu i listopadu 2008. godine borio za ulazak u grupnu fazu natjecanja lige UEFA sa Spartom iz Praga. Prva utakmica se igrala u Zagrebu, a uzvratna 2. listopada u Pragu na koju se zaputilo oko 1000 navijača. Večer prije utakmice u Prag je stiglo između 150 i 200 pripadnika BBB-a (H.A., 2008). Kako su javili češki mediji, po njihovom dolasku u centar grada izbili su manji incidenti s policijom koja se u tom trenutku tamo nalazila (H.A., 2008). Bilo je privedenih no oni su odmah i pušteni. Sljedeći dan se BBB-i ponovo okupljaju u centru grada gdje su po kafićima i pivnicama kratili vrijeme do utakmice. U jednom trenutku došlo je do privođenja jednog navijača, te nakon toga eskalira sukob navijača i policije (Youtube, 2008). Navijači su na policiju bacali predmete koji su im se našli pri ruci. Sukob nije trajao dugo, jer je policija žustrom reakcijom rastjerala navijače te okružila prostor gdje su se grupirali. Privedeno je između 200 i 300 navijača. Na stadionu nije bilo većih incidenata. Nakon utakmice veći dio navijača je pušten iz pritvora, dok je dio pušten sljedećeg jutra.

Večernji list je dan kasnije na naslovnoj stranici objavio manju sliku igrača Dinama kako slavi s navijačima uz prateći naslov „Huligani zasjenili uspjeh Dinama“. Na stranama na kojima se izvještava o neredima dominira naslov „Fašističko izživljavanje i rušilački pohod BBB-a“ kojim se na grupu od više stotina ljudi generalizira slika dvojce navijača, jedan iza drugoga, drže podignute desnice tj. salutiraju fašističkim pozdravom. Korištenjem termina „rušilački pohod“ može se steći dojam da se radi o događaju koji je pomno planiran i proveden. U dijelu novina namijenjenom za sport novinar hvali uzorno ponašanje BBB-a na stadionu. Večernji list 4. listopada u dijelu posvećenom incidentima iz Praga donosi naslov „Dosta dodvoravanja-represijom na huligane“. Ovakav naslov nije razjašnjen u daljnjem tekstu, te čitateljima sugerira da se do incidenata u Pragu huliganima na neki način dodvoravalo i da se prema njima nisu koristile represivne mjere. Nadalje, ističe se da djelatnica vlade zadužena za problematiku navijačkog nasilja Đurđa

Adlešić putuje s ministrom MUP-a u London po savjete i iskustva iz Velike Britanije koja je uspješna u borbi s huliganstvom. Gospođa Adlešić izjavljuje za Večernji list da se odlučuje za represiju jer zbog navijača kao što su oni iz Praga pravi navijači ne idu na utakmice. Kao još jedan problem gđa. Adlešić ističe prodaju ulaznica navijačima s pravomoćnim zabranama, no ne ističe određene činjenice koje njenu konstataciju čine irelevantnom. U Pragu je mogao kartu kupiti tko god je želio i imao novaca. Incidenti su se desili izvan stadiona, a zabrana za određene sportske događaje u RH ne vrijede izvan nje. U Hrvatskoj se osobe sa zabranama prema statistikama MUP-a u visokom postotku pridržavaju obaveza propisanih ZSNŠN-om. Na dan 5. listopada Večernji list objavljuje naslov „Praški razbijači: Uhićeni vođe BBB-a danas idu na utakmicu“. Ovakvim naslovom se željelo ukazati na problematiku da izgređnici van granica Hrvatske, bez problema idu na utakmice domaćeg natjecanja. Novinar ne vodi brigu o tome dali su dotični uhićeni i kažnjeni zbog nekog prekršaja, ili možda preventivno privedeni kao što spomenuti tvrde u nastavku teksta, te ih stavlja u kontekst „Praških razbijača“. Nadalje isti novinar iznosi podatak kakao je iz pritvora pušteno „svih 300 nasilnih Dinamovih navijača“. Novinar iznosi podatak na temelju vlastitog mišljenja, a ne relevantne informacije i dokaza kao što je npr. pravomoćna presuda ili rješenje. Isključuje mogućnost kolateralnih žrtava tj. mogućnost kolektivne krivnje za one koji nisu radili incidente, a bili su privedeni.

Jutarnji list se ne razlikuje retorikom i načinom izvještavanja od Večernjeg lista. Dan nakon utakmice na naslovnoj strani stoji naslov „Dinamo prošao, navijači nas osramotili“. Tekst kojim se opisuju incidenti je naslovljen s naslovom „Bijesan pohod središtem drevnog Praga“. U tekstu se mjesto sukoba opisuje kao „ratna zona“ i „krvavo bojno polje“. Navode se neprovjerene informacije o napadu na slučajne prolaznike. 4. listopada u rubrici argumenti i fakti novinar konstatira kako BBB u svojim redovima nisu pripitomili nasilnike i fašiste. 5. listopada se piše o mogućem izbacivanju Dinama iz svih europskih natjecanja, unatoč tome što se zna da klub nije odgovoran za ponašanje svojih navijača van stadiona. 6. listopada se moglo čitati o Đurđi Adlešić koja ide u London kod Engleza koji se uspješno bore protiv huliganstva, a riješili su donekle problem nasilja na stadionu, ne i na ulicama. 6. listopada Jutarnji list

donosi informaciju kako su neredi u Pragu pokrenuli hitne izmjene zakona pod naslovom „Bez milosti za divljake na stadionu“ unatoč tome što na stadionu u Pragu nije bilo incidenata. U tekstu se spominju „najrepresivnije mjere dosada“, kršenje obećanja navijača da neće raditi neredi i statistika od 6429 privedenih i 2022 prekršajno prijavljenih po ZSNŠN-u. Cijeli tekst prati slika sjeverne tribine Maksimirskog stadiona na kojem gore baklje, a ispod nje piše da će u obračunu protiv huligana pomoći britanska iskustva.

Sportske novosti slično kao i druge novine dan nakon incidenata na naslovnoj strani govore o sramotnom ponašanju navijača s omanjim naslovom. U opisu incidenta se piše o „divljačkom pohodu razularene mase“ i o dvjestotinjak BBB-a koji su bili u sukobu i nacistički salutirali. Uz tekst stoji slika dvojce navijača koji tako salutiraju, identična onoj iz Večernjeg lista. Autor teksta konstatira da će hrvatski nogomet bit nemoćan sve dok se vlast prema huliganima ponaša benevolentno. 4. listopada Sportske novosti donose naslov „Divlja horda opustošila Prag“ s podnaslovom „Teror bez kazne“. U tekstu se nabrajaju incidenti BBB-a u Europi, a Češka se navodi kao nova točka na atlasu teških incidenata 21. stoljeća. Tekst završava konstatacijom da policija i sudstvo moraju huliganima reći dosta.

5.3.1.2. Bacanje pirotehnike u teren od strane BBB-a na utakmici Udinese-

Dinamo

Početkom prosinca 2008. godine Dinamo je gostovao u Udinama u posljednjem pokušaju da s pozitivnim rezultatom prođe u proljetnu fazu natjecanja. BBB su već duže vrijeme u lošim odnosima s upravom kluba predvođene Zdravkom Mamićem protiv koje su pokrenuli peticiju za smjenjivanje. Tjedan dana ranije Dinamo je na domaćem terenu izgubio utakmicu od Spartaka iz Moskve koja mu je mogla osigurati proljeće u Europi.

Prije utakmice nisu zabilježeni međusobni sukobi navijača. U Udinama je uhićena grupa od nekoliko navijača zbog prijave da su remetili javni red i mir (Šošćarić, 2008). Naknadno se ustanovilo da je ista grupa navijača izvršila krađu

na benzinskoj pumpi na autocesti prije Udina (Šoštarić, 2008). Tijekom susreta nije bilo incidenata, sve do zadnjih dvadesetak minuta. BBB su svoje navijanje popratili s nekoliko baklji i svjetlećih raketa koje su ubacili u teren. Utakmica je prekinuta na par trenutka. U nastavku utakmice je u teren poletjelo još nekoliko baklji. Utakmica je prekinuta na 10 minuta uz posljednje upozorenje pred trajni prekid. Nakon toga utakmica je nastavljena i više nije bilo prekida.

Dan nakon utakmice Večernji list donosi izvještaj pod naslovom „Za kraj dvostruka pljuska“ u kojem opisuju lošu igru Dinama i ponašanje „šaćice huligana koji sebe nazivaju navijačima“. Cijeli tekst prati slika Dinamovih igrača koji izlaze s terena, a u pozadini se vidi dim pirotehnikе. Ispod slike stoji tekst „igrači izlaze u dimu i huligani koji uživaju u svom šouu“, no na slici nema nikog osim igrača. Dva dana nakon utakmice na naslovnoj strani Večernjeg lista izlazi slika navijača kako navija, a u pozadini gore baklje. Slika je popraćena naslovom „Huligani: pravi vladari hrvatskog nogometa“ iako navijači nemaju nikakav oblik participacije u donošenju odluka vezano za nacionalnu momčad ili nešto slično. Na stranici posvećenoj ekscesima stoji naslov teksta „Represija je jedino sredstvo kojim se država nije služila protiv huligana- vrijeme je“. U članku pod ovim naslovom govori se o tome kako neredi nisu slučajni jer je jedan navijač u Pragu novinaru ovog lista rekao da će prekinuti utakmicu sa Spartom. Spominje se i Đurđa Adlešić koja žali za činjenicom da je dopustila i predstavnicima navijača da raspravljaju o prijedlogu zakona i pita se što je s pravima ljudi koji ne idu na utakmice zbog huligana aludirajući na pritužbe navijača o povredi ustavnih prava u ZSNŠN-u. Odlomke teksta prate podnaslovi „Treba nam željezna Lady!“ i „Država mora krenuti“. Ministar obrazovanja i sporta Dragan Primorac izjavljuje da su neredi iz Udina dodatan razlog za što brže donošenje izmjena ZSNŠN-a i konstatira da se Zakonom sve rješava.

Jutarnji list dan nakon utakmice izvještava o incidentima pod naslovom „Huligani prekinuli utakmicu“ te se za bakljadu krivi „takozvane navijače Dinama“ koji su u Udinama preuzeli glavnu ulogu. Najpoznatiji sportski kolumnist Jutarnjeg lista Tomislav Židak navodi da je jaz između radikalnog dijela navijača i uprave prevelik, da Dinamovi navijači ne priznaju autoritete i ne

boje se Đurđe Adlešić. Sljedećih nekoliko dana Jutarnji list se najviše bavio kaznom od 200 000 eura koju je Dinamo dobio od UEFA-e.

Sportske novosti su kao Jutarnji i Večernji list slično izvještavale o incidentima na naslovnoj strani s naslovom „Sramota na tribinama“. U članku posvećenom utakmici i navijačima spominje se prosvjed protiv vrhuške kluba, kao i 12 uhićenih BBB-a zbog divljanja na benzinskoj pumpi. Dan kasnije na naslovnoj strani objavljen je naslov „Državnici samo gledajte- huligani i dalje nekažnjeno sramote hrvatski nogomet“ Naslov prati slika navijača s bakljom. Na prvim stranama se piše o 19 nepoželjnih navijača u Italiji, od kojih su dvanaestorica nepoželjni zbog pljačke benzinske pumpe. U nastavku se iznosi anketa pod naslovom „Metropola zgrožena događajima u Udinama“ čiji je krajnji rezultat zaključak da se Zagrepčani srame takvih „navijača“. Ne navodi se anketno pitanje, metodologija ni uzorak, a jedini podaci o provedenoj „anketi“ su navedena mišljenja dvojice studenata o incidentima. Nadalje, u tekstu se navodi kako je pitanje vremena kada će najekstremniji otići do kraja i prekinuti utakmicu, a za to je najodgovornija vlast jer će svi zajedno bez promjena u zakonu bit u divljačkom zagrljaju.

Kroz ova dva slučaja medijskog izvještavanja o incidentima na sportskim terenima smo pokazali da su medijski izvještaji puni senzacionalizma kojim dominiraju pretjerivanje, korištenje konteksta „zla“, poziv na akciju državnog aparata, pritisak na političke elite i objavljivanje neprovjerenih informacija. Na temelju takvog pritiska javnosti kroz medije stvorila se povoljna platforma za promjenu ZSNŠN-a.

5.3.2. Izvješće MUP-a o stanju na sportskim terenima nakon prvih izmjena ZSNŠN-a

Prijedlog izmjena i dopuna ZSNŠN-a se kao i prethodni temelji na izvješću MUP-a. MUP na početku navodi što se sve promijenilo u odnosu na izvorni Zakon. U nastavku MUP ističe da je od početka primjene ZSNŠN-a do 12. prosinca 2008. godine u njegovoj provedbi zbog različitih oblika protupravnog ponašanja na sportskim natjecanjima prekršajno prijavila 4217 osoba, od kojih je

2143 prijavljeno po odredbama ZSNŠN-a. Nije navedeno zbog čega su prijavljene 2074 osobe koje nisu prijavljene prema ZSNŠN-u , a navodi se da su privedene *zbog različitih oblika protupravnog ponašanja na sportskim natjecanjima*. Moguće je da su neke osobe na putu prema, ili sa sportskog natjecanja, ili na samom sportskom natjecanju počinile prekršaj definiran nekim drugim Zakonom kao što su npr. prometni prekršaj, korištenje tuđe osobne iskaznice, uriniranje na javnom mjestu i sl..

U prijedlogu za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom članaka 34a i 39b ZSNŠN-a podnijetom 2011. godine od strane navijača MUP je naveo da je do 15. rujna 2008.godine prema odredbama ZSNŠN-a privedeno zbog nereda na sportskim natjecanjima 6429 osoba. Ako ih je prijavljeno sudu 4217, neovisno prema kojem Zakonu, dolazimo do brojke od 2212 osoba protiv kojih nije podnesena nikakva prijava, a ipak se nalaze u rubrici osobe privedene zbog nereda na sportskim natjecanjima. Ako se uzme u obzir brojka od 1355 prijavljenih osoba po ZSNŠN-u do 31. prosinca 2005. dolazimo do brojke od 788 prijave, što predstavlja smanjenje broja prijavljenih osoba po istom Zakonu u periodu od 31. prosinca 2005. do 8. prosinca 2008. godine. MUP taj podatak nigdje ne navodi, ali zato kao dominantne prekršaje iz ZSNŠN-a navodi sva djela koja su definirana ZSNŠN-om kao prekršaji pritom ne dajući na uvid podatke o pojedinačnim prekršajima kao što je djelomično napravljeno u prethodnom izvješću. MUP navodi podatak da su od početka primjene Zakona ozlijeđene 324 osobe, 295 lakše i 29 teže, a da su prilikom poduzimanja mjera ozlijeđena 54 policijska službenika od kojih 51 lakše i 3 teže. Oštećeno je 38 autobusa, 31 vozilo MUP-a, 141 osobno vozilo, 35 tramvaja i 7 željezničkih vagona.

Nadalje MUP ističe kako se prvim izmjenama i dopunama nastojalo utjecati na trend protupravnih ponašanja počinjenih van sportskih objekata. Kako se navodi, u tu svrhu im je koristila nadopuna članka 25. ZSNŠN-a. U ovom navodu ne bi bilo ništa sporno, da je bili dopune navedenog članka. Izmjenama i dopunama ZSNŠN-a iz 2006. taj članak uopće nije obuhvaćen.

Pro-aktivno djelovanje policije se ističe kao faktor koji je smanjio incidente na pravcima putovanja, no nije prezentirano koliko se opisanih incidenata desilo

prije i poslije izmjena ZSNŠN-a, ni što su to pro-aktivne policijske mjere. Kao odgovor navijača na ZSNŠN i policijske pro-aktivne mjere u izvješću se navodi kako pojedine navijačke frakcije izbjegavaju policijski nadzor na način da se iznajmljuju vozila s registarskim oznakama koja nisu iz grada iz kojeg se dolazi, koriste alternativni pravci putovanja uključujući i putovanja kroz susjedne države, te su zabilježeni sukobi navijača u Metkoviću, Korenici i Čakovcu.

Ovom konstatacijom MUP iznosi svoju pretpostavku o izbjegavanju policijskog nadzora s ciljem stvaranja nereda kao neupitnu istinu i u prilog tome iznosi konkretne primjere. No u MUP-u ne ističu druge razloge koje su mogli dovesti do opisanog ponašanja navijača. Organizirana putovanja navijača podrazumijevaju policijsku pratnju, što isključuje zaustavljanja na željenim mjestima i na željeni period, već se sve odvija prema policijskoj proceduri kojom se nastoji minimalizirati rizik od potencijalnog počinjenja prekršaja. To podrazumijeva dugotrajne pretrese pri ulasku u prijevozno sredstvo (članak 25.), zaobilaznje benzinskih pumpi, minimalan broj zaustavljanja na putovanju, sigurnu nemogućnost konzumiranja alkoholnih pića i sl. što može biti izrazito frustrirajuće za navijače navikle na puno slobodnije kretanje. Ovakvim mjerama se mijenja ritual odlaska na gostujuće nogometne utakmice, koji je za navijače uvijek bio „nešto više“ od samog odlaska na nogometnu utakmicu. Putovanja alternativnim pravicima i u manje primjetnim aranžmanima su očekivana posljedica. Putovanja navijača preko susjednih zemalja nisu nikakva novost. Pripadnici Torcida iz južnih dijelova Hrvatske često na njen istočni dio putuju preko Bosne i Hercegovine kako bi smanjili troškove putovanja. Osim toga, bilo je i slučajeva kada se navijačima iz Hrvatske branio ulazak u Sloveniju jer nisu imali ulaznicu za sportski susret, te su stoga navijači da bi probali doći do mjesta utakmice i ulaznice za istu, a ne kako bi radili nereda, putovali preko Mađarske.

Vezano za nadzor osoba sa zabranama prisustvovanja sportskim susretima i mjerama opreza MUP iznosi kako se 97% osoba pridržavalo obveza iz ZSNŠN-a. MUP naglašava da su provedene mjere od strane policije dovele do toga da huligani u inozemstvu pokušavaju „nadoknaditi“ ono što im nije dozvoljeno u Hrvatskoj, te su osobe koje su se vikendom uzorno javljale u policijske postaje jedva čekale inozemno gostovanje zbog mogućnosti nereda. MUP u prilog ovoj

konstataciji ne daje nikakav dokaz iz kojeg bi se mogao izvući ovakav zaključak. Navijači hrvatskih klubova su i prije ZSNŠN-a bili involvirani u različite incidente izvan Republike Hrvatske, pa tako navedeni incidenti u Livornu, Pragu i Udinama nisu posljedica isključivo djelovanja represivnog aparata u Hrvatskoj, već standardizirano ponašanje navijača koje se može objasniti i drugim faktorima specifičnim za pojedini incident.

Incidenti BBB-a iz Praga i Udina su prema mišljenju MUP-a najviše ukazali na potrebu novih izmjena i dopuna ZSNŠN-a.

5.3.3. Najznačajnije izmjene i dopune ZSNŠN-a iz 2009. godine

Prva značajnija izmjena ZSNŠN-a se odnosi na izmjenu u članku 4. kojim se kao protupravno ponašanje više ne definira posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića. Propisuje se maksimalna količina od 0.8 promila alkohola u krvi koju neka osoba smije imati pri ulasku u sportski objekt, te se brani boravak i zadržavanje na mjestu u gledateljskom prostoru za koje se ne posjeduje ulaznica ili odgovarajuća isprava izdana od strane organizatora.¹⁰

Nadalje, propisuje se da osobe koje počine određene prekršaje uz maskiranje lica radi prikrivanja identiteta, takvo maskiranje će se smatrati protupravnim ponašanjem.¹¹ Nadopunom članka 21. se omogućava prodaja alkoholnih pića do 6% alkohola u papirnatim ili otvorenim plastičnim posudama, u sportskim objektima na sportski natjecanjima koja nisu označena kao visokorizična. Mijenja se i članak 32. u kojem se kao sankcija za činjenje prekršaja propisanih ZSNŠN-om osim zabrane prisustvovanja određenim sportskim natjecanjima na području RH propisuje zabrana odlaska na određena sportska natjecanja u inozemstvu na kojima sudjeluju hrvatske reprezentacije i klubovi s obvezom javljanja u policijsku postaju. Još jedna novina propisana ovim člankom je zabrana prisustvovanja određenim sportskim natjecanjima s obveznim boravkom u policijskoj postaji. Članku 32. dodaje se članak 32.a kojim se propisuje da se osobe koje imaju izrečene zabrane s obvezom javljanja

¹⁰ U daljnjem tekstu se ova djela vode kao djela 12 i 13 članka 4. ZSNŠN-a

¹¹ U daljnjem tekstu se ovo djelo vodi kao djelo 14 članka 4. ZSNŠN-a

u policijsku postaju to moraju izvršiti najkasnije pola sata prije početka sportskog natjecanja, javiti se dežurnom policijskom službeniku te ga izvijestiti o adresi na kojoj će se nalaziti za vrijeme trajanja sportskog natjecanja kao i za vrijeme do isteka dva sata nakon završetka tog natjecanja. Osobe koje imaju zabranu s obveznim boravkom u policijskoj postaji u istu moraju pristupiti najkasnije dva sata prije početka sportskog natjecanja. Članak 35. i članak 35.a su ovim izmjenama izbrisani.

U tablici 3 dajemo pregled novih povećanja kazni za počinjenje pojedinih djela iz ZSNŠN-a nakon izmjena i dopuna 2009. godine usporedno s kaznama propisanih izmjenama i dopunama ZSNŠN-a 2006. godine. Osim što su se ponovo povećale minimalne novčane i zatvorske kazne, ovim izmjenama i dopunama ZSNŠN-a su se povećale maksimalne novčane i zatvorske kazne, što nije bio slučaj 2006. godine.

Tablica 3:

Sankcije za pojedina djela nakon izmjena i dopuna ZSNŠN-a iz 2009. godine

	Min. kazne iz 2006.god	Maks. kazne iz 2006. god.	Min. kazne iz 2009.god	Maks. kazne iz 2009. god.
Djela 1,2,3, iz članka 4. ZSNŠN-a	1000 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	1000 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora
Djela 4,6,7,8,9,10, 11 iz članka 4. ZSNŠN-a	2000 kn ili 10 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	4000 kn ili 20 dana zatvora	20 000 kn ili 60 dana zatvora
Djelo 5 iz članka 4. ZSNŠN-a	1000 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	4000 kn ili 20 dana zatvora	20 000 kn ili 60 dana zatvora
Djelo 12 ,13,14 iz članka 4. ZSNŠN-a	–	–	1000 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora
Boravak na prostoru sportskog objekta pod sudskom zabranom	5000 kn ili 10 dana zatvora	60 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	50 000 kn ili 90 dana zatvora
Djela 4,6,7,8,9,10,11 iz članka 4. ZSNŠN-a počinjena u recidivu	5000 kn ili 10 dana zatvora	60 dana zatvora	5000 kn ili 20 dana zatvora	50 000 kn ili 60 dana zatvora
Prekršaj članka 32.a ZSNŠN-a	2000 kn ili 10 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	5000 kn ili 20 dana zatvora	20 000 kn ili 60 dana zatvora

5.4. Treće izmjene Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

Kao i nakon ranije spomenutih i opisanih izmjena ZSNŠN-a na još jedne izmjene i dopune se nije dugo čekalo. Nakon incidenata BBB-a u Rumunjskoj u jesen 2009. godine, a posebno nakon prvosvibanjskih nereda 2010. godine na utakmici GNK Dinamo- HNK Hajduk u Sabor je na inicijativu Vlade poslan hitan prijedlog novog Zakona o izmjenama i dopunama ZSNŠN-a.

5.4.1. Reakcije medija i javnosti na incidente na utakmici Dinama i Hajduka 1. svibnja 2010. godine

1. svibnja 2010. godine Dinamo i Hajduk su igrali posljednji međusobni dvoboj u sezoni 2009/2010. Prije utakmice nije bilo većih incidenata. Za vrijeme utakmice u prvom poluvremenu jedan je navijač na istočnoj tribini zapalio baklju. Redarska služba je intervenirala te ga pokušala izvesti sa stadiona. Navijači koji su stajali pokraj osobe koja je zapalila baklju nisu dopustili redarskoj službi da izvrši svoju namjeru. Pritom je došlo do komešanja te redarska služba izlazi s tribine. Pri tom izlasku dio navijača je pratio redare, potiskivao ih prema izlazu, a jedan je navijač udario redara. Redarska služba se nakon nekoliko minuta vraća na tribinu uz pratnju interventne policije kako bi obavila prvotnu namjeru. Sada uspijeva u toj namjeri, no dio navijača opet reagira pri izvođenju navijača koji je zapalio baklju te dolazi do naguravanja s interventnom policijom. Navijači na policiju bacaju plastične čaše s pivom, gađaju ih sjedalicama i pljuju. Policija reagira i uzvraća udarcima gumenim palicama. Nakon nekoliko minuta na tribinu ulazi još pripadnika policije i stanje se smiruje.

Za to vrijeme navijači s donje etaže sjeverne tribine pokušavaju izaći s iste. Sukob eskalira te na tribini započinju neredi većih razmjera. Navijači su napadali policiju, gađali je sjedalicama i različitim pirotehničkim sredstvima. Policija je uzvraćala i udarala navijače s gumenim palicama, gađala ih stolicama te im „vraćala“ pirotehnička sredstva. Jedan je policajac teže ozljeđen i izveden s tribine. Situacija se smiruje nakon dvadesetak minuta.

Nakon završetka utakmice navijači sa sjeverne tribine izlaze van kroz rotor na tribini koji služi za vozila, ali se najčešće koristi kao dodatni ulaz i izlaz s tribina za navijače. Pri tom izlasku policija reagira i navijače udara gumenim palicama. Nastaje stampedo prema izlazu. Dio navijača koji je stao sa strane do prostorija ograđenih staklom biva pritisnut na isto od strane policije te staklo popušta i puca.

Na ulicama oko stadiona eskaliraju sukobi s policijom. U jednom od tih sukoba, navijači napadaju policajce u civilu te jedan navijač biva upucan iz pištolja. Prema podacima MUP-a, na taj dan lakše tjelesne ozljede je zadobilo 36 osoba i 17 policijskih službenika, a teške tjelesne ozljede 3 osobe i 1 policijski službenik. Ukupno je privedeno 89 osoba, od čega je prema 70 osoba podnesena prijava prema ZSNŠN-u (Maksan, 2013).

Idućeg dana Večernji list na stranicama posvećenim nogometu donosi naslov „Naslov okupan u krvi“. Tekst pod tim naslovom u kojem se opisuju incidenti prate slike oca koji djevojčicu nosi s istočne tribine i preokrenutog kontejnera. Ispod slike s preokrenutim kontejnerom stoji tekst koji govori da taj kontejner svjedoči o divljanju i velikim neredima nakon derbija. Novinar u članku zaključuje kako se Zakon očito ne provodi kako bi trebao.

3. svibnja 2010. godine Večernji list na naslovnoj strani objavljuje naslov „Zaustavite huligane da u miru možemo na stadione“ Naslov je popraćen s nekoliko slika. Najveća slika je ona s ocem koji djevojčicu nosi s istočne tribine, dok su pokraj nje dvije manje s engleskih stadiona na kojima roditelji sa svojom djecom nasmiješeni gledaju utakmicu. Ovakvom postavkom naslova i pratećih slika urednik novina sugerira na to da roditelji s djecom zbog huligana i nereda ne mogu na stadione u Hrvatskoj, a u Engleskoj mogu. Na četvrtoj strani se nalazi naslov „Dosta je“. U tekstu ispod se može čitati o razularenim navijačima Dinama koji su eksplozijom policajcu izbili oko i o premijerki Jadranki Kosor koja zaključuje da za nasilnike treba drakonske kazne. Ministar MUP-a Karamarko naglašava potrebu zaoštavanja ZSNŠN-a i proširenja policijskih ovlasti prilikom postupanja. Na idućoj strani novinar iznosi konstataciju da su političari svojim nedjelovanjem oduzeli policajcu oko. U kolumni „Točka na i“

posvećenoj sportu autor iste zaključuje da iako nitko ne voli represiju, jedino se s njom i zatvaranjem imaju šanse u borbi protiv huliganstva i vađenja očiju.

Na dan 4. svibnja na naslovnoj strani je stajao naslov „Ovi su barbari naša sramota“ sa slikama nekoliko ljudi. Na trećoj stranici Večernji list donosi slike osoba pod naslovom „Odmah uhitite huligane“ i podnaslovom „Ovo su navijači koji su bezumno divljali na Maksimirskom stadionu -palili, tukli, uništavali“. Kod svake slike stoji opis iste od strane novinara, koji nikako ne opisuje sliku već predstavlja sugestivni novinarski konstrukt. Kod slike osobe koja se objašnjava nešto policajcem stoji komentar „Urlator ne može podnijeti nazočnost policije“. Kod slike osobe koja stoji na tribini stoji komentar „Fotografiranje junačine da se zna kako se rušio Maksimir“ Kod slike osobe koja se dere stoji komentar „U stampeđu navale na policajce gubio se razum“. Kod slike osobe koja nešto pokazuje policajcu stoji komentar „Kada je palica došla blizu tvrdio je da nije on“. Jadranka Kosor najavljuje radikalnu promjenu ZSNŠN-a i Zakona o policijskim ovlastima. Bivši policijski službenik Ivan Babić predlaže prodaju imovine roditelja osoba koje ne mogu same platiti kazne za počinjene prekršaje. Na sljedećoj stranici pod naslovom „Obračun s huliganima“ novinar iznosi netočnu činjenicu da nitko ne kontrolira navijače kojima je izrečena zabrana prisustvovanja određenim sportskim događajima, a koja nije potkrijepljena nijednim dokazom.

5. svibnja u rubrici „Sud javnosti“ stoji naslov „Huligane u Guantanamo“.

8. svibnja u rubrici „Polemika urednika“ u kojoj se raspravljalo o uzroku incidenta i odgovornosti navijača, ali i policije jedan od urednika daje izjavu „...ta neće nam klince odgajati obrijani likovi s vokabularom od 300 riječi, s lancem i nožem u džepu...“.

Jutarnji list dan nakon incidenata o istim izvještava na posljednjoj stranici, a na naslovnoj stranici stoji naslov „Krvavi remi bez igre“.

3. svibnja na naslovnoj strani stoji naslov „Zaustavite te divljake“, a na drugoj strani pitanje „Zašto nitko ne može zaustavit divljake na stadionima“. Ispod tog pitanja donosi se kronologija nereda, koji su prema autoru teksta započeli kada je tridesetak navijača palilo baklje i gađalo redare. Na strani 23 u

tekstu pod naslovom „Zašto se BBB moraju raspustiti“ novinar zaključuje da se navijači udružuju za nasilje koje se mora suzbiti represijom te stoga novinar predlaže kaznu za huligane tri do pet godina za tučnjavu na stadionu. U nastavku novinar navodi primjer utakmica hokejaškog kluba Medveščak kao primjer pozitivnog sportskog događaja bez nasilja na terenima.

4. svibnja na naslovnoj strani stoji naslov „Zavedite red na stadionima ili ukinite nogomet“. Na drugoj strani stoji naslov „Sad ili nikad: provedite zakone ili ukinite našu ligu“ s podnaslovom „Huligani piju, razbijaju i tuku- i nikom baš ništa“. U tekstu se novinar pita koliko ljudi treba izgubiti život da bi se ZSNŠN počeo provoditi, kao da se do prvosvibanjskih incidenata nije provodio. U nastavku novinar govori o „maksimirskom topniku“ i o snimci na kojoj se jasno vidi tko je oslijepio policajca.

Dan kasnije Jutarnji list donosi tekst pod naslovom „To su obični divljaci, a s njima se ne može drugačije“ u kojem se incidente na utakmici Dinama i Hajduka uspoređuje sa socijalnim prosvjedima u Grčkoj na koje je izašlo 100 000 ljudi. Na strani 21 se donosi popis štete nakon nereda uz prateću sliku nekoliko navijača koji se sukobljavaju ispred tramvaja prije utakmice Hrvatske i Engleske. Uz sliku stoji komentar „Huligani nasrću na tramvaje iako su plave boje“.

Sportske novosti su slično kao Večernji i Jutarnji list popratile prvosvibanjske nered. Izdvojiti ćemo naslov „Vlada- iz šupljeg u prazno“ pod kojim se koriste fraze „stigli smo na korak do pakla“, „tragedija je iza ugla i kuca na vrata“ i „karcinom se širi- traži se efikasan zakon“.

Na ovom primjeru ponovo se pokazuje žestoka reakcija medija na incidente kao glasa javnosti. Naglašava se alarmantnost situacije, te se zahtijevaju radikalne akcije spram suzbijanja nasilja. Političarima se postavljaju ultimativni zahtjevi koji ističu represiju kao najbolje rješenje. Tekstovi sadrže puno simboliziranja kojim se naglašava negativno ponašanje navijača. Kako bi političari smirili situaciju kroz medije najavljuju radikalne mjere i zaoštrenje sankcija, na što se nije dugo čekalo.

5.4.2. Izvješće MUP-a o stanju na sportskim terenima nakon drugih izmjena ZSNŠN-a

Na početku izvješća koje se nalazi u prijedlogu o izmjenama i dopunama ZSNŠN-a MUP nabraja koje su izmjene i dopune ZSNŠN-a dosad napravljene i čemu su služile. Za izmjene iz 2006. godine navode da su omogućile nadzor nad osobama koje imaju zabranu posjećivanja utakmica, a za izmjene iz 2009. godine navode da su osigurale mehanizam koji bi trebao doprinijeti sprječavanju incidenata izvan Republike Hrvatske.

Od stupanja na snagu zadnjih izmjena ZSNŠN-a u travnju 2009. godine do 3. svibnja 2010. godine privedeno su 1652 osobe, a protiv 1380 osoba je podniet optužni prijedlog. MUP ne iznosi nikakav podatak o kojim se prekršajima iz ZSNŠN-a radi, i dali se uopće ove brojke u cijelosti odnose na ZSNŠN, ili možda na prekršaje iz drugih zakona. U istom periodu prema podacima MUP-a lakše je ozljeđeno 67 navijača i 29 policijskih službenika, a teže 7 navijača i 1 policajac s trajnim posljedicama. Oštećeno je 10 autobusa, 24 osobna vozila, 2 željeznička vagona te 9 službenih vozila MUP-a.

Kao problem koji nije adekvatno riješen MUP navodi uporabu pirotehnike na stadionu, a za to krive nedovoljnu tehničku opremljenost stadiona, prvenstveno kvalitetnim video-nadzorom. Prema posljednjim izmjenama ZSNŠN-a vlasnici ili korisnici sportskih objekata su bili dužni u roku od godine dana od stupanja na snagu ZSNŠN-a iste uređajima za kontrolu i brojanje ulaznica te neprekidnim video-nadzorom s mogućnošću ispisa i pohranjivanja u skladu s odredbama Zakona.

Idući problem koji zabrinjava MUP je činjenica da sudovi ne dostavljaju HNS-u i klubovima pravomoćna rješenja osoba kojima je izrečena zabrana prisustvovanja određenom sportskom događaju, što su obvezni prema članku 32. stavak 4.. To je prema MUP-u klubove onemogućilo da osobama s pravomoćnim zabranama uskrate kupovinu ulaznica, što su klubovi dužni prema članku 32. ZSNŠN-a stavak 5. i 6.. MUP ne iznosi podatak koliko je u navedenom razdoblju osoba s pravomoćnom zabranom zatečeno na stadionu, i koliko je takvih osoba ponovo počinilo prekršaj.

Kao glavni pokazatelj potrebe za novim izmjenama i dopunama ZSNŠN-a ističu se incidenti na utakmici 1. svibnja 2010. godine. MUP zaključuje da ZSNŠN nije učinkovito djelovao prema određenoj skupini navijača, koji su unatoč prethodnom povećanju sankcija nastavali s činjenjem protupravnih ponašanja. MUP ne razjašnjava pojam „određena skupina navijača“ tj. nejasno je dali se taj podatak odnosi npr. na „jezgru“ navijačke grupe, ponavljače prekršajnih i kaznenih djela ili na nekog drugog. Nadalje, MUP pretpostavlja da su osobe koje su privedene taj dan zbog prekršaja iz ZSNŠN-a poznavale isti te su bile upoznate s eventualnim sankcijama, a i izmjenama i dopunama koje su se provodile, što ih je u konačnici trebalo odvratiti od činjenja prekršaja.

5.4.3. Najznačajnije izmjene i dopune ZSNŠN-a iz 2011. godine

Prva nova značajnija izmjena ZSNŠN-a se odnosi na članak 4. stavak 1. kojim se ponovo protupravnim ponašanjem smatra posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih i drugih pića koja sadrže više od 6% alkohola . Stavkom 3. istog članka se dopuštena razina promila alkohola u krvi pri dolasku, pokušaju ulaska i boravku na prostoru sportskog objekta smanjuje s 0.8 na 0.5. Definiiraju se određena protupravna ponašanja vezana za sportska natjecanja klasificiraju kao kaznena djela. To su sudjelovanje u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe (31.a), organiziranje nasilja na športskim natjecanjima (31.b), uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju (31.c) i nepoštivanje mjera i zabrana (31.d). Kazna za djelo iz članka 31.a ZSNŠN-a ovisi dali je pojedina osoba koja je počinila navedeno djelo sudionik tučnjave ili vođa grupe koja sudjeluje u tučnjavi, te dali se radi o djelu s teškim tjelesnim ozljedama ili djelu sa smrtnim posljedicama. Nema kaznenog djela iz čl. 31.a ako je osoba koja je sudjelovala u tučnjavi uvučena u nju bez svoje krivnje ili samo radi toga jer se branila ili razdvajala druge sudionike u tučnjavi.

Uz zabranu prisustvovanja određenim sportskim događajima van Republike Hrvatske propisuje obvezatna predaja putovnice za osobu kojoj je određena dotična zabrana. Propisuje se da će organizator športskog natjecanja ili ugovorni distributer odbiti prodati ili dodijeliti ulaznicu za određeno natjecanje osobi za

koju raspolaže saznanjima da se ranije protupravno ponašala te će poduzeti mjere za onemogućavanje pristupa na prostor športskog objekta toj osobi.

Osobe sa zabranama prisustvovanja određenim sportskim događajima koje moraju prijaviti policiji mjesto boravka za vrijeme sportskog događaja, dva sata prije i dva sata kasnije moraju javiti u policijsku postaju najkasnije dva sata prije početka sportskog događaja u nadležnu policijsku postaju. Nadalje se propisuje da adresa prijave ne može biti unutar područja od dva kilometra od športskog objekta na kojem se održava športsko natjecanje, osim u slučaju kada ta osoba unutar navedenog područja ima prebivalište ili boravište, odnosno mjesto rada ili u drugim opravdanim slučajevima.

Osobe koje imaju zabranu odlaska na određene sportske događaje izvan Republike Hrvatske moraju u policijsku postaju pristupiti najkasnije pola sata prije početka sportskog događaja i javiti dežurnom policijskom službeniku gdje će bit za vrijeme istog te dva sata nakon, a putovnicu su dužne predati sedam dana prije održavanja sportskog događaja u policijskoj postaji prema mjestu prebivališta.

Iza članka 34. dodaje se članak 34.a u kojem stoji da se osobi za koju postoje saznanja da se već ranije protupravno ponašala za vrijeme dolaska, održavanja ili odlaska s nekog športskog natjecanja prekršajni sud na prijedlog policijske uprave nadležne za mjesto održavanja športskog natjecanja ili policijske uprave nadležne za područje na kome se nalazi prebivalište takve osobe može izreći zabranu prisustvovanja određenom športskom natjecanju ili zabranu prisustvovanja športskim natjecanjima za vrijeme koje ne može biti kraće od šest mjeseci niti duže od godinu dana.

U tablici 4 dajemo pregled povećanja kazni za počinjenje pojedinih djela iz ZSNŠN-a nakon izmjena i dopuna 2011. godine usporedno s kaznama propisanih izmjenama i dopunama ZSNŠN-a 2009. godine. Kao što smo naveli, pojedina djela propisna ZSNŠN-om su maknuta iz domene Prekršajnog Zakona, te su stavljena u domenu Kaznenog Zakona. To je automatizmom značilo povećanje zatvorskih kazni za ta djela. Ponovo je uslijedilo povećanje

minimalnih i maksimalnih kazni za djela koja se i dalje nalaze u domeni Prekršajnog Zakona.

Tablica 4:

Sankcije za pojedina djela nakon izmjena i dopuna ZSNŠN-a iz 2011. godine

	Min. kazne iz 2009.god	Maks. kazne iz 2009. god.	Min. kazne iz 2011.god	Maks. kazne iz 2011. god.
Djelo iz čl. 31.a ZSNŠN-a (TTO, sudionik)	–	–	3 mjeseca zatvora	3 godine zatvora
Djelo iz čl. 31.a ZSNŠN-a (smrtni slučaj, sudionik)	–	–	6 mjeseci zatvora	5 godina zatvora
Djelo iz čl. 31.a ZSNŠN-a (TTO, vođa grupe)	–	–	1 godina zatvora	8 godina zatvora
Djelo iz čl. 31.a ZSNŠN-a (smrtni slučaj, vođa grupe)	–	–	3 godine zatvora	10 godina zatvora
Organiziranje nasilja na športskim natjecanjima (organizator ili vođa grupe)	–	–	1 godina zatvora	5 godina zatvora
Uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju	–	–	Novčana kazna ili kazna zatvora do 3 godine	
Boravak na prostoru sportskog objekta pod sudskom zabranom	10 000 kn ili 30 dana zatvora	50 000 kn ili 90 dana zatvora	Novčana kazna ili kazna zatvora do 1 godine	
Djela 1,2,3,12,13, i 14 iz članka 4. ZSNŠN-a	1000 kn ili 3 dana zatvora	10 000 kn ili 30 dana zatvora	2000 kn ili 1 dan zatvora	15 000 kn ili 30 dana zatvora
Djela 4,5,6,7 i 10 iz članka 4. ZSNŠN-a	4000 kn ili 20 dana zatvora	20 000 kn ili 60 dana zatvora	5000 kn ili 30 dana zatvora	25000 kn ili 60 dana zatvora
Prekršaj članka 32.a ZSNŠN-a	5000 kn ili 20 dana zatvora	20 000 kn ili 60 dana zatvora	5000 kn ili 30 dana zatvora	25 000 kn ili 60 dana zatvora
Djela 4,6,7, i 10 iz članka 4. ZSNŠN-a počinjena u recidivu	5000 kn ili 20 dana zatvora	50 000 kn ili 60 dana zatvora	5000 kn ili 30 dana zatvora	50 000 kn ili 60 dana zatvora

5.5. Situacija na sportskim terenima nakon posljednjih promjena ZSNŠN-a

Nakon uvođenja posljednjih izmjena i dopuna u ZSNŠN očekivalo se da će situacija na sportskim terenima krenuti nabolje. U 2011. godini nije bilo težih incidenata i sukoba navijača koji bi punili naslovne strane dnevnih tiskovina. Ako su se novine bavile navijačima, najčešće je to bilo zbog „rata“ uprave GNK-a Dinamo s BBB-ima koji su tražili promjene u klubu ili sukobima pojedinih

frakcija unutar BBB-a. U 2012. godini veći incidenti su zabilježeni na europskom prvenstvu u Poljskoj gdje su se hrvatski navijači večer prije utakmice s Irskom sukobili s poljskim navijačima, a na dan utakmice i s policijom. Osim ta dva incidenta, kao još jedna grijech hrvatskih navijača s europskog nogometnog prvenstva često se spominje nekoliko baklji zapaljenih tijekom triju utakmica koje je odigrala Hrvatska. Osim na europskom prvenstvu, incidenti su zabilježeni u Kievu i Parizu gdje su se BBB-i sukobili s drugim navijačima, te u Austriji gdje su BBB-i verbalno i fizički napadali čelnike GNK-a Dinamo. S vremena na vrijeme dogode se incidenti i u Hrvatskoj, pa su tako u Splitu u svibnju 2013. godine nakon utakmice između RNK Split i HNK Hajduk zabilježeni sukobi pripadnika Torcide i policije. Nekoliko tjedana kasnije zabilježeni su sukobi na autocesti između pripadnika Armade i Torcide. Kao jedan veliki problem naših stadiona u HNS-u ističu korištenje pirotehnikе. Tijekom nogometnih sezona 2011/2012 i 2012/2013 nekoliko utakmica je bilo pred prekidom, a utakmica iz travnja 2012. godine između NK Istra 1961 i NK Rijeka je u potpunosti prekinuta, te nije završena.

Prema podacima MUP-a zaključno sa 15. travnjem 2013. godine na snazi su bile 153 zaštitne mjere zabrane prisustvovanja određenim sportskim natjecanjima i 17 mjera opreza (Maksan, 2013).

5.5.1. Perspektiva ZSNŠN-a u kontekstu općeg stanja u hrvatskom nogometu

Evidentno je da ZSNŠN kroz sankcije za prekršitelje nije suzbio navijačko nasilje. Bilo je to iluzorno očekivati jer jedan takav Zakon na taj način nije u potpunosti riješio problem navijačkog nasilja ni u jednoj zemlji u Europi, pa čak ni u Engleskoj koju naši političari vole uzimati kao dobar primjer.

Nakon trećih izmjena i dopuna ZSNŠN-a i dalje su se navijači tj. huligani isticali kao dominantan problem u hrvatskom nogometu unatoč tome što se ZSNŠN striktno provodio isključivo na njima.

Kulminacija takvog razmišljanja je cijela saga oko dolaska predsjednika UEFA-e Michela Platina u Hrvatsku kako bi vodeće političke strukture

Republike Hrvatske upoznao s činjenicom da u Hrvatskoj postoje navijači koji rade nered i incidente i u slučaju da se nešto ne promjeni da će UEFA podnijet stroge sankcije spram HNS-a i klubova iz Hrvatske. Prvo je sve započelo govorom Michela Platina u HNK-u na proslavi stogodišnjice Hrvatskog nogometnog saveza u prosincu 2012. godine koji je konstatirao da Hrvatska još nije riješila problem nogometnog huliganstva, a nastavilo se pismom premijeru Zoranu Milanoviću u veljači 2013. godine s istim zaključkom (Gol.hr, 2013). U ožujku iste godine u Zagreb je došao Grigory Surkis kao izaslanik Michela Platina na skupštini HNS-a, te još jedanput upozorio glavne odgovorne u hrvatskom nogometu, ali i državi da se moraju obračunati s huliganima. Na ponovno prozivanje vodećih ljudi Republike Hrvatske reagirao je pomoćnik ministra sporta i obrazovanja Petar Skansi koji je izjavio da Vlada Republike Hrvatske čini itekako puno u borbi protiv nasilja na sportskim terenima, te da nije primjereno na takav način prozivati vodeće političke strukture jedne države (D.R., 2013).

Domaća institucija koja je provodila, i još uvijek provodi svojevrsni nadzor i praćenje ponašanja navijača je hrvatski helsinški odbor. HHO je pokrenuo projekt pod nazivom „Izravna prevencija nasilja na sportskim terenima“ koji je fokusiran na organizirane navijačke skupine. Ciljevi projekta su kontakt s navijačima, edukacija istih, edukacija novinara koji prate utakmice, edukacija članova klubova i praćenje ponašanja navijača. Projekt se provodi na način da djelatnici iz HHO-a prisustvuju utakmicama 1. HNL, hrvatske reprezentacije i europskih natjecanja u kojima sudjeluju hrvatski klubovi, te zatim podnose izvješće o ponašanju navijača s istih. To izvješće se plasira u medije i na određene adrese relevantne za problematiku nasilja u sportu kao što su MOZŠ, MUP i slično. Osobe koje prate nogometnu utakmicu iz HHO-a zapisuju minutu nekog događaja, te ga zatim opisuju.

Ono što nikako nije pogodovalo u ostvarenju željenog pomaka spram ponašanja navijača je stanje hrvatskog nogometa u kojeg su ga doveli njegovi vodeći ljudi. Prljava borba za ključna mjesta u HNS-u između predsjednika udruge prvoligaša Igora Štimca i prve osobe GNK-a Dinamo Zdravka Mamića u prosincu 2010. godine, protesti navijača zbog netransparentnog vođenja pojedinih

klubova, afere s namještanjem utakmica koja je završila krajem 2011. godine s 15 nepravomoćnih osuđujućih presuda za namještanje utakmica za nekoliko igrača i djelatnika nogometnih klubova 1. HNL, uhićenje dopredsjednika HNS-a i člana sudačke komisije i izvršnog odbora HNS-a pod optužbom da su primili mito za „pošteno“ suđenje, tenzije i medijska prepucavanja između HNS-a i Vlade Republike Hrvatske su samo neki od atipičnih događaja u funkcioniranju jednog sportskog saveza koji su doveli do toga da se gubi povjerenje u njegov kredibilitet. Nezadovoljstvo postojećim stanjem najviše su izražavale organizirane navijačke skupine. Navijači su za loše stanje u domaćoj ligi (slaba posjećenost, loša infrastruktura, upitana regularnost natjecanja) krivili vodeće ljude dok su vodeći ljudi tražili pomoć države u obračunu s huliganima kao glavnim problemom hrvatskog nogometa.

5.6. Reakcije navijača na ZSNŠN i primjeri njegovog provođenja

Već nakon izglasavanja ZSNŠN-a 2003. godine i prvih izmjena istog 2006. i 2009. godine navijači su kroz navijačke udruge i koordinacije apelirali prema javnosti da se ovakvim zakonom diskriminira određena grupa ljudi, te da im se krše ustavna prava. Osim javnih apela i poneke rasprave od strane navijača nije bilo konkretne akcije kojom bi pokušali prikazati i dokazati svoje tvrdnje. Nakon izmjena i dopuna ZSNŠN-a iz 2011. godine navijači su odlučili napraviti nešto konkretno. Nekoliko navijača je u svoje ime angažiralo odvjetnika i podnijelo prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti zakona s Ustavom Republike Hrvatske. Navijači su željeli osporiti članke 34.a i 39.b ZSNŠN-a

Navijači su smatrali da je u članku 34.a ZSNŠN-a Zakonodavac propustio specificirati o kakvom se „saznanju“ radi, pa prema njima takva odredba omogućava širok spektar zloupotrebe-od načina prikupljanja saznanja do načina utvrđenja istinitosti i vjerodostojnosti takvog saznanja. Nadalje, navijači su tvrdili da se bez definiranja pojma „saznanja“ postiže anarhija i da bi se iz termina „saznanje“ trebala isključiti svaka informacija koja je prikupljena na nezakonit način, neiskoristiva u sudskom postupku i ne temelji se na

pravomoćnom utvrđenju krivnje pojedine osobe. Vezano za članak 39.b navijači su istaknuli da zakonodavac uopće nije senzibilizirao razliku između pokrenutog i okončanog postupka.. što u konačnici dovodi do situacije da tijela represije podnesu prijavu i da neka osoba bude označena kao prijestupnik. Osim toga navijači su istaknuli da na temelju stavka 4. istog članka MUP informacije čuva 10 godina što je suprotno odredbi iz Zakona o prekršajima gdje je rok za brisanje iz evidencije tri godine. U prilog svemu tome navijači su priložili rješenje VPS-a¹² koji je u slučaju jedne fizičke osobe djelomično ukinuo prvostupanjsko rješenje i predmet vratio na početak zbog stajališta da nije dostatno dokazano postojanje prekršaja iz članka 39. stavak 1. točka 1. ZSNŠN-a. Navijači smatraju da će prema postojećem ZSNŠN-u ta osoba zbog pokrenutog postupka biti evidentirana i izložena policijskim provjerama.

VPS je u tom pojedinačnom slučaju zaključio da sukladno članku 5. Prekršajnog zakona jedna od prekršajno-pravnih sankcija koja se prema načelu krivnje može izreći samo krivom počinitelju prekršaja , onda se člankom 35. ZSNŠN-a¹³ doista dovodi u pitanje ustavno pravo svakog građanina na jednakost pred zakonom i krši ustavno pravo da je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno ili prekršajno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom odlukom ne utvrdi krivnja. Za VPS u članku 39b nema kršenja ustavnih prava građanina iz članka 14. stavka 2. i članka 28. Ustava Republike Hrvatske.

MUP je u svom očitovanju na članak 34.a istaknuo da će predložiti nadležnom sudu izricanje mjere zabrane prisustvovanja određenom sportskom natjecanju ukoliko se utvrdi da je određena osoba u kraćem vremenskom razdoblju počinila više protupravnih ponašanja vezanih uz sportska natjecanja te je zbog njih više puta bila prijavljivana prekršajnom sudu, a da za ta protupravna ponašanja nije tražena mjera zabrane ili nije izrečena od strane suda iako je zatražena. U odnosu na članak 39.b MUP navodi da se radi o operativnoj policijskoj evidenciji kojom se objedinjavaju podaci o navijačima protiv kojih je policija poduzela mjere i radnje propisane zakonom kao što su privođenje,

¹² Visoki prekršajni sud

¹³ Članak izbrisan 2009. godine, ali sadržaj članka identičan je članku 34a uvedenom 2011. godine

zadržavanje, podnošenje prekršajnih ili kaznenih prijava, podaci o sankcijama i podaci dobiveni u okviru međunarodne suradnje.

Ustavni sud odbija pritužbe navijača, i zaključuje da se radi o mjeri prevencije kako sugerira MUP kojoj je cilj sprječavanje budućeg protupravnog ponašanja, a ne kažnjavanje već izvršenog protupravnog ponašanja. Nužnost reagiranja u odnosu na nasilje na sportskim natjecanjima za Ustavni sud proizlazi iz statističkih podataka koje mu je dostavio MUP. Ustavni sud smatra da kada je nedvojbeno utvrđeno da je osoba ugrožavala izrijekom propisane ustavne vrijednosti kao što su poštovanje slobode i prava drugih ljudi, pravnog poretka, javnog morala i zdravlja, javni interes i pravo drugih osoba da neometano i sigurno prisustvuju sportskom natjecanju su ispred pojedinačnog interesa. što bi u ovom slučaju značilo odlazak na sportsko natjecanje u svojstvu navijača. U odnosu na članak 39.b Ustavni sud zaključuje da su značenje, cilj i svrha članka 39.b u neposrednoj funkcionalnoj vezi sa značenjem, ciljem i svrhom članka 34.a, jer se u slučaju Zbirke podataka radi o operativnoj policijskoj evidenciji koja znatno olakšava rad policije, posebno u odnosu na provedbu zakonskih uređenja osporenih u ovom ustavnosudskom postupku.

5.6.1. Primjeri provođenja ZSNŠN-a u praksi

Kao primjer koji razjašnjava razloge zabrinutosti navijača zbog posljednjih izmjena ZSNŠN-a istaknut ćemo nekoliko primjera u vidu sudskih slučajeva i presuda.

Prvi slučaj je navijača B.T. za kojeg je Odjel za osiguranja pri PUZ-u¹⁴ predložio u rujnu 2012. godine Prekršajnom sudu izricanje mjere zabrane prisustvovanja sportskim natjecanjima za dotičnog na temelju članka 34.a ZSNŠN-a. U prijedlogu se navodi da je B.T. ekstremni navijač GNK-a Dinamo, pripadnik BBB-a koji je prethodno višestruko procesuiran zbog protupravnih

¹⁴ Policijska uprava zagrebačka

ponašanja iz ZSNŠN-a, Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, te za kaznena djela s elementima nasilja. U prilog tome navodi se krađa hrane i pića skupne navijača s benzinske pumpe za koju B.T. nikad nije optužen i osuđen, sudska presuda kojom se B.T. oslobađa optužbe za napad na navijače KK-a Partizan, preventivno privođenje sukladno članku 25. ZSNŠN-a prije utakmice nacionalne vrste u Rijeci bez ikakve prijave, optužni prijedlog u kojem se B.T. tereti da se fizički sukobio s drugim navijačem na stadionu, presudu u kojoj je B.T. osuđen prema za prekršaj protiv javnog reda i mira, te video snimka s trga u poljskom gradu Poznanu na kojoj je prema policiji vidljivo kako u sukobu sudjeluje B.T. na način da baca tacnu.

Na temelju ovih dokumenata i izjava Odjela za osiguranje pri PUZ-u Prekršajni sud zaključuje da iz njih neosporno proizlazi da je B.T. kažnjavan zbog nasilja na sportskim natjecanjima i da je zbog istog nekoliko puta pokrenut prekršajni postupak, te da postoji dovoljna osnova da se primjeni zaštitna mjera zabrane odlaska na određene sportske događaje prema B.T.-u u trajanju od 1 godine da bi se otklonili uvjeti koji bi mogli poticajno djelovati da B.T. ponovno čini prekršaje. B.T. je putem svog odvjetnika uložio VPS-u žalbu koja se temeljila na tvrdnji da je jedina nedvojbeno osnova za utvrđivanje protupravnosti nečijeg ponašanja pravomoćna presuda o krivnji, što ovdje nije slučaj. VPS je zaključio da su postojali svi zakonski uvjeti za donošenje zabrane temeljem članka 34.a ZSNŠN-a jer se u ovom predmetu ne radi o sankciji već preventivnoj mjeri za osobe za koju postoji saznanje da se već ranije protupravno ponašala, što je vidljivo iz prijedloga Odjela za osiguranje pri PUZ-u.

Razumljivo je ako VPS svojim pravorijekom aludira na posljednja tri dokazna materijala koja je priložio Odjel za osiguranje pri PUZ-u, ali ostaje nejasno kako se oslobađajuća presuda ili preventivno privođenje mogu koristiti kao dokaz koji ukazuje na nečiju sklonost protupravnom ponašanju.

Sljedeća nejasna i kontradiktorna situacija se dogodila u slučaju Z.I.-a, pripadnika BBB-a koji je zatečen na stadionu, legitimiran od strane redarske službe i priveden zbog nedopuštenog ulaska u gledateljski prostor jer se nalazi na popisu kluba sastavljenom na temelju 7. stavka 32. članka ZSNŠN-a. U

policijskoj postaji se ustanovilo da Z.I. posjeduje valjanu ulaznicu i nema mjeru zabrane propisanu od strane suda, ali se nalazi na popisu osoba kojima nije dopušten ulazak na stadion koji je sastavio GNK Dinamo. Z.I. je prijavljen prekršajnom sudu.

Tijekom sudskog procesa Z.I. se branio tvrdnjom da nije imao saznanja da se nalazi na ikakvom popisu od strane kluba. MUP kao podnositelj prekršajne prijave je tvrdio da Z.I. ne govori istinu jer je već nekoliko puta pokušao ući na stadion, ali je bio vraćen, te je stoga nedvojbeno bio upoznat sa svojom zabranom. Sud je zatražio na uvid popis osoba kojima je zabranjen ulazak na stadion, te je ustanovio da taj popis ne posjeduje službeni pečat kluba i potpis odgovorene osobe.

Kao svjedoci u procesu su sudjelovali službenici GNK-a Dinamo zaduženi za stadion i prodaju ulaznica. Službenik zadužen na stadion je izjavio da je upoznat s obvezama organizatora iz članka 32. stavka 7. ZSNŠN-a, ali da nije upoznat s informacijom tko sastavlja popis osoba kojima se brani ulazak na stadion. Službenik zadužen za organizaciju prodaje ulaznica je izjavio da popis na kojem se nalazi Z.I. klubu dostavlja policija, te ga se klub samo pridržava. Nadalje, isti svjedok je izjavio da se popis mijenjao na način da su neke osobe dodane ili maknute s istog i da nije upoznat s razlogom zbog čega se Z.I.-u brani ulazak na stadion Maksimir. Policijski službenik iz Odjela za osiguranje pri PUZ-u je izjavio da policija ne sastavlja dotični popis, već ga dobivaju na uvid od GNK-a Dinamo.

Z.I. je prvostupanjskom presudom oslobođen optužbe jer je sud zaključio da ne postoji službena obavijest prema njemu na temelju koje bi on bio upoznat s eventualnom zabranom ulaska na stadion i razlogom donošenja takve odluke od strane kluba, popis na kojem se nalazi Z.I. nije službeni dokument, Z.I. posjeduje valjanu ulaznicu koju mu je prodao GNK Dinamo, te se stoga ne može govoriti o nedopuštenom boravku Z.I.-a na stadionu.

6. RASPRAVA

6.1. Postojanost konstitutivnih elementa moralne panike

Kako bi ustanovili dali je osnovano o reakcijama koje su se odnosile na asocijalno ponašanje navijača govoriti kao o slučaju moralne panike prvenstveno moramo provjeriti dali u navedenim medijskim izvještajima, političkim odlukama i postupcima, te javnim apelima prema nadležnim institucijama možemo pronaći i jasno definirati pet konstitutivnih elemenata moralne panike prema Erichu Goodeu i Nachmanu Ben-Yehudi.

6.1.1. Zabrinutost

Analizirajući teoriju moralne panike Goodea i Ben-Yehude Chas Critcher je istaknuo da je za ustanovljavanje elementa zabrinutosti nužno razjasniti sljedeća pitanja (Cricher, 2003: 29): Tko je zabrinut zbog nekog problema, kako je izražena zabrinutost zbog nekog problema i koliko je raširena zabrinutost zbog nekog problema?.

No ipak, prvenstvo je potrebno dati odgovor na pitanje dali u hrvatskom društvu na različitim razinama postoji zabrinutost zbog nasilja na sportskim terenima? Pitanje je poprilično sugestivno i retoričko. Na ovo pitanje je odgovor identičan kao i na pitanja o zabrinutosti drugim oblicima nasilja. Zabrinutost se izražava onoga trenutka kada se ukaže na problem, a to je najčešće nakon nekog incidenta.

Prvi koji izražavaju zabrinutost zbog nekog incidenta su mediji. Osim što intenzivno izvještavaju o samom incidentu na način da mu se daju udarni termini ili mjesta u televizijskim emisijama ili novinama novinari najčešće kritiziraju državni aparat zbog nefunkcioniranja u odnosu na navedeni problem aludirajući na ekonomske, socijalne i druge posljedice incidenta pa tako imamo naslove u novinama kao što su „Divljanje teško 200 000 eura“, „Huligani: pravi vladari hrvatskog nogometa“, „Teror bez kazne“ i „Vlada opet iz šupljeg u prazno“. Osim toga mediji prenose zabrinute komentare političara, sportskih djelatnika, studenata očevidaca i drugih o incidentima pa se tako moglo čitati o političaru Damiru Kajinu koji je tvrdio kako je zbog nereda u Kranju skoro započeo rat sa Slovenijom, predsjedniku NK-a Dinamo Mirku Barišiću

koji je nakon incidenata u Udinama izjavio da je NK-a Dinamo taoc vlastitih navijača, potpredsjednici Vlade iz 2008. godine Đurđi Adlešić koja je zaključila nakon nereda u Udinama da je pogreška što se dopustilo predstavnicima navijača da raspravljaju o novom prijedlogu Zakona i slično.

Zabrinutost zbog ovog problema ističe policija. Policijsku zabrinutost zbog ponašanja navijača možemo prepoznati kroz konstantno predlaganje novih, najčešće represivnih, mjera koje bi trebale pomoći u rješavanju problema. Predložene mjere se temelje na broju privedenih, uhićenih, ozljeđenih i sl.. To je osobito vidljivo u brojci preventivnih privođenja tj. u brojci ljudi protiv kojih nije pokrenut nikakav prekršajni ili kazneni postupak, a bili su privedeni.

Zabrinutost visoko pozicioniranih političara je vidljiva u njihovim komentarima da navijači svojim ponašanjem sramote Hrvatsku, da se mora zaštititi one koji žele gledati sport u miru, da se moraju primijeniti mjere iz Engleske, da će se hitno djelovati i sl.. Osim javnih komentara zabrinutost političara je vidljiva i brzinom kojom se izglasavaju predložene mjere, koje prolaze kroz hitnu saborsku proceduru.

6.1.2. Neprijateljstvo

Za neprijateljstvo kao element moralne panike važno je da se identificira konkretna grupa u društvu koja ugrožava njegove temeljne vrijednosti. Chas Critcher (2003: 29) navodi da se u tome važno osloniti na pitanja tko se definira kao neprijatelj, kakvu vrstu prijetnje predstavlja i dali je jasna slika „narodnog vraga“?

U slučaju nasilja na sportskim terenima kao glavni problem definira se manji dio navijača koji prema uvjerenju medija, političara i sportskih djelatnika na sportske susrete odlazi kako bi radio nereda.

Najčešće se radi o referiranju na „huligane“, „divljake“ „takozvane navijače“, „šačicu huligana“, „šaku budala s nogometnih tribina“, „antinavijače“ i sl. koji ostalim gledateljima, simpatizerima i navijačima svojim ponašanjem onemogućavaju mirno gledanje sportskog susreta, te ugrožavaju njihovu sigurnost. Osim što ugrožavaju sigurnost normalnih navijača, huligani Hrvatskoj i hrvatskom sportu nanose sramotu, proizvode veliku materijalnu štetu i onemogućavaju normalno održavanje sportskih

susreta. U javnosti postoji i jasna predodžba o tome tko predstavlja manju skupinu kritičnih navijača. To su navijačke skupine organizirane oko nogometnih klubova koje prate i za koji navijaju. Ponekad se incidenti ne generaliziraju na cijelu navijačku skupinu već se vežu za njeno radikalno krilo, frakciju, podgrupu i slično.

S obzirom na navedeno i pokazano smatramo da postoji element neprijateljstva prema određenoj grupi koja se percipira kao netko tko ugrožava temeljne društvene vrijednosti prema kriteriju Goodea i Ben-Yehude.

6.1.3. Konsenzus

Prema Critcheru (2003: 29) za provjeru postojanosti Goodeovog i Ben-Yehudinog elementa konsenzusa oko nekog problema važno je ustanoviti dali postoji jasan konsenzus oko ozbiljnosti, prirode i izvora prijetnje, tko „potpisuje“ taj konsenzus i dali postoji organizirana opozicija generalnom uvjerenju o prijetnji.

Mediji, političari, policija i sportski djelatnici zauzimaju stajalište da je protupravno ponašanje određenih navijača realno s obzirom na konstantnost i posljedice, te da ozbiljno ugrožava temeljne vrijednosti društva kao što su poštovanje slobode i prava drugih ljudi, pravnog poretka, javnog morala i zdravlja, javni interes i pravo drugih osoba da neometano i sigurno prisustvuju sportskom natjecanju. To je vidljivo u navedenim medijskim izvještajima, policijskim prijedlozima rješenja utemeljenih na statističkim brojkama, javnim izjavama i postupcima političara i sportskih djelatnika. Smatramo da mediji, političari, policija i sportski djelatnici predstavljaju znatan dio društva koji se slaže oko ove problematike.

Ostaje nejasno kakvo je mišljenje o ovoj problematici od strane opće javnosti, jer vezano za istu nisu provedena i raspoloživa relevantna istraživanja na temelju kojih bi mogli donositi određene zaključke. Unatoč tome zauzimamo stajalište da puls javnog mijenja nije presudan za potvrdu konsenzusa u društvu o ozbiljnosti, prirodi i izvoru nasilja na sportskim terenima jer uvelike ovisi o konstrukciji i prezentaciji problema od strane medija. U medijski provedenim „anketama“, najčešće nakon nekog incidenta koji je medijski intenzivno eksponiran, na uzorcima od nekoliko slučajnih prolaznika se ispituje i pokazuje što građani misle o navijačima koji rade nereda i slično. Kao što smo

naveli kod elementa zabrinutosti, na retorička i sugestivna pitanja ne može se očekivati suvisao odgovor, već tipična konstatacija da se Zakon ne provodi, da država treba reagirati, da se mora učiti od Engleske i sl..

Opoziciju općem konsenzusu o problematici nasilja na sportskim terenima i kakav Zakon mora biti u odnosu na to predstavljaju navijači okupljeni oko koordinacije hrvatskih navijačkih udruga. Argumentirane reakcije i prijedlozi te koordinacije na tvrdnje medija, političara, policije i drugih nisu izostale, ali nisu bile dovoljno snažne kako bi imale značajnijeg uspjeha. Prvenstveno se to odnosi na nedostatak podrške stavovima navijača koji su protiv sebe imali zajednicu predvođenu državnim aparatom. Osim ponekog sociologa ili nekog drugog stručnjaka s područja društvenih znanosti koji bi osim represije predlagao pokušaj identificiranja uzroka problema i preventivno djelovanje, navijači nisu imali nikog na svojoj strani kako bi osigurali veći kredibilitet svojim tvrdnjama.

Prema tome, smatramo da postoji znatan konsenzus o ozbiljnosti i prirodi problema nasilja na sportskim terenima, a pogotovo se taj konsenzus odnosi na način rješavanja tog problema.

6.1.4. Disproporcija

Prvi kriteriji po kojima se procjenjuje postojanost elementa disproporcije su pretjerivanje u brojkama i njihovo falsificiranje. Kao što smo pokazali, MUP je u svojim izvješćima prezentirajući službenu statistiku vezanu za nasilje na sportskim terenima koristio neprecizne i nekonzistentne brojke kao neupitne dokaze na način da je određene brojke stavljao u krivi kontekst odnosno interpretirao ih krivom terminologijom što je za posljedicu imalo promjenu činjeničnog stanja. Broj privedenih osoba se tretirao kao broj počinitelja prekršaja, brojka od 3.6% počinitelja prekršaja mlađe životne se tumačila kao „znatan broj mlađih osoba koje čine prekršaje“ i slično. Osim krivo interpretiranim brojevima, MUP se u svojim izvješćima koristio i nedorečenim tj. nerazjašnjenim podacima kako bi određene brojke dobile na većem značaju ili kako bi veličina brojeva davale potvrdu ozbiljnosti problema. Pa tako imamo slučaj gdje MUP koristi određenu brojku kao prikaz kategorije prekršaja koja obuhvaća više različitih dijela, a još se uz to doda i nedefinirani termin „stvaranje nereda“ ili

„sudjelovanje u neredima“ i sl. za koji ne postoji konkretan opis kakva djela podrazumijeva. Osim toga koristila se brojka za određeni period od 6429 privedenih osoba i 4217 prijavljenih sudu, od kojih je 2143 prema odredbama ZSNŠN-a bez objašnjenja što je s razlikom od 2212 osoba koje nisu prijavljene sudu. Koja je svrha isticanja brojke privedenih, osim pokazivanja njene veličine?

Osim MUP-u, ni tiskanim medijima koje smo analizirali nije strano prezentiranje netočnih podataka. Najčešće se to odnosi na krivo interpretiranje i preuveličavanje podataka. To je vidljivo kada se o 300 privedenih i puštenih navijača piše kao o 300 navijača koji su radili nered bez ijedne provjerene informacije koliko ih je uopće optuženo za neki prekršaj. Isto se dešava u situaciji kada se jedna tučnjava opisuje terminom rušilački pohod ili kada se slika s dva navijača koji poziraju novinaru salutirajući fašističkim pozdravom interpretira kao grupa od više stotina navijača koji su fašistički salutirali.

Sljedeći indikator disproporcije predstavljaju glasine o šteti koje su izmišljene i u koje se vjeruje. U slučaju nasilja na sportskim terenima postoji uvjerenje koje s vremena na vrijeme izrazi poneki sportski djelatnik ili medij da na nogometne stadione zbog ponašanja huligana ne dolaze obični navijači i obitelji s djecom.

Činjenica je da nije ugodno roditeljima s djecom ako se nađu u epicentru nekog sukoba ili bakljade na stadionu, ali dali to stvarno uzrokuje nedolazak istih na stadione? Najžešći navijači koji su ujedno i najkritičniji najčešće su fizički odvojeni od ostalih navijača, simpatizera i publike. U slučaju domaćih utakmica se radi o drugoj tribini, a kod gostujućih o nekoj vrsti kaveza ako nema mogućnosti smještanja na zasebnu tribinu. Infrastruktura koja bi trebala osigurati komfor na stadionu ne postoji. Nijedan stadion u Hrvatskoj nema krov nad svim tribinama. Većina ih ima velikih problema sa sanitarnim čvorovima. Neki stadioni se raspadaju, pa imamo slučaj Maksimira na kojem s vremena na vrijeme otpadne koji kameni blok i slično. Osjetljivost organizatora utakmica za roditelje s djecom u vidu popusta ne postoji, pa npr. GNK Dinamo roditelju s djetetom od 4 godine naplaćuje dvije karte, dok KHL Medveščak naplaćuje samo jednu za roditelja. Ne postoji nikakav popratni sadržaj zabavnog karaktera na utakmicama 1. HNL koji bi dodatno motivirao dolazak obitelji s djecom na stadione. Na kraju je tu slabo i nezanimljivo domaće natjecanje koje je općenito loše posjećeno. Osim navedenog u prilog protiv ovog uvjerenja idu i prizori s utakmica domaćih

klubova u europskim natjecanjima na kojima se može vidjeti popriličan broj roditelja s djecom i običnih navijača. To se odnosi i na neke visoko rizične utakmice kao što su utakmice Dinama i Hajduka.

Sve navedeno podržava tvrdnju da huligani nisu glavni razlog koji će odlučivati o nečijem dolasku ili ne dolasku na nogometni stadion u Hrvatskoj.

Idući indikator disproporcije između percipirane i objektivne prijetnje je situacija u kojoj se određenom problemu daje puno više pažnje, nego problemu koji stvara identičnu ili veću količinu štete.

Uvriježeno je mišljenje u medijima i među nogometnim djelatnicima koji obnašaju različite funkcije u HNS-u da ponašanje navijača dovodi regularnost nogometnih utakmica i nogometne lige u pitanje tj. da se zbog njih otežano igraju utakmice. Stoga ne čude naslovi u medijima „Zavedite red na stadionima ili ukinite nogomet“ ili „Sad ili nikad: provedite zakone ili ukinite našu ligu“ ili pak donošenje „Akcijskog plana“ u 2011. godini od strane HNS-a u kojem stoji da sudac po svojoj procjeni može prekinuti utakmicu ako ocjeni da su uvjeti za igru neregularni zbog ponašanja navijača (bakljade, nedolično skandiranje i sl.).

Vodeći ljudi hrvatskog nogometa ni približno nisu bili zabrinuti za regularnost natjecanja kada su uhićeni dopredsjednik HNS-a i član izvršnog odbora zbog optužbi za primanje mita za „pošteno suđenje“ ili kada je nekoliko igrača prve lige osuđeno zbog namještanja utakmice. Regularnost natjecanja nije dovedena u pitanje ni kada je HNK Gorica iz Velike Gorice na Vijeću športske arbitraže HOO-a ishodio pravorijek kojim mu se daje za pravo kada tvrdi da mu je nepravedno oduzeta licenca za igranje u 1. HNL, koje mu je onemogućeno u sezoni 2011/2012. Regularnost natjecanja ne ugrožava ni činjenica da u istom rangu natjecanja sudjeluju klubovi GNK Dinamo i NK Lokomotiva kao njegova filijala u kojoj se „kale“ njegovi rezervni igrači ili kada jedan klub posluje kao udruga građana po jednim uvjetima i zakonima, a njegov najveći rival posluje kao dioničko društvo s drugačijim obavezama prema drugačijim zakonima. Nadalje, domaće natjecanje pretjerano ne ugrožavaju ni loša tehnička opremljenost stadiona pa se odgodi utakmica jer se dva, tri sata prije početka ne može ukloniti voda od kiše zbog nedostatka radnog osoblja ili potrebnih uređaja, kao što se desilo na stadionu Poljud 2013. godine. Posebna priča su sigurnosni uvjeti na terenima i tribinama, pa se

2008. dogodila tragedija u vidu pogibije nogometaša Hrvoja Čustića koji je udario glavom o betonski zid tribine koja je bila tik do terena. Osim svih tih problema format natjecanja se mijenja svake dvije, tri godine. Dobar dio igrača ne prima zaslužena primanja, pa se dogodio slučaj igrača NK-a Šibenik koji su za vrijeme igranja u elitnom rangu natjecanja hrvatskog nogometa štrajkali sjedeći na travnjaku zbog neisplaćenih plaća. Misteriji kao što su ubojstvo nogometnog menadžera Dine Pokrovca, prelaćivanje trenera Luke Bonačića, građanski ugovori između menadžera i igrača predstavljaju samo „vrh sante leda“ koji ukazuje na problematiku načina kako se ponekad u hrvatskom nogometu reguliraju odnosi u trokutu interesa trenera, menadžera i igrača. Ništa od navedenog ne izaziva glavobolju za čelne ljude u HNS-u, kao što to izaziva ubacivanje baklji u teren, međusobno vrijeđanje, tučnjava navijača i slično.

Posljednji indikator disproporcije se identificira kao promjena intenziteta zabrinutosti kroz vrijeme oko problema koji se u tom periodu nije mijenjao.

Kao primjer takve situacije navodimo tretiranje korištenja pirotehnike od strane navijača kao načina vizualne ekspresije i stvaranja atmosfere. Prije desetak godina nije bilo toliko problematično kada su nastajali prekid zbog bakljadi i dimnih zavjesa koje su radili navijači. To se smatralo popratnim koloritom koji je utakmicama davao određenu draž. Ponekad su takve situacije i poželjne jer mogu utjecati na razvoj situacije na terenu u utakmicama, kao npr. kada HNK Hajduk gubi na stadionu Poljud pa pripadnici Torcide bakljadom rade prekid od nekoliko minuta koji protivničkoj momčadi „razbija“ ritam igre, a HNK-u Hajduk omogućava predah i „konsolidiranje redova“. BBB-i su 2002. godine u dogovoru s policijom i upravom GNK Dinamo na utakmici s HNK Cibalia upalili pet stotina baklji i to se smatralo nečim sasvim normalnim i neproblematičnim (Youtube, 2008). 2004. godine kada je ZSNŠN već bio na snazi na utakmici između GNK-a Dinamo i NK Rijeka BBB-i su na sjevernoj tribini u dogovoru s policijom i klubom upalili četrdesetak metalnih baklji, koje su se mogle kupiti na tribini. Baklja nije bila strana ni nogometnim djelatnicima, pa smo tako 2005. imali priliku vidjeti čelne ljude HNK-a Hajduk Igora Štimca i Fredia Fiorentinia kako na tribinama proslavljaju naslov prvaka s upaljenim bakljama (Obradović, 2007). Igrači GNK-a Dinamo su 2006. godine proslavljajući naslov prvaka na stadionu Kantrida palili baklje zajedno s navijačima (Youtube, 2012). 2012. godine pripadnici Torcide su na utakmici HNK-a Hajduk i milanskog Intera priredili bakljadu, a kasnije se moglo

slušati i čitati o predivnoj južnjačkoj atmosferi kojoj je bio zadivljen i legendarni nogometaš Intera Javier Zanetti (M.M., 2012). Problem baklji je posebno izražen kada ih navijači ubacuju u teren. Najčešće se dešava da ih bacaju na prostor između tribina i travnjaka, atletske stazu. Ako nema atletske staze, pirotehnika često ide prema terenu jer u slučaju da ostane na tribini postoji mogućnost paljenja stolica. Osim bacanja baklji prema terenu kao nužnosti, baklje se bacaju u teren iz protesta kao što to rade BBB-i u posljednje vrijeme zbog neslaganja s upravom kluba (Židak, 2008).

Medijski i sportski djelatnici, te policija ističu da je baklja opasno pirotehničko sredstvo kojem nikako nije mjesto na sportskim terenima. Baklja je to bila oduvijek, samo je pitanje kako ju je netko želio iskoristiti. Hajka oko paljenja baklji u posljednje vrijeme koja je kulminirala u nogometnoj sezoni 2011/2012 je potaknula navijače na još više paljenja baklji i ubacivanja u teren.

Prema svemu navedenom i opisanom smatramo da smo u slučaju nasilja na sportskim terenima ustanovili nesrazmjer između objektivne i percipirane opasnosti.

6.1.5. Nestalnost

Za ustanovljavanje posljednjeg elementa moralne panike Critcher sugerira (2003: 30) obraćanje pažnje na period koliko traje moralna panika oko nekog problema i koliko brzo ta panika nastane i nestane.

Problem nasilja na sportskim terenima, osobito na nogometnim terenima, postoji na ovim prostorima već tridesetak godina. Reakcije društva na nasilje navijača nisu uvijek bile iste. Ozbiljnost kojom je društvo pristupilo sagledavanju ovog problema početkom 21. stoljeća je velika i rezultirala je stvaranjem Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Nepobitna je činjenica da unatoč ZSNŠN-u devijantno ponašanje navijača dolazi u većim ili manjim razmjerima, ali pokazuje konstantu. Ta konstanta osigurava da se nakon određenog događaja koji se prezentira u medijima kao tragedija „preko noći“ pokrene kampanja kojom se traže promjene, reakcija državnog aparata i slično. To smo pokazali na primjeru incidenata u Kranju, Pragu, Udinama i prvosvibanjskih nereda na Maksimirskom stadionu 2010. godine. Onoga trenutaka kada državni aparat da do znanja da se odlučio na obračun s problemom u vidu uhićenja,

osuda ili predlaganja i izglasavanja izmjena i dopuna ZSNŠN-a, panika i pritisak prestaju do sljedećeg incidenta koji će ukazati na činjenicu da problem i dalje postoji. Zakon je simbolička rezolucija moralne panike (Cricher, 2003:141), no ne može garantirati da se panika oko nekog problema u društvu neće ponovo pojaviti. Incidenti koji su se dogodili nakon utakmice između RNK-a Split i HNK-a Hajduk u proljeće 2013. godine u kojima su se pripadnici Torcide sukobili s policijom na ulici nisu ništa manje ozbiljniji po svojim posljedicama od sukoba BBB-a s policijom u Pragu 2008. godine, no nakon splitskih incidenata nigdje se nije tražilo da se mijenja ZSNŠN ili nešto slično. Nije pokrenuta nikakva moralna kampanja, a mediji i šira javnost te incidente nisu percipirali kao nešto što ugrožava temeljne društvene vrijednosti.

Na temelju navedenog zauzimamo stajalište da smo ukazali na postojanost elementa nestalnosti moralne panike vezane za nasilje na sportskim terenima.

6.2. Uloga aktera moralne panike u pokretanju i ekspresiji moralne panike vezane za nasilje na sportskim terenima

Kroz ustanovljavanje ključnih elemenata moralne panike jednim dijelom smo pokazali kako funkcioniraju pojedini akteri u procesu stvaranja i izražavanja moralne panike. Kako bi u potpunosti dobili sliku i razumjeli funkciju pojedinog aktera moralne panike u odnosu na nasilje na sportskim terenima potrebno je detaljnije prikazati što točno radi svaki od njih. To ćemo postići analizirajući dali postoje segmenti djelovanja aktera moralne panike koje su naveli Erich Goode i Nachman Ben-Yehuda .

6.2.1. Mediji kao upaljač moralne panike

Na početku rada smo spomenuli sintagmu da što se ne pojavi u medijima, nije se ni dogodilo. U ovom radu najviše smo se oslonili na praćenje izvještavanja nakon incidenata od strane najtiražnijih hrvatskih dnevnih novina. To su Jutarnji list, Večernji list i Sportske novosti. Osim toga poslužili smo se istraživanjem Đorđa Obradovića koje nam je pomoglo u rasvjetljavanju načina na koji se novinari odnose spram nasilja na sportskim terenima.

Nakon što se dogodi incident u novinama na naslovnoj strani izlazi naslov koji o tome informira, a najčešće ga prati fotografija koja ne mora nužno imati veze s naslovom. Pri opisivanju incidenata koriste se popratne slike koje riječima daju vjerodostojnost. Na taj način se vizualizira čitateljima što se točno na mjestu incidenta dogodilo. U slučaju da nema autentične slike o pisanom incidentu novinari se koriste i drugim slikama koje čitateljima daju kao dokaz postojanosti nasilja o kojem se piše.

Osim što izvještavaju i komentiraju novinari se postavljaju kao glas opće javnosti koji ukazuje na njenu zabrinutost. Ta zabrinutost prvenstveno se prikazuje ljudima na visokim državnim instancama. To se najčešće vidi kada novinar piše ili govori u množini tj. uvijek su u žarištu problema „mi“ pa imamo naslov „Zaustavite huligane da u miru možemo na stadione“ , „Dinamo prošao, navijači nas osramotili“ ili govor voditelja koji govori u ime običnih kruhotvoraca i slično. S vremena na vrijeme se u novinama pojavi neka anketa kojom se nikog ne anketira, ali se ukazuje na zabrinutost zbog nasilja navijača. Perspektivu društvene kontrole novinari predstavljaju kroz svoja subjektivna mišljenja kako bi trebalo kazniti izgređnike koja se često pretvaraju u zapovijedi prema vodećim strukturama države pa su zabilježeni naslovi „Huligane u Guantanamo“, „Država mora krenuti“, „Trebamo željeznu Lady“, „Dosta je“, „Represija je jedino sredstvo kojim se država nije služila protiv huligana- vrijeme je“.

Iskrivljavanje podataka od strane novinara se najbolje očituje kroz melo-dramatični vokabular istaknut kao naslov pa su čitatelji mogli čitati o fašističkom izivljavanju, rušilačkom pohodu, divljoj hordi, razularenoj masi i dr.. Osim ovakvim pisanjem novinari iskrivljuju podatke na način da svojim subjektivnim komentarom fotografije postavljaju dogmatski opis činjeničnog stanja. Pretjerivanje u podacima se očituje kroz krivo interpretirane informacije o šteti, privedenima, uhićenima i sl. i kroz preuveličavanje opasnosti nasilja na sportskim terenima pa novinari donose zaključke da se zbog huligana ne može na stadion i slično. Đorđe Obradović je dobro pokazao kako novinari predviđaju incidente iznoseći neprovjerene informacije o dvije stotine raketa spremnih za dalmatinske studente u Zagrebu ili pak pretpostavljanje da će zbog ponašanja navijača doći do tragičnih posljedica u uz frazu „tragedija je iza ugla i kuca na vrata“ nakon prvosvibanjskih incidenata 2010. godine.

Pisanje novinara o incidentima je prepuno simboliziranja kojim se kod čitatelja želi stvoriti osjećaj da je situacija s navijačima u potpunosti izmakla kontroli. Koriste se

izrazi kao što su „vaterpolski Heysel“, „ratna zona“, „krvavo bojno polje“, „naslov okupan u krvi“. Osim riječima simboliziranje novinari postižu i kombinacijama slike i riječi. Riječ huligan predstavlja nasilnika i razbijača, no novinari su tu riječ često pratili sa slikom navijača s bakljom koja gori. S vremenom se počelo govoriti o huliganima koji pale baklje, pa tako baklja više nije simbolizirala navijački dekor već huligansko djelovanje.

Sve ovo navedeno je dobar dokaz da zaključimo kako mediji, u ovom slučaju dnevne novine predstavljaju okidač moralne panike koji široj javnosti ukazuje na zabrinjavajuću ozbiljnost problema navijačkog nasilja, a političkoj eliti prozivanjem pokazuju što se od nje očekuje ako želi izbjeći tragediju.

6.2.2. Javnost s ulogom statista moralne panike

Kao što smo naveli ranije Goode i Ben-Yehuda ističu (2009: 25) da je za Cohenov koncept moralne panike nužno izazvati zabrinutost javnosti. Ovdje dolazi do problema definiranja pojma javnosti. Ako ćemo prvenstveno uzeti u obzir medije i medijsko izvještavanje u odnosu na njih javnost predstavljaju svi oni koje ti mediji izvještavaju. Tu se podrazumijevaju ljudi različitih zanimanja, od čistaća ulica do profesora u školama i državnika. No ipak, Cohen je napravio distinkciju pa je iz pojma javnosti izdvojio političare i agente formalne društvene kontrole koje smatra zasebnim akterima moralne panike sa specifičnim ulogama. U tom slučaju, kao javnost smatramo one osobe koje nisu direktno povezane s rješavanjem nekog problema već manje ili više pasivno promatraju razvoj situacije. Ako na taj način promatramo javnost u slučaju nasilja na sportskim natjecanjima ne možemo zaključiti da je medijsko izvještavanje potaknulo zabrinutost šire javnosti. To ne znači da šira javnost nije bila zabrinuta zbog nasilja na sportskim natjecanjima već ne postoje relevantne informacije na temelju kojih bi mogli donijeti takva zaključak.

Ne postoje relevantna istraživanja s mišljenjem građana na tu tematiku, kao ni neke građanske inicijative kroz koje bi šira javnost izražavala zabrinutost zbog nasilja navijača. Ono što netko može protumačiti kao dokaz zabrinutost građana zbog nasilja na sportskim terenima je npr. slaba posjećenost nogometnim utakmicama uz koje se nasilje najčešće i veže. Kao što smo obrazložili ranije kroz objašnjavanje elementa

disproporcije taj argument ne stoji. Kao dobar pokazatelj zabrinutosti šire javnosti ne možemo uzeti ni komentare ispod članaka na internetu koji se odnose na određene incidente.

Unatoč tome što u našem slučaju ne možemo govoriti o dokazanoj zabrinutosti šire javnosti zauzimamo stajalište koje jednim dijelom ide protiv tvrdnje Goodea i Ben-Yehude. Smatramo da zabrinutost šire javnosti u našem slučaju nije ključna za konstatiranje moralne panike. U slučaju nasilja na sportskim terenima se pokazalo da je zabrinutost šire javnosti teško dokaziva, ali ne i nevidljiva. Zabrinutost šire javnosti u našem slučaju je medijski konstrukt prezentiran od medija kao samo-proglašenog glasa javnosti. Zbog toga smatramo da je u našem slučaju za identificiranje moralne panike ključna *percepcija postojanja zabrinutosti šire javnosti*. To se prvenstveno odnosi na političare. Za medije se postojanje zabrinutost šire javnosti zbog nasilja na sportskim terenima podrazumijeva i ravna je dogmi. Za pokretanje određenih promjena nužno je da ljudi koji donose ključne odluke u vidu predlaganja novih mjera i izglasavanja Zakona imaju percepciju zabrinutosti javnosti zbog nekog problema koja daje potporu i legitimitet provođenju promjena. Smatramo da u ovom slučaju postoji percepcija zabrinutosti javnosti zbog nasilja na sportskim terenima od strane političara i policije. Koja je onda uloga šire javnosti u moralnoj panici vezano za slučaj navijačkog nasilja?

Uloga javnosti u našem slučaju je pasivna tj. javnost je pasivni promatrač procesa u kojem se ta ista javnost koristi kao argument kojim mediji ukazuju da nasilje na sportskim terenima utječe na cjelokupno društvo, ugrožava njegove temeljne vrijednosti i da je potrebno hitno nešto poduzeti prije nego što se dogodi neka tragedija.

6.2.3. Agenti formalne društvene kontrole kao katalizator rješavanja problema

Policija i sudovi su prvi koji se nalaze na udaru „linča“ kada dođe do eskalacije problema. Neprovođenje Zakona, preblage kazne za prekršitelje i nedovoljna angažiranost pri rješavanju problema nasilja su samo neke od optužbi koje se stavljaju na teret policije i sudova koji su doveli do ponavljanja incidenata. U takvim slučajevima represija kao sredstvo društvene kontrole se nameće kao jedino učinkovito rješenje koje bi trebalo suzbiti potencijalnu daljnju opasnost. Represivne mjere osmišljava i predlaže policija, te ih pokušava argumentirano obrazložiti zakonodavcu. Ti argumenti su

najčešće statistički podaci koji se temelje na dojmu velikih brojeva koji ukazuju na veličinu problema koji postoji. Osim velikih brojeva kao argument za uvođenje novih mjera navode se strukturalne promjene navijačkog nasilja koje su prouzročene djelovanjem represivnog aparata i konstantnost devijantnog ponašanja kod određene skupine navijača.

Proces difuzije o kojem govore Cohen, Goode i Ben-Yehuda je vidljiv kroz širenje područja djelovanja policije i sudova. Policija pri organizaciji susreta i nadzoru navijača više nije angažirana samo na području na kojem se sportski susret odvija već u samoj pripremi organizacije sudjeluju policije područja kroz koja navijači prolaze. Pri organizaciji sportskih susreta na međunarodnoj razini hrvatska policija izmjenjuje informacije sa stranim policijama kako bi olakšala i poboljšala osiguranje susreta kako u Hrvatskoj, tako i van nje. To se najčešće odnosi na izmjenu informacija o broju gostujućih navijača, rizičnim skupinama navijača i slično. Sudovi na sličan način surađuju sa svojim pandanima van Hrvatske, pa se određeni procesi koji se ne mogu provesti u mjestu prekršaja provode u Hrvatskoj. Na primjer, navijači koji su identificirani a nisu uhićeni u Kapfenbergu u Austriji 2007. godine kao sudionici sukoba s policijom procesuirani su i sankcionirani u Hrvatskoj.

Eskalacija represivnih mjera je vidljiva nakon svakih promjena ZSNŠN-a. Kao primjer najbolje će poslužiti sigurnosna mjera zabrane odlaska na određene sportske susrete. Kada je ZSNŠN izglasan sadržavao je mjeru kojom se nekom brani odlazak na sportski susret bez ikakve kontrole dali se ta osoba pridržava te mjere. U prijedlogu prvih izmjena i dopuna ZSNŠN-a predložen je akt kojim se uvodi obveza boravka na nekom mjestu za osobe s mjerom zabrane kako bi policija mogla provjeriti dali se osoba pridržava propisane joj mjere. U prijedlogu drugih izmjena i dopuna ZSNŠN-a predložene su nove vrste zabrane na način da se nekom može zabraniti odlazak na sportske susrete van Hrvatske i da se određenoj osobi uz zabranu propisuje obavezan boravak u policijskoj stanici u vrijeme sportskog susreta. Nakon posljednjih izmjena i dopuna ZSNŠN-a mjeri zabrane prisustvovanja sportskim susretima pridružena je obveza predavanja putne isprave. Eskalacija je vidljiva i kroz novčane i zatvorske kazne koje su se povećavale svakim izmjenama i dopunama ZSNŠN-a.

Inovacija policije u borbi protiv nasilja na sportskim terenima je vidljiva kroz oformljivanje posebnog odjela specijaliziranog za osiguranje sportskih susreta,

organizacije tzv. kontakt policajaca zaduženih za rad s navijačima prema engleskom modelu, nabavke vozila koje ima mogućnost zasipanja bojom navijača koji sudjeluju u neredima.

6.2.4. Političari i zakonodavci u ulozi dežurnih vatrogasaca

U slučaju nasilja na sportskim terenima uloga političara i zakonodavaca osim što osuđuju nasilje na sportskim terenima dolazi na vidjelo kada ih se počinje javno prozivati zbog nefunkcioniranja državnog aparata koji je doveo do situacije da navijači sramote državu i narušavaju pravni poredak iste. Nakon toga se političari putem medija obraćaju javnosti tvrdeći kako će učiniti sve u svojoj moći kako bi riješili nastali problem iznose mišljenja o potencijalnim rješenjima. Pri tome se oslanjaju na iskustva drugih zemalja, inovativnost policije i slično. Vlada Republike Hrvatske je u određenom trenutku imala osobu zaduženu za rješavanje problema s navijačima.

Prije glasanja o usvajanju predloženih mjera saborski zastupnici su kroz različite odbore raspravljali o svrsi predloženih mjera. Tako su o ZSNŠN-u i problematici nasilja na sportskim terenima raspravljali Odbor za zakonodavstvo, Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odbor za lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu, Odbor za obitelj, mladež i šport, Odbor za Ustav i Odbor za pravosuđe. U nijednom slučaju nove mjere predložene od strane Vlade nisu dovedene u pitanje, te su najčešće jednoglasno podržavane. Unatoč tome što je netko povremeno prigovorio neprovođenju ZSNŠN-a u dijelu koji se odnosio na neprovođenje preventivnih mjera od strane organizatora i sankcioniranje istog rasprave su se svodile na zaključke kako se mora djelovati prema devijantnim navijačima stoga su predložene mjere opravdane. Nakon što usvoje predložene mjere, „vatra je privremeno ugašena“ tj. osiguran je pravni okvir pa političari odgovornost u borbi protiv navijačkog nasilja prebacuju na policiju i sudove.

6.2.5. Grupe za akciju

Inicijative koje su bile pokrenute od strane medija nisu rezultirale nekom neformalnom organizacijom koja bi poduzimala konkretne akcije kao što je to napravila

npr. građanska inicijativa „U ime obitelji“ skupljajući potpise za raspisivanje referenduma o definiciji braka kao zajednice muškarca i žene.

Unatoč tome u slučaju nasilja na sportskim terenima kao grupu za akciju vidimo HHO koji sustavno prati navijače i o njihovom ponašanju pisanim izvješćima obavještava institucije Vlade, Sabora, HNS-a i medije, te na taj način skreće pozornost javnosti na ovu problematiku. Ponekad ta izvješća prolaze nezapaženo i bez učinka, a ponekad imaju važnu ulogu u definiranju određenog problema kao što je to bilo u slučaju izvikivanja povika „Mamiću cigane, odlazi iz svetinje!“ koji je od strane HHO-a okarakteriziran kao rasistički povik koji vrijeđa romsku nacionalnu manjinu. To je u konačnici rezultiralo reakcijom UEFA-e u vidu novčanog sankcioniranja GNK-a Dinamo, reakcijom policije u vidu privođenja osoba koji to izvikuju i sudova koje navijače procesuiraju za omalovažavanje i vrijeđanje romske nacionalne manjine.

6.3. Provjera modela pokretanja moralna panike

Model širokih masa prema kojem se zabrinutost zbog nekog problema potencira iz najšireg društva nije primjenjiv na slučaj nasilja na sportskim terenima. Pokazali smo da najšira javnost u našem slučaju ima statičku ulogu. Analizirajući situaciju nakon određenih incidenata nismo uvidjeli ni jedan dokaz koji bi ukazao na to da su medijski apeli prema državnicima i nove predložene policijske mjere postupanja rezultat zabrinutosti šire javnosti zbog ponašanja navijača.

Elitno konstruiran model moralne panike je isto neprimjenjiv na slučaj navijačkog ponašanja koji smo analizirali. Ne postoji ni jedan indikator koji bi ukazivao na potenciranje zabrinutosti zbog ponašanja navijača od strane državne elite (političke, vojne, ekonomske i sl.) sa svrhom skretanja pažnje s drugih problema koji zahvaćaju društvo. U navijačkim krugovima se proširila glasina na granici teorije zavjere da su prvosvibanjski neredi 2010. godine namjerno isprovocirani i iskonstruirani od strane policije kako bi se sljedećih nekoliko dana mediji bavili navijačima, a ne socijalnim problemima u državi koji su postajali sve veći, izraženiji i opasniji za političku elitu. S vremenom se nije pojavio ni jedan dokaz koji bi potvrdio ovakvu tvrdnju.

Posljednji model kojim možemo objasniti moralnu paniku zbog nasilja na sportskim terenima je model interesnih grupa. U slučaju nasilja na sportskim terenima imamo više interesnih grupa koje sudjeluju u kreiranju moralne panike. Prvenstveno su tu tiskani mediji koji kao glas javnosti osim ukazivanja na problem s navijačima i davanja određenih rješenja istog nastoje svojim senzacionalističkim izvještavanjem održati određeni nivo čitanosti tj. određeni nivo tiraže. Nakon medija je tu policija koja na temelju svojih iskustava i analiza stanja sigurnosti na sportskim terenima ukazuje na konstantnu potrebu za zaoštavanjem mjera postupanja i sankcija za prekršiteljima sa svrhom očuvanja pravnog poretka države. Iduća interesna skupina koja potencira moralnu paniku su čelnici nogometnih institucija i klubova. Osim što su zabrinuti zbog ponašanja navijača koje im uzrokuje velike financijske izdatke moralna paniku zbog ponašanja navijača nogometni čelnici koriste kao sredstvo kojim skreću pozornost s drugih aktualnih problema hrvatskog nogometa. Na kraju se pojavljuje HHO koji kao ne vladina organizacija praćenjem ponašanja navijača ukazuje na konstantnost devijantnog ponašanja na našim stadionima.

7. ZAKLJUČAK

Kao prvi cilj ovog rada smo postavili provjeru postojanosti Cohenovog koncepta moralne panike na primjeru asocijalnog ponašanja navijača i reakcija različitih društvenih aktera na isto. Drugi cilj ovog rada je pokazivanje veze između pojedinih incidenata zbog kojih je pokrenuta moralna panika i promjena koje se dešavaju u Zakonu o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima kao izravna posljedica. Smatramo da smo ispunili oba postavljena cilja u ovom radu tj. da smo ustanovili postojanje moralne panike zbog ponašanja navijača i utjecaj iste na zakonodavni proces.

Za ispunjavanje prvog cilja koristili smo „formulu“ Ericha Goodea i Nachmana Ben-Yehude koji su jasno istaknuli elemente koje određena situacija u društvu mora zadovoljit da bi je se moglo smatrati moralnom panikom. Analizirajući sadržaj tiskanih novina koji se odnosio na incidente navijača koje je prvenstveno MUP prikazao kao ključne dokaze potrebe za određenim mjerama, prijedloge Vlade o izmjenama i dopunama ZSNŠN-a, izvješća MUP-a i izvješća s sjednica različitih saborskih odbora pokazali smo postojanje *zabrinutosti* zbog ponašanja navijača, *neprijateljstva* spram određene grupe navijača, *konsenzusa* oko ozbiljnosti problema nasilja na sportskim terenima, *disproporcije* između objektivne i percipirane opasnosti i *promjenjivost* odnosa spram ponašanja navijača. Detaljnijom analizom uloga pojedinih društvenih aktera identificirali smo obilježja koje je Stanley Cohen opisao kao karakteristična za one društvene aktere koji pokreću, potenciraju i akceptiraju moralnu paniku. *Mediji* svojim senzacionalističkim izvještavanjem oslanjajući se na šokantnost slike i težinu riječi pokreću moralnu paniku. *Policija* svojim jednostranim izvještajima i opisivanjem problema potencira zabrinutost zbog devijantnog ponašanja navijača. *Javnost* se ne uključuje aktivno u akumuliranje zabrinutosti, već služi kao sredstvo pritiska na vladajuće ljude u državi od kojih se traži poduzimanje određenih mjera. *Političari* nekritički primaju signale i zahtjeve koji im se prvenstveno serviraju putem medija i jednostranih izvještaja, te poduzimaju određene mjere kako bi se problem riješio i smirila situacija. Nakon što su poduzete određene mjere u vidu usvajanja novih, najčešće represivnih mjera situacija se smiruje do novog ciklusa moralne panike izazvanog zbog nekog novog incidenta navijača.

Drugi cilj ovog rada smo postigli kroz analizu izmjena i dopuna Zakona u sprječavanju nereda na športskim natjecanjima pokrenutih nakon određenog incidenta navijača.

Prve izmjene i dopune ZSNŠN-a su predložene i usvojene nakon što je MUP iznio mišljenje da se nije dovoljno rigorozno sankcioniralo prekršitelje što je dovelo do daljnjeg kontinuiranog protupravnog ponašanja. Osim toga MUP je istaknuo manjkavost ZSNŠN-a u vidu propisivanja mjere koje se prekršitelj mora pridržavati prema odluci suda, a za koju nije propisan akt kojim se navodi kako se ta mjera provodi tj. kontrolira njeno provođenje.

Druge i treće promjene ZSNŠN-a su uslijedile nakon incidenata navijača koji su ukazivali na daljnju konzistentnost problema nasilja vezanog za sport, prvenstveno za nogomet. Nakon incidenata uslijedio je intenzivan medijski pritisak spram državnog aparata u vidu traženja promjena u Zakonu koje će riješiti problem s navijačima. Incidenti koje smo opisali su samo medijski izraženiji primjeri devijantnog ponašanja navijača koje je prisutno u Hrvatskoj. Unatoč shvaćanju potrebe za preventivnim mjerama od strane zakonodavca izmjene i dopune ZSNŠN-a su prvenstveno bile represivne naravi u vidu širenja i povećavanja sankcija za prekršitelje.

Specifičnost devijantnog ponašanja navijača je njegova vidljivost. Verbalno i fizičko nasilje u obitelji, na radnom mjestu, u školi i sl. često nikada ne izađe iz okvira mjesta na kojem se dogodi tj. ostaje „unutar četiri zida“. Ponašanje navijača je itekako vidljivo jer se u većini slučajeva odvija pred kamerama i na javnim mjestima. Opisani incidenti u Kranju, Udinama i Zagrebu su se odvijali tijekom izravnog prijenosa sportskog sureta. Na taj način javnost se direktno upoznaje s problematikom ponašanja navijača. Ako se ne radi o direktnom prijenosu incidenata, onda se najčešće radi o neposrednim snimkama i izvještajima koji ukazuju na postojanost i ozbiljnost problema. Kao najlogičnije rješenje se nameće reakcija države u vidu donošenja i provođenja Zakona koji će riješiti taj problem. Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima je izglasan 2003. godine, a od tada se mijenjao tri puta. Moralna panika prouzrokovana ponašanjem navijača je faktor koji je imao značajnu ulogu u tim promjenama Zakona. Zbog nastale hajke i panike zbog incidenata donosila su se rješenja koja su represiju isticala kao osnovno sredstvo suzbijanja nasilja. Neka od interventnih rješenja kojim se željelo suzbiti nasilje su na rubu ustavnosti, no to se ne

dovodi u pitanje jer postoji uvjerenje da određeni navijači svojim ponašanjem ugrožavaju pravni poredak Republike Hrvatske i narušavaju temeljne vrijednosti društva što opravdava donošenje i provođenje najrigoroznijih mjera kao što su preventivna privođenja, visoke novčane kazne, višesatni boravak u policijskoj stanici za vrijeme sportskog susreta, oduzimanje putovnice i sl.. Brzina kojom se interveniralo u Zakon je dovela do situacije da su određeni akti u Zakonu nedorečeni i sadrže termine koji nisu detaljno definirani i opisani što otvara mogućnost zloupotrebe istih.

Nasilje koje se veže za sport i navijače koji ga prate je kompleksan problem koji se ne može riješiti isključivo represivnim zakonskim aktima. Moralna panika koja se u vremena na vrijeme pojavljuje zbog ponašanja navijača ne doprinosi sagledavanju ove problematike sa svih mogućih aspekata. Nakon nekog incidenta u raspravama i komentarima o problematici nasilja na sportskim natjecanjima najviše prevladava diskurs kojem dominiraju predrasude o navijačima i njihovom ponašanju. Ne ulazi se u dubinu problema i ne raspravlja se o mogućem korijenu istog, te kako ga otkloniti. Unatoč rigoroznom Zakonu koji je na snazi incidenti se događaju i dalje. Kao najbolji pokazatelj neriješenog problema je posljednje kolo 1. HNL sezone 2012/2013 u kojem su zabilježeni sukobi policije i navijača u Šibeniku, sukobi pripadnika Torcide i Armade na autocesti prema Zagrebu, sukobi pripadnika Kohorte i Ultrasa u Osijeku. Preventivne mjere koje su predviđene postojećim Zakonom se slabo provode ili se uopće ne provode. Mjere koje se povremeno predlažu kao što ih je predložio Centar za mirovne studije 2011. godine se ne uzimaju u obzir kao dio potencijalnog rješenja. Takav odnos spram problema ne može spriječiti dešavanje novih incidenata koji će biti povod za ponovo pokretanje nove moralne panike i rasprave čiji će zaključak biti nužnost izmjena Zakona i zaoštavanja sankcija za prekršitelje kao što je do sada bio slučaj sa svakim izmjenama i dopunama ZSNŠN-a.

8. LITERATURA

- AB. i TD. (2008) Za kraj dvostruka pljuska. *Večernji list*. 4. prosinac, str: 26-27.
- AS. (2008) Divlja horda opustošila Prag: teror bez kazne. *Sportske novosti*. 4. listopad, str: 5.
- Bauer, D. I Dragičević, T. (2003) Vaterpolski Heysel. *Sportske novosti*. 16.lipanj, str: 2.
- Bodin, D., Heas, L., Robene, L. (2007) Sport i nasilje u Europi. Zagreb: Knjiga trgovina.
- Borovac, M., Filić. A., Junaci, R., Škalić, M. i Toma, I. (2010) Odmah uhitite huligane- ovo su navijači koji su bezumno divljali na Maksimirskom stadionu - palili, tukli, uništavali. *Večernji list*. 4. svibanj, str. 3.
- Bradarić, B., Čubrilo, M., Grubišić, P. i Kovačević, M. (2010) Dosta je. *Večernji list*. 3. svibanj, str. 4.
- Brajdić, D. i Vukelić, Z. (2003) One koji nas sramote se mora oštro kazniti. *Večernji list*. 22. lipanj, str. 47.
- Butković, D. (2010) Zašto se BBB-i moraju raspustit. *Jutarnji list*. 3. svibanj, str. 23.
- Butorac, D. (2010) Maksimirski topnik: Na snimci se jasno vidi tko je oslijepio policajca. *Jutarnji list*. 4. svibanj, str. 3.
- Butorac, D. (2010) Zašto nitko ne može zaustaviti divljake na stadionima. *Jutarnji list*. 3. svibanj, str. 2.
- Cohen, S. (2002) Folk Devils and Moral Panics. London and New York: Routledge.
- Critcher, C. (2003) Moral Panics and the Media. Buckingham and Philadelphia: Open university press.

- D. J. (2003) BBB i Torcida pili su od jutra. *Sportske novosti*. 16.lipanj, str: 5.
- DA., DO., H. i IV. (2008) Neredi u Pragu- više od 300 privedenih. *Sportske novosti*. 3. listopada, str: 5.
- Dasović, T. i Miličić, M. (2008) Praški razbijači: Uhićeni vođe BBB-a danas idu na utakmicu. *Večernji list*. 5. Listopad, str: 5.
- Dragičević, T. (2003) Divlja horda bez kontrole. *Sportske novosti*. 17. Lipanj. Str: 2.
- Ekart, A., Furlan, I. (2007) *Stadionske zabrane*// Dinamov sjever., br. 5, str. 5-9.
- Flak, I. (2010) Točka na i: Plavi demon vodi nas do dna, može on i dublje. *Večernji list*. 3. svibanj, str. 45.
- Flak, I. i Kovačević, M. (2010) Naslov okupan u krvi. *Večernji list*. 2. svibanj, str. 50-51.
- Gojinović, M. i Jukić, S. (2008) Bijesan pohod središtem drevnog Praga. *Jutarnji list*. 3. Listopad, str. 64.
- Goode, E., Ben-Yehuda, N. (2009) *Moral panics: the social construction of deviance*. Malden: Wiley- Blackwell.R
- HINA. (2008) Stop navijačkom nasilju. *Jutarnji list*. 6. Listopad, str: 4.
- Hofman, S. (2010) Obračun s huliganima. *Večernji list*. 4. svibanj, str. 4.
- J. L. (2008) Divljanje teško 200000 Eura. *Jutarnji list*. 12. prosinac, str. 46-47.
- Junaci, R. (2010) Političari: vi ste policajcu oduzeli oko. *Večernji list*. 3. svibanj, str. 5.
- Junaci, R. i Jurišić, P. (2008) Represija je jedino sredstvo kojim se država nije služila protiv huligana- vrijeme je. *Večernji list*. 5. prosinac, str. 6-7.
- Jurasić, M. (2010) Huligane u Guantanamo. *Večernji list*. 5. svibanj, str. 28.

- Jurasić, M. (2010) Polemika Večernjakovih urednika o neredima na stadionu. *Večernji list*. 8. svibanj, str. 24.
- Jurišić, P. (2008) Rušilački pohod BBB-a i fašističko izivljavanje. *Večernji list*. 3. Listopad, str: 6.
- *Jutarnji list*. (2003) Hrvatskoj srebro i velika sramota. *Jutarnji list*. 16. lipanj, str.2.
- *Jutarnji list*. (2003) Nulta tolerancija za Hrvatske huligane. *Jutarnji list*. 17. lipanj, str. 13.
- *Jutarnji list*. (2003) Što bi se dogodilo da su neredi bili u Manchesteru. *Jutarnji list*. 17. lipanj, str. 46.
- *Jutarnji list*. (2010) Zavedite red na stadionu ili ukinite nogomet. *Jutarnji list*. 4. svibanj, str. 1.
- *Jutarnji list*. (2008) Argumenti i fakti. *Jutarnji list*. 4.listopad, str: 12.
- *Jutarnji list*. (2008) Dinamo prošao, navijači nas osramotili. *Jutarnji list*. 3. Listopad, str: 1.
- *Jutarnji list*. (2010) Krvavi remi bez igre. *Jutarnji list*. 2. svibanj, str.1.
- *Jutarnji list*. (2010) Zaustavite te divljake. *Jutarnji list*. 3. svibanj, str. 1.
- Klekar, D. (2008) Bez milosti za divljake na stadionu. *Jutarnji list*. 7. i 8. Listopad, str: 16-17.
- Knežević, D. i Miljuš, D. (2003) Huligani će biti protjerani sa stadiona na tri godine. *Večernji list*. 18. lipanj, str. 3.
- Lesički, A. (2008) UEFA Dinamo izbacuje iz natjecanja. *Jutarnji list*. 5. Listopad, str. 3.
- Lesički, A. i Lipovac, N. (2008) Huligani prekinuli utakmicu. *Jutarnji list*. 4. prosinac, str. 46.

- Mamić, T. (2010) Divljanje delikvenata stajat će porezne obveznike 250 000 kuna. (2010) *Jutarnji list*. 5. listopada, str. 21.
- Moskaljov, V. (2008) Dosta dodvoravanja- represijom na huligane. *Večernji list*. 4. Listopad, str: 6.
- Novak, T. (2010) To su obični divljaci, a s njima se ne može drugačije. *Jutarnji list*. 5. svibanj, str. 2.
- Olivari, D. (2008) Sramota BBB-a- UEFA piše rigoroznu kaznu. *Sportske novosti*. 4. prosinac, str. 4.
- P.J. (2008) Obračun ispred stadiona, pa dvadeset minuta bodrenja. *Večernji list*. 3. Listopad, str: 40.
- Pavić, S. (2010) Sad ili nikad: provedite zakone ili ukinite nogomet. *Jutarnji list*. 4. svibanj, str.2.
- Perasović, B. (2004) Mistifikacije subkultura u Hrvatskoj. U: Kalterna Lipovčan, Ljiljana, Šakić, Vlado (ur.) Hrvatsko društvo danas: psihosocijalni procesi. Zagreb: Ivo Pilar. Str. 117-127.
- Rješenje Prekršajnog suda u Zagrebu broj 94. Prz 50/2012 od 12. listopada 2012.g.
- Rješenje Visokog Prekršajnog suda u Zagrebu broj IR-117/ 2013 od 7. veljače 2013.
- Samovojska, A. (2008) Devetnaest nepoželjnih u Italiji. *Sportske novosti*. 5. prosinac, str. 2-3.
- SG. (2008) Metropola zgrožena događajima u Udinama. *Sportske novosti*. 5. prosinac, str. 2.
- *Sportske novosti* (2003) Srebro u sjeni divljanja navijača. *Sportske novosti*. 16. Lipanj, str: 1.
- *Sportske novosti* (2003) Stipe Mesić zabrinut za mir. *Sportske novosti*.

- *Sportske novosti.* (2008) Državnici samo gledajte: huligani i dalje nekažnjeno sramote hrvatski nogomet. *Sportske novosti.* 5. prosinac, str. 1.
- *Sportske novosti.* (2008) Sramotno ponašanje navijača. *Sportske novosti.* 3. listopad, str: 1.
- *Sportske novosti.*(2008) Sramota na tribinama. *Sportske novosti.* 4. prosinac, str. 1.
- Thompson. K. (2003) Moralna panika. Beograd: Clio.
- TJ. (2010) Vlada opet iz šupljeg u prazno. *Sportske novosti.* 3. svibanj, str. 4.
- Toplak, K. (2003) Izgrednicima do pet godina zabrane za stadione. *Sportske novosti.* 20. Lipanj, str: 4.
- *Večernji list.* (2003) Huligani zasjenili uspjeh Dinama. *Večernji list.* 3. Listopad, str: 1.
- *Večernji list.* (2008) Huligani: pravi vladari hrvatskog nogometa. *Večernji list.* 5. prosinac, str. 1.
- *Večernji list.* (2010) Ovi su barbari naša sramota. *Večernji list.* 4. svibanj, str. 1.
- *Večernji list.* (2010) Zaustavite huligane da u miru možemo na stadione. *Večernji list.* 3. svibanj, str. 1.
- Vrcan, S. (1990) Sport i nasilje danas u nas i druge studije iz sociologije sporta. Zagreb: Naprijed.
- Vrcan, S. (2003) Nogomet- politika- nasilje: ogleđi iz sociologije nogometa. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Vuković, N. (2007) *Reforme u Udruzi navijača Dinama.*// *Dinamov sjever.*, br.2, str. 5-9.
- Židak, T. (2008) Bakljama na Mamića. *Jutarnji list.* 6. prosinac, str. 84.

- Gol.hr. (2012) Dinamo pobijedio jakog imenjaka iz Kijeva: BBB-i napravili incident. *Gol.hr.* 3. srpanj. URL: <http://m.gol.dnevnik.hr/clanak/hnl/dinamo-protiv-dinama-u-austriji-stigli-ipak-i-bbb.html> (25.4.2013)
- Gol.hr. (2013) UEFA je opet zabrinuta, Platini poslao pismo Milanoviću. *Gol.hr.* 26. veljače. URL: <http://gol.dnevnik.hr/clanak/nogomet/reprezentacije/uefa-je-opet-zabrinuta-platini-poslao-pismo-milanovicu---276268.html> (25.4.2013)
- H. A.. (2008) „Masovna tučnjava“ u Pragu koju nitko nije snimio, mediji objavljuju falsifikat fotografije. *Indeks.* 2. Listopad.. URL: <http://www.index.hr/tag/5551/navijacki-neredi/10.aspx%E2%80%8E> (9.4.2013)
- HINA. (2003) Navijači- divljaci u pritvoru. 16.lipanj. URL: <http://danas.net.hr/crna-kronika/navijaci-divljaci-u-pritvoru> (6.4.2013)
- HINA. (2012) UEFA zbog baklji u terenu pokrenula disciplinski postupak protiv HNS-a. *novilist.hr.* 12. lipanj. URL: <http://www.novilist.hr/Sport/Nogomet/UEFA-zbog-baklji-u-terenu-pokrenula-disciplinski-postupak-protiv-HNS-a> (25.4.2013.)
- I.G.. (2011) Presuda za Offside: Deset mjeseci zatvora najteža kazna, moraju platiti 1,2 milijuna kuna. *Index.* 13. Prosinac. URL: www.index.hr/sport/clanak/presuda-za-offside...i.../588282.aspx (10. 4.2013)
- Indeks. (2003) Sabor završio raspravu o zakonskom tekstu o sprječavanju nasilja u sportu i ovojedni rad. *Indeks.*7. Srpanj. URL: www.index.hr/vijesti/clanak/sabor...zakonskom...u.../146761.asp (6.4.2013)
- Index. (2011) Napad je najbolja obrana: pogledajte kako je Dinamo odgovorio Boysima. *Index.* 24. rujan. URL: <http://www.index.hr/sport/clanak/napad-je-najbolja-obrana-procitajte-kako-je-dinamo-odgovorio-boysima/573555.aspx> (25.4.2013)
- Izvješće Odbora za lokalnu i područnu samoupravu o Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. P. Z. Br. 441. URL: [Www.sabor.hr/Default.aspx?Art=8076](http://www.sabor.hr/Default.aspx?Art=8076) (4.2.2013)

- Izvješće Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina o Konačnom prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, drugo čitanje, P. Z. Br. 556. URL: www.sabor.hr/Default.aspx?Art=37530 (4.2.2013)
- Izvješće Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina o Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. P. Z. Br. 441. URL: www.sabor.hr/lgs.axd?T=13&id=8270 (4.2.2013)
- Izvješće Odbora za obitelj, mladež i šport o Konačnom prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, P. Z. Br. 248. (2009) URL: www.sabor.hr/Default.aspx?Sec=2804 (4.2.2013)
- Izvješće Odbora za obitelj, mladež i šport o Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. P. Z. Br. 441. URL: www.sabor.hr/Default.aspx?Art=8092 (4.2.2013)
- Izvješće Odbora za obitelj, mladež i šport o Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima s konačnim prijedlogom Zakona, hitni postupak, prvo i drugo čitanje, P. Z. Br. 556. (2010) URL: www.sabor.hr/lgs.axd?T=13&id=34320 (4.2.2013)
- Izvješće Odbora za pravosuđe o Konačnom prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, drugo čitanje, P. Z. Br. 248. (2009) URL: www.sabor.hr/lgs.axd?T=13&id=27210 (4.2.2013)
- Izvješće Odbora za zakonodavstvo o Prijedlogu zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, s Konačnim prijedlogom zakona, P. Z. Br. 556- 30. URL: www.sabor.hr/lgs.axd?T=13&id=26436 (4.2.2013)
- Jutarnji TV. Neviđena snimka početka navijačkih nereda. *Youtube*. 6. Svibanj 2010.. URL: <http://www.youtube.com/watch?V=Uaq4DakokZ8> (20.4.2013)

- Knezović, G. (2013) Sukob torcidaša i policije nakon gradskog derbija. *Dalmacija News*. 4. svibanj. URL: <http://www.dalmacijanews.com/Crnakronika/View/tabid/71/ID/118137/Sukob-torcidas-a-i-policije-nakon-gradskog-derbija-FOTO.aspx> (25.4.2013)
- Kundić, D. (2012) Sudac zbog baklji u 70. minuti okončao susret Istre i Rijeke-Strahonja: Odlučio sam trezveno. *novilist.hr*. 1. travanj. URL: <http://www.novilist.hr/Sport/Nogomet/Sudac-zbog-baklji-u-70.-minuti-okoncao-susret-Istre-i-Rijeke-Strahonja-Odlucio-sam-trezveno> (25.4.2013)
- Maksan, S. (silvijo.maksan1@gmail.com). (21. ožujak 2013.) Zamolba za statističke podatke za portal Politika Plus. E- mail za Zečević, I. (ivan.zecevic85@gmail.com)
- M.M. (2012) Legenda očarana Poljudom: Ovo je više od nogometa. *Sportski.net*. 2.kolovoz. URL: <http://sportski.net.hr/nogomet/europska-liga/javier-zanetti-ovo-je-vise-od-nogometa>
- Nije0bitno. Dino Drpić pjeva "šugava rijeko..." [Rijeka - Dinamo 2:2 (29.04.2006)]. *Youtube*. 20. svibanj 2012.. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=6r-JdtYfgQE>
- Nogometni- magazin.com. (2003) Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Srpanj. URL: www.nogometni-magazin.com/vj1a393.shtml (6.4.2013)
- Obradović, Đ. (2007) Nasilnici stvaraju medijski događaj. *Medianali- znanstveni časopis za medije, novinarstvo, masovno komuniciranje, odnose s javnostima i kulturu društva*. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?Show=clanak&id_clanak_jezik=64867 (4.2.2013.)
- Pasjedetravu. Najveća bakljada u hrvatskoj/badblueboys. *Youtube*. 9. listopada 2012. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=nnItfksOyKQ> (20.4.2013)
- Piršljin, J. (2012) Vijeće športske arbitraže pri HOO-u- poništava se odluka HNS-a koji je uskratio licencu HNK-u Gorica. *Hrsport.net*. 30. Ožujak. URL:

www.hrsport.net/vijesti/...2.../hoo-presudio-u-korist-gorice-protiv-hns-a/

(24.4.2013)

- Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (2006) URL: www.sabor.hr/fgs.axd?Id=4271' (4.2.2013.)
- Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima s konačnim prijedlogom zakona. (2009) URL: www.vlada.hr/hr/content/download/77086/1095181/file/64-01.pdf (4.2.2013.)
- Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima s konačnim prijedlogom Zakona. (2010) URL: www.vlada.hr/hr/content/download/134132/.../file/60%20-%20202.pdf (4.2.2013.)
- Pušić, M. (2013) Masovni obračun Torcide i Armade na autocesti kod Jastrebarskog. *Jutarnji list*. 27. svibanj. URL: <http://www.jutarnji.hr/novi-krvavi-sukob-navijaca-vise-od-100-pripadnika-torcide-i-armade-sukobilo-se-na-autocesti-kod-jastrebarskog/1105092/> (25.4.2013.)
- Redžić, D. Akcijski plan protiv huligana: HNS je donio odluku da poštuje vlstite odluke. *Index*. 3. Listopad. 2012..URL: www.index.hr/sport/clanak/akcijski-plan-protiv...-/575140.aspx (24.4.2013)
- Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-2186/2008 od 29. svibnja 2012. URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_06_68_1607.html (6.2.2013.)
- Sportske novosti. (2010) Maksimir se urušava: U svečanoj loži sa stropa pada žbuka. *Sportske novosti*. 31. Svibanj. URL: www.slobodnadalmacija.hr/Nogomet/tabid/84/.../articleid/.../Default.aspx (24.4.2013.)
- Sportski.net. (2012) Krvavi sukob Huligana u Parizu, jedan BBB teže ozlijeđen. *HercegSport*. 6. studeni. URL: <http://www.hercegsport.info/krvavi-sukob-huligana-u-parizu-jedan-bbb-tesko-ozlijeden-video/> (25.4.2013.)

- Strukić, S. (2012) HHO: Antinavijači Dinama vrijeđali, piromanska fešta u Rijeci. *Večernji list*. 4. Rujan. URL: <http://www.vecernji.hr/sport/vijesti/hho-antinavijaci-dinama-vrijeđali-piromanska-festa-rijeci-clanak-449098> (25.4.2013.)
- Šoštarić, E. (2008) Agram Crew i Sepre tajni udarni odredi huligana. *Nacional*. 8. prosinac. URL: <http://www.nacional.hr/clanak/50218/agram-crew-i-sepre-tajni-udarni-odredi-huligana> (9.4.2013)
- Youtube. BBB in Prag. *Youtube*. 6. Listopad 2008. URL: <http://www.youtube.com/watch?V=a-xhi2ifloc> (20.4.2013.)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. (NN 71/06) URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_06_71_1705.html (4.2.2013.)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. (NN 43/09) URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_04_43_986.html -2009 (4.2.2013.)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. (NN 34/11) URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_34_766.html (4.2.2013.)
- Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. (NN 117/03) URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_117_1634.html (4.2.2013.)

9. SAŽETAK

Glavna tema ovoga rada je prikaz utjecaja fenomena moralne panike na zakonodavni proces na primjeru Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Uz pomoć Goodeovih i Ben- Yehudinih konstitutivnih elemenata moralne panike pokušali smo identificirati ovaj fenomen i prikazati društveni kontekst u kojem se Zakon razvijao. Nasilje na sportskim terenima je pojava koja izaziva burne reakcije društva. Kako bi pokazali postojanost moralne panike u društvu kao reakcije na spomenuto nasilje dali smo prikaz djelovanja pojedinih aktera ključnih za funkcioniranje moralne paniku kao što su mediji, političari, grupe za akciju i javnost. Osim toga, nastojali smo pokazati na koji je način konkretno moralna panika utjecala na Zakon. Kao metodu kojom smo željeli postići određene ciljeve koristili smo analizu različitih materijala kao što su dnevne tiskovine, internetski portali, videozapisi, zakonski propisi, sudska rješenja, očitovanja službenih državnih tijela i dr.. Rezultati analize su pokazali da nakon određenih incidenata na sportskim terenima dolazi do stvaranja moralne panike ponajviše pod jakim pritiskom medija, te onda političari poduzimaju konkretne akcije kako bi smirili situaciju. Te akcije su se odnosile na hitne izmjene Zakona, koji se od svog nastanka mijenjao tri puta, a nakon svakih izmjena i dopuna Zakona sankcije za prekršitelje su se povećavale i Zakon je postajao sve represivniji i restriktivniji.

Ključni pojmovi: moralna panika, navijačko nasilje, Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

The main theme of this paper is to show the impact of the phenomenon of moral panic in the legislative process in the case of the Law on Prevention of Violence at sporting events. With the help of the constitutive elements of moral panic by Erich Goode and Nachman Ben-Yehuda, we tried to identify this phenomenon and show the social context in which the law has developed. Violence at sporting events is a phenomenon that causes a severe reaction from society. To demonstrate the persistence of moral panic in society as a reaction to the violence we have given above display of individual actors crucial to the functioning of

moral panic as the media, politicians, action groups and the public. In addition, we have tried to show how the particular moral panic affected the law. As a method by which we want to achieve certain goals in this paper we have used the analysis of various materials such as daily newspapers, online portals, videos, legislation, court decisions, declarations of official government agencies and others. Results showed that after certain incidents at sporting events, leads to the formation of moral panic largely under strong pressure from the media, and then the politicians are taking concrete action to calm the situation. These actions are referred to the emergency amendments, which since its inception has changed three times, and after every amendments sanctions are increased, and the law became increasingly repressive and restrictive.

Key words: moral panic, fan violence, the Law on Prevention of Violence at Sporting Events